

**YAŞANABİLİR KENTE KATKISI BAĞLAMINDA
EKO KENTLER: BURSA/NİLÜFER BELEDİYESİ
EKO-KENT PROJESİ ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Özgenur BAŞAR

Kütahya - 2019

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**YAŞANABİLİR KENTE KATKISI BAĞLAMINDA
EKO KENTLER: BURSA/NİLÜFER BELEDİYESİ
EKO-KENT PROJESİ ÖRNEĞİ**

Danışman:
Doç Dr. Yavuz BOZKURT

Hazırlayan:
Özgenur BAŞAR

Kütahya - 2019

Kabul ve Onay

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Birleşik Sanatlar Anabilim/Anasanat Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMA RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....

(İmza)

Üye.....

(İmza)

Üye.....

(İmza)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Yaşanabilir Kente Katkısı Bağlamında Eko Kentler: Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi Örneği” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

...../...../2019

Özgenur BAŞAR

Özgeçmiş

1994 yılında Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinde doğdu. 2012 yılında girdiği Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden 2016 yılında yüksek şeref belgesi ile birincilikle mezun oldu. 2016 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Tezli Yüksek Lisans programına başladı ve bu tarihten itibaren Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine devam etmektedir.

ÖZET

YAŞANABİLİR KENTE KATKISI BAĞLAMINDA EKO KENTLER: BURSA/NİLÜFER BELEDİYESİ EKO-KENT PROJESİ ÖRNEĞİ

BAŞAR, Özgenur

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yavuz BOZKURT

Mayıs, 2019, 126 sayfa

Yaşanabilirlik ve yaşam kalitesi, insanlar için yaşanabilir kentsel mekânların tasarlanmasında başat kavramlar olmaktadır. Çalışmada, günümüzde post-endüstriyalist kentlerin insanlar için yaşanabilir kentsel mekânlar olmadığı kabulünden hareketle yaşanabilir ve sürdürülebilir kent idealine ulaşabilmek için kentsel tasarımda yeni bir paradigma olan, insanlar için yaşanabilir kentsel mekânlar sunan ve ekolojik bir bilinçle doğa ile uyum ve ahenk içerisinde gelişen ekolojik kentler tartışılmaktadır. Ekolojik kentler, geleceğin kentleri olarak yaşanabilir ve sürdürülebilir, yaşam kalitesi ve kamusal refah düzeyi yüksek, doğaya ve ekolojik değerlere karşı hassas, kentsel mekânları bütün bileşenleri ile tasarlayan, sürdürülebilir ulaşım, sürdürülebilir su ve atık yönetimi, yenilenebilir enerji, yeşil mimari, arazi kullanımında sürdürülebilirliğin sağlandığı, katılımcı, işbirliğine ve ortaklığa önem veren yeni bir kentsel tasarım konseptidir. Yaşanabilir ve sürdürülebilir kent konsepti olarak eko-kentler, günümüzde ekolojik krizin kentlerde yansımaları olan sorunlara çözüm önerileri sunmaktadır. Bugün dünyanın birçok ülkesinde başarılı örnekleri ile karşılaştığımız eko-kentlere ilişkin olarak ülkemizde de yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar inşa etme hedefi ışığında önemli girişimlerde bulunmaktadır. Çalışmada, Türkiye'deki en önemli eko-kent projelerinden biri olan Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi'ne dair elde edilen bilgi, veri ve dokümanlar içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve bir model olarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Kalite, Eko-Kent, Sürdürülebilirlik, Yaşam Kalitesi, Yaşanabilir Kent, Yaşanabilirlik.

ABSTRACT**ECO-CITIES IN THE CONTEXT OF CONTRIBUTION TO THE LIVABLE CITY: BURSA/NILUFER MUNICIPALITY ECO-CITY PROJECT EXAMPLE****BAŞAR, Özgenur****Master Thesis, Department of Public Finance****Thesis Advisor: Assoc. Prof. Yavuz BOZKURT****May, 2019, 126 pages**

Livability and quality of life, are the main concepts in designing livable urban spaces for people. In this study, considering the fact that today's post-industrialist cities are not inhabitable urban spaces for people, ecological cities which develop in harmony and harmony with nature with an ecological awareness, which is a new paradigm in urban design and which offer livable urban spaces for the people, are examined. Ecological cities are sustainable and sustainable as the cities of the future, high quality of life and public welfare, sensitive to nature and ecological values, designing all components of urban spaces, sustainable transportation, sustainable water and waste management, renewable energy, green architecture, sustainability of land use is a new urban design concept that gives importance to participant, cooperation and partnership. Today, important initiatives are taken in the light of the goal of building livable and sustainable urban spaces in our country in relation to eco-cities where we have encountered successful examples in many countries of the world. In this study, one of the most important of these, Bursa/Nilufer Municipality Eco-City Project was investigated and the obtained information, data and documents were examined with content analysis method. As a livable and sustainable urban concept, eco-cities offer solutions to the problems that are now reflected in the urban ecological crisis.

Keywords: Eco-City, Environmental Quality, Livable City, Livability, Quality of Life, Sustainability,

ÖNSÖZ

Bu Yüksek Lisans Tez Çalışma Raporumda, yaşanabilir ve sürdürülebilir ekolojik kentler hakkında Türkiye’de önemli bir örnek teşkil eden Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi’ni inceleyerek yapmış olduğum içerik analizleri sonucunda elde ettiğim bilgileri dikkatinize sunmaktayım. Ekolojik kentlere ilişkin olarak yapılan teorik çalışmaya ilaveten, Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi’nin ortaya koyduğu eko-kent konseptinin detaylıca incelendiği bu çalışmada yaşanabilir, sürdürülebilir, doğa ile uyumlu ekolojik kentlerin kentsel tasarıma ve insanlara sağladığı yararlarla da yer vermekteyim.

Bu çalışmayı hazırlarken geçirdiğim süreçte benden yardımlarını esirgemeyen Bursa/Nilüfer Belediyesi çalışanlarına ve yönetimine, ayrıca manevi desteğini her an yanımda hissettiğim kıymetli aileme, nişanlıma ve arkadaşlarıma, yüksek lisans tez çalışması sırasında, ufuk açan sohbetleriyle ve yardımlarıyla kendimi daha da geliştirmeme katkı sağlayan değerli danışman hocam Doç. Dr. Yavuz BOZKURT’a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM YAŞANABİLİR KENTLER

1.1. YAŞANABİLİR KENT KAVRAMI	5
1.1.1. Yaşanabilirlik ile Kentsel ve Mekânsal Kalite İlişkisi	10
1.1.2. Yaşanabilirlik ve Çevresel Kalite	13
1.1.3. Kentsel Yaşanabilirlik ve Yaşam Kalitesi	16
1.1.4. Yaşanabilirlik ve Sürdürülebilirlik İlişkisi	19
1.1.5. Yaşanabilir Kentler İçin Kabul Gören İlkeler	21
1.1.6. Yaşanabilir Kentler Sıralaması	24
1.2. ANTİK ÇAĞDAN GÜNÜMÜZE YAŞANABİLİR KENT ARAYIŞLARI	28
1.2.1. Vitruvius	29
1.2.2. Ebenezer Howard ve Bahçe Kent	29
1.2.3. Garnier ve Sanayi Kenti	31
1.2.4. Le Corbusier ve Çağdaş Kent	31
1.2.5. Chicago Okulu	32
1.2.6. David Harvey	32
1.3. YAŞANABİLİR KENT KONUSUNDA ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ GELİŞMELER	33
1.3.1. Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm Konferansı)	34
1.3.2. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı (Habitat-I)	36
1.3.3. Çevre ve Kalkınma Komisyonu: “Ortak Geleceğimiz” (Brundtland Raporu)	38
1.3.4. Rio Zirvesi	40
1.3.5. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı (Habitat-II)	43
1.3.6. Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi	45
1.3.7. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg Zirvesi)	46
1.3.8. Rio+20 Zirvesi	47
1.3.9. Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansı (Habitat III)	48

1.4. TÜRKİYE’DE YAŞANABİLİR KENTE İLİŞKİN GELİŞMELER	49
1.4.1. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	50
1.4.2. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)	50
1.4.3. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)	51
1.4.4. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	51
1.4.5. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	52
1.4.6. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	52
1.4.7. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	53
1.4.8. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	53
1.4.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)	53
1.4.10. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	54

İKİNCİ BÖLÜM EKO-KENTLER

2.1. EKO-KENT KAVRAMI	56
2.2. EKO-KENTİN TARİHSEL GELİŞİMİ: CHICAGO OKULU VE KENTSEL EKOLOJİK KURAM	59
2.2.1. Robert Park ve Kentsel Ekolojik Kuram	61
2.2.2. Ernest Burgess ve Ortak Merkezli Daireler Kuramı	62
2.2.3. Louis Wirth ve Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme.....	62
2.3. EKO-KENTİN TEMEL İLKELERİ	63
2.3.1. Eko-Kentlerde Kentsel Tasarım	65
2.3.2. Eko-Kentlerde Biyolojik Coğrafi ve Fiziki Özellikler	65
2.3.3. Eko-Kentlerin Sosyo-Kültürel Özellikleri	65
2.3.4. Ekolojik Şartlar	66
2.4. DÜNYADAKİ EKO-KENT ÖRNEKLERİ	66
2.4.1. Masdar City	67
2.4.2. Tianjin.....	68
2.4.3. Stockholm	70
2.4.4. Hamburg	71
2.4.5. Dongtan	72
2.4.6. Astana	73
2.4.7. Eko-Viikki	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BURSA/NİLÜFER BELEDİYESİ EKO-KENT PROJESİ ÖRNEĞİ

3.1. BURSA KENTİ	78
3.1.1. Bursa’nın Tarihsel Gelişimi	78

3.1.2. Bursa'nın Coğrafi Konumu Jeolojik Yapısı ve Bitki Örtüsü	80
3.1.3. Bursa'nın Nüfusu	81
3.1.4. Bursa'nın Sosyal Ekonomik ve Kültürel Özellikleri	81
3.1.5. Bursa'da Kentsel Tasarıma İlişkin Düzenlemeler	82
3.1.5.1. Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Tarihli Stratejik Planı	83
3.1.5.2. Bursa 1/100.000 Ölçekli İl Çevre Düzeni Planı	84
3.1.5.3. 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı ve 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı	86
3.2. NİLÜFER BELEDİYESİ EKO-KENT PROJESİ.....	88
3.2.1. Eko-Kent Proje Alanı	91
3.2.2. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nin Amacı	94
3.2.3. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nin Temel Karakteristikleri	95
3.2.3.1. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Kentsel Tasarım İlkeleri	96
3.2.3.1.1. Yeni Kent Kimliği Oluşturulması ve Komşuluk İlişkilerinin Güçlendirilmesi	96
3.2.3.1.2. Sürdürülebilir Ulaşım ve Yayalaştırma	97
3.2.3.1.3. Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar	97
3.2.3.1.4. Yenilenebilir Enerji	98
3.2.3.1.5. Sürdürülebilir Su Kullanımı ve Yönetimi	98
3.2.3.1.6. Sürdürülebilir Atık Yönetimi	99
3.2.3.1.7. Meydanlar Yapı ve Yapı Adaları	99
3.2.3.2. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Biyolojik, Coğrafi ve Fiziki Özellikler	101
3.2.3.3. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Sosyal ve Kültürel Özellikler	101
3.2.3.4. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Ekolojik Özellikler	102
3.3. NİLÜFER EKO-KENT PROJESİ İLE ÇÖZÜMLENEBİLECEK SORUNLAR	102
SONUÇ	104
KAYNAKÇA	108
DİZİN	126

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1.1: Viyana ve Bağdat	26
Resim 1.2: Melbourne ve Şam	27
Resim 1.3: Ankara ve Kırşehir	28
Resim 2.1: Masdar City.	67
Resim 2.2: Tianjin	69
Resim 2.3: Stockholm	70
Resim 2.4: Hamburg	71
Resim 2.5: Dongtan	72
Resim 2.6: Astana	74
Resim 2.7: Eco- Viikki	75

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa**

Şekil 3.1: Bursa 2020 için 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı	84
Şekil 3.2: Çevre Düzeni Planında Tanımlanan Planlama Alt Bölgeleri	85
Şekil 3.3: Nilüfer Belediyesi Eko-Kent 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı	86
Şekil 3.4: Nilüfer Eko-Kent 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı	87
Şekil 3.5: Bursa Paftalar	90
Şekil 3.6: 1/25.000 ölçekli Batı Planlama Bölgesi Nazım İmar Planı	91
Şekil 3.7: Eko-Kent Proje Alanı'nın Konumu	92
Şekil 3.8: Bursa Paftalar	93
Şekil 3.9: Makro ölçekli Analiz Bölgesi	94
Şekil 3.10: Eko-Kent Karakteristikleri	96

TEZ METNİ

GİRİŞ

Çağımızın en önemli problemlerinden biri olan ekolojik krizin kentsel mekânlardaki yansımaları, kentlerin insanlar için yaşanabilir ve sürdürülebilir yaşam alanları olma özelliğini yitirmeleri şeklinde tezahür etmektedir. Bugüne kadar söz konusu sorunun çözümüne ilişkin olarak ulusal düzeyde ve uluslararası arenada önemli adımlar atılarak yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, çevresel kalite gibi önemli kavramlar gündeme getirilmiştir. Bu kavramlar ışığında kentsel mekânların insanlar için yaşanabilirliğinin sorgulanması neticesinde sürdürülebilir kent, yaşanabilir kent, eko-kent gibi kavramlar önem kazanmıştır. Günümüzdeki kentsel mekânların yaşanabilir ve sürdürülebilir olmadığı gerçeğinin kabulü ile birlikte gelecek için yaşanabilir kentlerin tasarlanması idealine ulaşmak elzem olmaktadır.

İnsanlık, yerkürede var olduğu ilk andan itibaren doğaya hükmetmeyi arzulamış ve bu bakış açısı sonucunda doğayı gereksinimini karşıladığı bir araç olarak görerek metalaştırmıştır. Yüzyıllardır süregelen bakış açısı günümüzde insan-doğa ilişkilerinin seyirinde doğa aleyhine olmuş, insan-doğa etkileşiminde denge ve uyum bozulmuştur.

Yerküreyi ve insanlığı tehdit eden ekolojik krizin baş göstermesi ile insanlığın var olabilmek için doğanın mecburi şart olduğunun farkına varması sonucunda insanın doğa üzerindeki tahakkümünü sorgulaması ve metalaştırılan bakış açısını terk etmeye başlaması söz konusu olmuş, tek bir yerküre olduğunun anlaşılmasıyla uluslararası arenada ekolojik bilinç ile insan-doğa, üretim-tüketim, ekonomi-ekoloji ilişkileri sorgulanmaya başlamıştır.

Ekolojik krizin çağımızın en mühim meselelerinden biri olduğunun kabul edilmesiyle birlikte, kentlerde ekolojik krizin yansımaları olan problemlerin de çözümlenmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Ekolojik bakış açısı neticesinde kentsel mekânların insanlar için yaşanabilir olmadığını, yaşam kalitesi, çevresel kalite, kamusal refah düzeyi gibi kavramlar bakımından yeterli olmadığını ve gelecek kuşaklar için sürdürülebilir olmadığını farkına varılmıştır. Böylelikle yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları ulusal ve uluslararası kamuoyunun gündeminde yer edinmiştir.

Yerkürenin karşı karşıya kaldığı ekolojik sorunların kentsel mekânlardaki olumsuz yansımaları, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel tasarımların inşa edilmesini gerekli kılmaktadır. Eko-kent konsepti, insanlar için yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânların inşasında doğa ile uyum içerisinde gelişen yeni bir paradigma olarak önemli bir model önerisi sunmaktadır.

Eko-kent konsepti, alışlagelen kentsel planlama ve tasarım anlayışını bir tarafa bırakıp insanlar için yaşanabilir ve sürdürülebilir kentler inşa etme hedefi doğrultusunda, ekonomi ve ekoloji arasında dengeyi kurabilen ve insan ile doğa arasındaki ilişkide bugüne dek doğa aleyhine olan seyri doğa lehine, ki dolayısıyla insan lehine döndürmenin arzulandığı yeni bir paradigma olarak insanlar için yaşanabilir kentsel mekânları sunmaktadır.

Günümüzde oldukça popüler olan yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramının teoride kalmayıp pratiğe aktarılması gerektiği düşüncesinden hareketle yaşanabilir kentsel mekânların inşa edilmesi için bir model önerisi sunarak yeni bir kentsel tasarım konsepti olan ekolojik kentler çalışma konusu olarak seçilmiştir. Çalışmada, kentsel sorunların her geçen gün çığ gibi büyümekte olduğu ve eko-kentlerin geleceğin yaşanabilir ve sürdürülebilir kentleri olduğu savunulmaktadır.

Yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlere örnek olarak model önerisi sunduğu savunulan, dünyadaki birçok önemli ülkede örneklerine rastlanılan eko-kent planlama konseptine ilişkin olarak Türkiye’de de önemli girişimlerde bulunmaktadır. Söz konusu girişimlerden en önemlilerinden biri olan Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi örneği eko-kent tasarımında oldukça önemli bir örnek olarak diğer kentlere bir model önerisi teşkil etmektedir.

Eko-kentlerin sahip olduğu kriterler bazında söz konusu örnek proje değerlendirilmektedir. Eko-kent konseptinin dünyadaki önemli örnekleri incelenmekte ve Türkiye için önemli bir örnek teşkil eden Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi’nin eko-kent konseptine uygun bir model olup olmadığı ve Türkiye’de uygulanabilirliği tartışılmaktadır.

Çalışmada yaşanabilir kent arayışlarına eko-kentlerin yaptığı katkı bağlamında, dünyada birçok ülkeye referans olabilecek eko-kent modelleri araştırılmış ve ülkemizde

geliştirilen önemli bir proje olan Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi örneği incelenmiştir.

Çalışma ile amaçlanan, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar inşa etme hedefi ışığında ekolojik kent konseptinin önemini, olumlu özelliklerini, dünyadaki referans teşkil eden önemli örnekleri ile uygulanabilir bir kentsel tasarım olduğunu ortaya koymaktır. Eko-kentlerin önemli örneklerinin incelendiği çalışmada, ülkemizdeki en önemli örneği ve ayakları yere en sağlam basan proje olan Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi örneği incelenerek çalışma konusu sınırlandırılmıştır.

Kentbilim literatüründe doğrudan değinilmeyen yeni bir konu olan eko-kentlere ilişkin kapsamlı incelemeler yapmayı hedeflemesi ve eko-kent konseptine ilişkin daha önce çalışılmamış bir konuyu ele alması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; yaşanabilirlik, yaşanabilir kent, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kent, yaşam kalitesi ve çevresel kalitenin kentsel mekânlar ile ilişkileri, yaşanabilirliğe dair uluslararası arenada yaşanan gelişmeler ve bunların ülkemize yansımaları incelenerek kavramsal çerçeve ortaya konulmuştur. Çalışma süresince teorik olarak elde edilen bilgi, veri ve dokümanlar içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde eko-kente ilişkin kavramsal çerçeve ortaya konularak, eko-kentin tarihsel gelişimi, eko-kent düşüncesinin teorik temelleri, eko-kentlerin gelişmesinde etkili olan yaklaşımlar incelenmektedir. Eko-kentlerin sahip olduğu temel ilke ve değerler üzerinde durulmakta ve eko-kent konseptinin dünyanın çeşitli ülkelerindeki önemli örneklerinden söz edilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise ilk iki bölümdeki teorik çalışmaya ilaveten pratik bir çalışma olarak ekolojik kentsel tasarım modelinin Türkiye'deki en önemli örneklerinden olan Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi incelenmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Bursa/Nilüfer Belediyesi ile görüşülerek Kentsel Tasarım ve Dönüşüm Bürosu'nda çalışma konusu ile ilgilenen belediye çalışanlarından konu ile alakalı bilgi, veri, yazılı ve görsel dokümanlar temin edilmiştir. İçerik analizi yöntemiyle ulaşılan bilgiler ortaya konulmakta, eko-kent modelinin sunduğu önemli avantajlar üzerinde durulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAŞANABİLİR KENTLER

1.1. YAŞANABİLİR KENT KAVRAMI

İnsanlık, 1970’li yıllar ile birlikte az gelişmiş ve gelişmiş ülke ayrımı yapılmaksızın yeni ve büyük bir sorunla karşı karşıya gelmiştir. Bu sorun, çevrenin hızla yok olması başka bir ifade ile dünyanın yaşanabilir bir gezegen olmaktan çıkması tehlikesidir. Bu ortak soruna Roma Kulübü’nün yayımladığı rapor ile dikkat çekmesi, devamında Birleşmiş Milletler Örgütü’nün 1972’de düzenlediği bir konferans ile konuyu uluslararası arenaya taşıması ile söz konusu tehlikenin dünya kamuoyu açısından önemi ortaya konulmuştur. Başlangıçta yerel düzeyde meydana gelen çevre sorunlarının, çevre kirliliği, iklim değişiklikleri, küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye, asit yağmurları ve biyolojik çeşitliliğin yok olması gibi yerel düzeyi aşan, bölgesel hatta küresel düzeyde sonuçlar doğurduğunun farkına varılmıştır (Keleş, 1997: 9-10). Dünyayı, ekolojik dengeyi ve insanlığın ortak geleceğini tehdit eden söz konusu sorunların çözümünün, ülkelerin ortak işbirliğine duyduğu gereksinim açıktır.

İnsan-doğa, tüketim-üretim, çevresel değerler-kaynaklar dengesi, küresel kaynakların etkin kullanımı konularında cereyan eden tartışmalar ekseninde, sözü edilen soruna çözüm arayışları kapsamında uluslararası arenada meydana gelen gelişmeler, sürdürülebilirlik (sustainability), yaşanabilirlik (livability), yaşam kalitesi (quality of life) gibi yeni kavramları dünya kamuoyunun gündemine taşımıştır (Beyhan vd., 2013: 23). Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi (Stockholm) Konferansı’ndan beri uluslararası arenada cereyan eden ekolojik sorunlarla mücadele etmenin gerekliliği ortaya konulmakta, Habitat Konferansları ile de ekolojik sorunun insan yerleşimleri üzerindeki etkisi sonucunda insanların yaşam kalitelerinin artırılması ile söz konusu sorunların çözülmesi için yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlerin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Habitat III Konferansı ile kabul edilen “Yeni Kentsel Gündem” ile önümüzdeki yirmi yıl içerisinde sürdürülebilir kentsel gelişimi yakalamak için küresel standartlar ortaya konulmaktadır. Kabul edilen yeni gündem neticesinde, kentlerin nasıl inşa edildiğinin ve yönetildiğinin gözden geçirilmesi gerekmektedir (www.yaşanabilirsehirler.org, 2018). Ekolojik değerlere saygılı, insanlar için yaşanabilir ve sürdürülebilir kentler oluşturmayı hedefleyen bir kent yönetimi anlayışı benimsenmediği takdirde, çevresel denge hızla yok olacak dolayısıyla insan yaşamı da tehdit altında kalacaktır. Çevresel dengenin hızla bozulması sorunu, insanlık için yaşanabilir kentsel mekânların

bozulması, dolayısıyla yaşanabilir bir dünyanın da yok olması sorunlarını beraberinde getireceğinden yaşanabilir kentsel mekânların inşa edilmesi oldukça önemlidir.

İnsan, yerkürede varoluşundan bugüne doğadan faydalanmış, doğal kaynakları tüketmiş ve doğanın hâkimi olmayı arzulamıştır. Yeniçağ ile birlikte bilim de bu amaca yönelmiş, insanı doğaya egemen kılmayı amaçlayan kavrayış sonucunda insan-doğa etkileşimindeki ahenk yerle yeksan olmuştur (Keleş ve Hamamcı, 1993: 13). Oysaki insan yaşamının olmazsa olmazı doğadır. Doğanın var olmak için insana gereksinimi yoktur. Ancak insan yaşamının ve yerküredeki bütün canlı türlerinin yaşamının ve varlığının devamının mecburi şartı doğadır. İnsan-doğa arasındaki söz konusu zorunlu bağımlılık ilişkisi, insanın doğayla bütünleşmesini gerektirmektedir (Kayır, 2003: 77).

Bacon'dan beri doğaya egemen olma düşüncesi içerisinde olan insanlığın kendisini özne, doğayı ise nesne olarak kabul ederek metalaştıran bakış açısı sonucunda, insan-doğa ilişkilerinin seyri doğa aleyhine olmuştur. Bugün gelinen noktada, insanın neden olduğu ekolojik tahribatın sonuçlarının bedeli oldukça ağır olmakta, insanlık doğa ile ilişkilerini, yitip giden çevresel değerleri ve yaşam alanlarını sorgulamak durumunda kalmaktadır.

Descartes'in "Düşünüyorum öyleyse varım" söylemi, Keleş'in ifade ettiği gibi bugün "Tüketiyorum öyleyse varım" ifadesine dönüşmekte, yerkürede var olduğu günden itibaren doğa ile etkileşim içerisinde olan insanoğlu, bugün doğadan kopma noktasına gelmektedir (Keleş, 1993: 39). Doğadan kopuşun ve ekolojik tahribatın sonuçları, kentsel mekânlara da yansıyor (Kayır, 2003: 75) kentlerin insan yaşamını tehdit eden mekânlar haline gelmesine neden olmuştur.

Kentleşme, ekonomik ve sosyal açıdan toplumun gelişmesine katkıda bulunmasının yanı sıra, ekonomik gelişme ve sanayileşme sonucunda hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği ve gürültü kirliliği gibi çevre sorunlarına sebebiyet vermekte (Bozkurt, 2016: 13), hızlı ve plansız kentleşmenin beraberinde getirdiği ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlara ilaveten çevre kirliliği, konut yetersizliği, imar sorunları, kent planlamasında yaşanan sorunlar ve bu sorunların doğurduğu kontrolsüz ve plansız büyüme neticesinde, kentsel toprak rantı, arsa spekülasyonu gibi sorunlar çığ gibi büyümekte, çarpık kentleşme, kent kimliği sorunları açığa çıkmakta ve toplumsal huzursuzluklar yaşanmakta (Yeğin, 2002: 74) sözü edilen kentleşme ya da daha doğru bir

ifade ile “kentleşememe” (Bozkurt, 2016: 13) süreci sonucunda bugün gelinen noktada kentler, yaşanabilir mekânlar olma özelliğini yitirmektedir.

Kentsel mekânlarda küreselleşmenin neden olduğu kentsel ve çevresel değerlerin yozlaşması (Keleş, 2015: 33) ile birlikte yukarıda sözü edilen kentleşmenin olumsuz sonuçları metropolitenleşme olgusu ile birlikte okunduğunda, kentsel yıkımı ve kentlerin çöküşünü dolayısıyla da toplumsal çöküşü beraberinde getirmektedir (Kayır, 2003: 75). Söz konusu toplumsal çöküş, bugünün post-endüstriyel kentlerinin yaşadığı krizin asıl nedeninin kentleşme olduğunu söyleyen ve kentleşmeyi kansere benzeten Bookchin’in “kentsiz kentleşme” (Bookchin, 1999: 11) olarak ifade ettiği olguya karşılık gelmektedir. Bugünün post-endüstriyel kentlerinin ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan sahip oldukları son derece olumsuz özellikler düşünüldüğünde, kentleri yaşanabilir mekânlar olarak nitelendirmek mümkün olmamaktadır.

Ekonomik faaliyetlerin, sermayenin, mal ve hizmetlerin, insanların ve fikirlerin belirli bir coğrafi mekânla ve belirli kurallarla sınırlandırılmadan dolaşımı (Keleş, 2001: 564), en basit ifadeyle “dünyanın evrensel bir köy” haline gelmesi süreci ya da kapitalizmin başta ekonomik olmak üzere ideolojik, idari, sosyal ve kültürel anlamda yerkürenin baş aktörü olma uğraşısı şeklinde ifade edilen (Kiper, 2007: 78) küreselleşme sürecinin sonucunda kentler, uluslararası üretim-tüketim ve ticaret ağlarının merkezi olmalarına ilaveten, nüfusun yığıldığı cazibe mekânları haline gelmişlerdir. Küreselleşme süreci sonucunda kent merkezlerinde nüfusun artmasına koşut olarak tüketim talebi artmakta (Hunt, vd., 2015: 2), bu durum doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırarak bugün yaşadığımız ekolojik sorunları beraberinde getirmektedir.

Çağımızın en önemli problemlerinden biri olan ekolojik kriz, insanlığın yaşam mekânını oluşturan kentlerin (Mengi, 2007: 11) yaşanabilir mekânlar olma özelliğini kaybetmesi tehdidi şeklinde tezahür etmektedir. Kentleşmenin olumsuz sonuçları, yaşanabilir kentler inşa etmenin zorunluluğunu göstermekte, sürdürülebilir ve yaşanabilir, doğa ile uyum içerisinde olan ekolojik kent arayışlarının önemini ortaya koymaktadır.

Yaşanabilir kente ilişkin çalışmalar, daha çok insan yerleşimleri üzerine yapılan çalışmalar ekseninde ortaya konulmuştur (Beyazıt, 2007: 10). Bir kentin hangi özelliklere sahip olduğunda yaşanabilir kent olarak nitelendirilebileceği üzerinde duran bilim

insanları, bilimsel çalışmalarında yaşanabilir bir kentin sahip olmasını bekledikleri özellikleri ifade ederek yaşanabilir kentleri tasvir etmektedirler. Böylece yaşanabilir kenti farklı ölçütler bazında değerlendiren bilimsel çalışmalar neticesinde, yaşanabilir kente ilişkin farklı tanımlamalar yapılmıştır.

Yaşanabilir kent, doğa ile uyum içerisinde çevresel değerlere saygılı olan kenttir. 1960'lı yıllarda meydana gelen paradigma değişikliği ve modernizmin hâkim paradigma olmasıyla birlikte insan unsuru unutulmuştur (www.gehlarchitects.com: 2017). Bugün gelinen noktada insanlık, kaybetme tehdidiyle karşı karşıya geldiği çevresel değerlerin önemini farkına varmakta ve “yaşanabilir”, “sürdürülebilir” ve “sağlıklı” kentler arzulanmaktadır. Yaşanabilir kent, sürdürülebilir bir kent oluşturulması için başat ve kritik bir kavram olarak sürdürülebilirlik kavramını tamamlamaktadır.

Lennard ve diğerleri, yaşanabilir bir kentin taşınmasının gerekli olduğu özelliklerinden söz ederken, özellikle “kent kültürü ve kentsel kimlik” konularının altını çizmektedir. İnceledikleri ve yaşanabilir kent olarak ifade ettikleri kentlerin, kamusal alanlarında, sokaklarında, caddelerinde ve sahip oldukları mimaride kentlerin kendine has dokularından ödün vermediklerini, kendilerine has kentsel dokunun karakteristik özelliklerinin korunduğunu ve tıpkı canlıların sahip oldukları kalıtsal bir kod olan DNA koduna benzediğini, “*yaşanabilir ve estetik olan kentler, mimarisiyle, sokakların düzenlenmesiyle ve açık alanlarıyla, kendisine has bir karakteristiğe sahiptir. Yaşanabilir kentler, canlılar gibi DNA yapısına sahiptir*” (Beyazıt, 2007: 12) sözleriyle her kentin kendine has bir kalıtsal kodu, kültürü ve kimliği olduğunu ifade etmektedir.

Yaşanabilir kent, yürüyüş ve bisiklet ile ulaşımın sağlandığı, kamusal alanların iyi tasarlanmış, estetik ve bakımlı olduğu, daha yaşanabilir ve uygun fiyatlı konut ve kent hizmetleri sağlayan, sürdürülebilir, yaşanabilir, adil politikalar, program ve projeler yürüten bir kent yönetimi anlayışına sahip (www.livablecity.org, 2017), büyük sokakları, caddeleri, açık yeşil alanları, parkları, altyapıyı, ulaşımı, arazi kullanımını, çevre politikalarını iyileştirmeyi, kent hizmetlerinin sağlıklı ve doğa ile uyum içerisinde sağlanmasını hedefleyen düzenli bir kentsel tasarıma sahip kentlerdir.

Son yıllarda kamu yöneticilerinin ve politika yapımcıların karar verme süreçlerinde alternatif bir araç olarak kullandıkları yaşanabilirlik kavramı, katılım, adalet, eşitlik ve kamusal hizmetlere erişebilirlik gibi ortak bir dizi rehber ilke ışığında

tanımlanmakta, multi-disipliner bir kavram olarak geniş yelpazede konular içermekte ve böylece farklı düzeylerde yaşanabilirlik tanımlarıyla karşılaşılmaktadır. Ancak kentsel yaşanabilirlik tam olarak nedir? Literatürde “yaşam kalitesi” kavramı ile birlikte kullanılan, kimi zaman yaşam kalitesi kavramıyla eş anlamlı kullanılabilen kentsel yaşanabilirlik kavramı, bir kentin ya da bölgenin içinde yaşayan insanlar tarafından oluşturulmakta ve insanların arzuladıkları yaşam kalitesini sürdürme kabiliyetine dayanan yaşam kalitesi (Schomberg, Polakit ve Prospery, 2011: 895) anlamına gelmektedir. Yaşanabilirlik kavramı McCann tarafından kent yaşamının dinamiğinin ve “yaşanabilir” ve “yaratıcı” kentler arasındaki coğrafi rekabetin “idealleştirilmesi” (McCann, 2008: 37) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yaşanabilir kent, biyofiziksel, kültürel, estetik, ekonomik ve sosyal psikolojik faktörleri dikkate alan kent anlamına gelmektedir. Sürdürülebilirlik ilkesi, yaşanabilirlik ilkesi içerisinde manasını bulur (Kayır, 2003: 76). Kentlerin yaşanabilir mekânlar olmasını sağlamak için ise insanın doğayla bütünleşmesi, ekolojik tahribatın kentlerde meydana gelen olumsuz sonuçlarının insan yaşamını tehlikeye soktuğunun farkında olunması ve bu tehlikenin “*ekolojik düşünme*” (Kayır, 2003:77) veya “ekolojik bir bilinç” ile aşılabileceğinin idrak edilmesi gerekmektedir.

Ekolojik düşünme, insanın yaşam sahnesinde bir aktör olarak değil, doğanın içerisinde ve ancak doğa ile var olabilen bir canlı olduğunu idrak etmesidir. Ekolojik düşünme, insan merkezci (antropo-santrik) yaklaşımdan uzaklaşarak ekolojik merkezli (eko-santrik) bir etik ile doğaya bir meta imiş gibi davranmayı bırakıp ona hak ettiği değeri vermeyi, yerkürede insandan başka canlı türlerinin de olduğunu kabul ederek onların yaşama hakkına saygı duymayı, doğayı ihtiyacımızdan fazlasını alabileceğimiz bir sömürü aracı olarak gören vahşi kapitalist anlayışı terk etmeyi, doğayı “zorunlu yaşam arkadaşı” (Kayır: 2003: 78) olarak gören bir anlayışı benimsemeyi gerektirmektedir.

İnsanların yaşaması, çalışması, sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunabilmesi için çeşitli imkânlar sunan yaşanabilir kent, canlılık, sağlık, çekicilik, sürdürülebilirlik ve güvenlik temel ilkeleri (www.gehlarchitect.com, 2017) ile güçlendirilmiş kamu yaşamını ve planlamayı merkezine yerleştirir. Yaşanabilir kentler, “kent için insan” anlayışından ziyade “insanlar için kentler” anlayışı ile yola çıkan bir kavram olarak, insanların yaşam kalitelerinin ve refah seviyelerinin artırılmasını hedeflemektedir.

Yaşanabilir kentsel mekânların inşası, ekolojik bir bilinç ile mümkün olabilecek iken, doğayla uyum içerisindeki yaşanabilir kentlerin ortaya çıkması ise ekolojik düşünmenin gerçekleşmesi ile mümkün olabilecektir. Ekolojik düşünmenin gerçekleşmesi ise bazı ilkelerin kabulüne bağlıdır. Bu ilkeleri aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (Kayır: 2003: 78):

- Yerküre bütün canlıların habitatıdır ve canlı-cansız var olan her şeyin ekosistemin dengesindeki yeri önemlidir.
- İnsanın ihtiyaçları ile ekosistemin ihtiyaçları birbirinden bağımsız düşünülmemelidir.
- İnsanlık, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ekosistemden yararlanmakla birlikte ekosistemi değiştirmeyi de sürdürecektir. Ancak bunu gerçekleştirirken etik bakımından sorumluluk üstlenmeli, ekolojik bir bilinç ile hareket ederek ekosistemin dengesini de göz önünde bulundurmalıdır.
- Toplumsal kurallar, kurumlar, ideoloji, bilgi ve teknolojiye dayanarak ekolojik etik anlayış çerçevesinde yeniden gözden geçirilmelidir.
- Doğayı bir mülk olarak metalaştıran bakış açısı terk edilerek doğa ile uyum içerisinde bütünleşmenin gerekliliği kabul edilmelidir.
- Yaşama yalnızca insanın penceresinden değil ekosistemin penceresinden bakabilmek gerekmektedir.

1.1.1. Yaşanabilirlik ile Kentsel ve Mekânsal Kalite İlişkisi

Yaşanabilirlik (livability) kavramının günümüzdeki anlamıyla ilk kez kullanıldığı tarih bilinmemekle birlikte (Beyazıt, 2007: 7) antik çağdan günümüze kentlerin daha yaşanabilir mekânlar kılınması arayışında olan birçok düşünür çalışmalarında yaşanabilirlik kavramına değinmişlerdir.

Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde "bir konutun ya da bir kentin niteliklerinin insanların yaşamını sürdürebilmelerine elverişli oluşu" (Keleş,1998:137) şeklinde tanımlanan yaşanabilirlik (habitability, livability) kavramı, insan doğası ile uyumlu olan yaşam şartlarını ifade etmektedir.

Yaşanabilirlik kavramı, yerleşme sorununun çözümünün bir insan hakkı olarak kabul edildiği, herkes için yaşanabilir konutun sağlanması gerektiğinin ve insan onuruna

yaraşır biçimde konut hizmetlerinin sağlanması (Alptekin, 2007: 157) benimsendiği Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda (Habitat I, 1976), “herkes için yaşanabilir konut” a yapılan vurgu ile dünya kamuoyunun gündeminde yer edinmiştir.

Yaşanabilirlik konusunda önemli gelişmelerden biri de 1992 yılında Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Konferansı'nda benimsenen Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda “insanların sağlıklı, yerleşik, güzel ve özendirici bir çevrede yaşama hakları”nın var olduğunun benimsenmesidir (Erdem, Erdoğan ve Şengür, 2009: 282). Sözü edilen sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, bir insan hakkı olmasına ilaveten, üçüncü kuşak hak ya da diğer ifadeyle dayanışma hakkı olmanın getirdiği bir özellik olarak insanlara haklar tanıdığı gibi sorumluluklar da yüklemektedir (Tekeli, 2001: 157). Kentli hakları çerçevesinde ekolojik bakımdan yaşanabilir bir çevrede yaşama hakkına sahip olan birey, yaşadığı kente aidiyetini hissedip, kentlilik bilinci (Ercoşkun, vd., 2016: 251) ile hareket ederek çevresel değerleri korumakla sorumlu olmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin 1992 yılında Avrupa Kentsel Şartı'nı kabul etmesi, kentli haklarının kurumsallaşması bakımından bir milat olmuştur. Kentli hakları, birinci kuşak haklardan yaşam hakkı içerisine dâhil edilebileceği gibi ikinci kuşak haklardan konut hakkı ile de birlikte düşünülebilmekte ve üçüncü kuşak haklardan çevre hakkı ile de doğrudan ilişkilendirilebilmektedir. Dolayısıyla insan hakları bir bütünün parçalarıdır ve bu bütünün bir anlam ifade etmesi bu parçaların tümünün birlikteliğiyle mümkün olacaktır. Kentli hakları, insanların insan onuruna yakışır bir yerleşme etiğini benimsemelerine ve söz konusu yerleşme etiğini destekleyen demokratik ve tarafsız bir kamusal alanın varlığına koşul olarak açığa çıkacak (Tekeli, 2001: 158) ve kentli hakları ışığında insan onuruna yakışır, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel mekânların inşası mümkün olabilecektir.

Yaşanabilir bir kentsel mekânda yaşamının bir insan hakkı olduğunun kabulü, kentlerin sağlıklı yaşam alanları olarak tasarlanmasının gerekliliğini ortaya koymakta, insan unsurunu ön plana çıkaran bir kentsel planlama ve kent yönetimi anlayışına dolayısıyla sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel mekânların önemine dikkat çekmektedir.

Vancouver ve Rio Zirvesi'nden sonra Habitat II (1996) de yaşanabilirlik kavramını gündeme getirmiş, “sürdürülebilir insan yerleşimleri” toplantının ana gündemini oluşturmuştur. Habitat II'nin iki temel hedefi olan “herkese yeterli konut” ile

“sürdürülebilir insan yerleşimleri” hedeflerine ulaşabilmek için benimsenen ilkelerden birisi ve başat olanı “yaşanabilirlik” ilkesi olmuştur (Alptekin, 2007: 161). Sürdürülebilir insan yerleşimleri hedefine ulaşmak ancak, yaşanabilir insan yerleşimlerinin inşası ile mümkün olabilecektir. Böylece sürdürülebilirliğin başat şartı olarak yaşanabilirlik kabul görmeye başlamıştır.

Yaşanabilirlik, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı'nın raporunda, “...yaşanabilirlik, insanın bireysel ve kolektif refahına ve o yerleşimde yaşamaktan mutluluk duymasını sağlayacak mekânsal, sosyal ve çevresel niteliklere ve kaliteye karşılık gelir” (Habitat II, 1996) şeklinde tanımlanarak yaşanabilirliğin kentsel ve mekânsal kalite ile doğrudan ilişkili olduğu ifade edilmiştir.

Yaşanabilirlik, en basit ifadeyle “yaşam kalitesi, yaşam standardı, belirli bir alanda yaşayan nüfusun genel iyiliği” şeklinde tanımlanmaktadır. Veenhoven'ın ifade ettiği dört yaşam kalitesinden başat olan yaşanabilirlik, insan doğası ile uyum içerisinde olan ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel bir çevreye tekabül etmektedir (Beyhan vd., 2013: 25-26). Yaşanabilirlik ile kentsel ve mekânsal kalite, madalyonun iki yüzü gibi birbirinden ayrılamaz kavramlardır.

Bir kentin entegre olması için temel aygıt olan kentsel mekân, kentli olma bilincinin oluştuğu, kültürel birikimlerin paylaşıldığı, insanların birbirleri ile etkileşim içinde olduğu, kültürel kimliklerinin oluştuğu yerlerdir. Schulz, mekânı insanların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayabilen bir uzay parçası olarak tanımlamaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009: 131). Kentsel mekânın insanların söz konusu gereksinimlerine yanıt verebilmesi, insanlara yaşanabilir ve sürdürülebilir bir yaşam alanı sunması ile doğru orantılı olmaktadır.

Kentsel ve mekânsal çevrenin oluşumuna ilişkin yaklaşımlar; mekânı toplumsal ilişkilerin gerçekleştiği bir platform olarak düşünen yaklaşım, kentsel ve mekânsal çevrenin toplumsal ilişkiler bağlamında oluşturulduğunu savunan yaklaşım ve kentsel ve mekânsal çevrenin toplumsal olarak üretildiğini ve kentsel ve mekânsal çevrenin toplumsal ilişkilerden ayrı düşünülmemeyeceğini savunan ilişkiyel mekân anlayışı (Şengül, 2012: 408) olarak ifade edilmektedir. Söz konusu yaklaşımlar, mekânı toplumsal ilişkiler ile bir bütün olarak algılayan bir kavrayışı ortaya koymakta, dolayısıyla insan faktörünü ön plana çıkarmaktadır. İlişkiyel mekân anlayışı çerçevesinde kentsel mekân, toplumsal

ilişkiler bağlamında ele alındığında yaşanabilir insan yerleşimlerinin önemini açığa çıkarmaktadır. Yaşam kalitesi yüksek ve yaşanabilir bir kentsel mekânda yaşayan insan, toplumsal ilişkiler ağı çerçevesinde kentsel ve mekânsal çevresini üretecek ve doğa ile uyum içerisinde varlığını devam ettirebilecektir.

Kentsel mekân, toplumsal ilişkiler çerçevesinde düşünüldüğünde, toplumu oluşturan insanların kentsel mekândaki yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda insan-kent arasındaki etkileşimin doğru okunması için kentsel mekân ile neyin kastedildiğinin ve insanların gereksinimleri doğrultusunda bir kentten beklentilerinin neler olduğunun ifade edilmesi önemli olmaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009: 132). Toplumsal olarak üretilen kentsel mekân, insanların toplumsal, ekonomik ve kültürel gereksinimlerine cevap verebildiği, çevrebilimsel değerlere önem verdiği, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentleşme düzeyine sahip olduğu ölçüde yaşanabilir bir kentsel mekân olacaktır.

1.1.2. Yaşanabilirlik ve Çevresel Kalite

Yaşanabilirlik ile çevresel kalite arasındaki ilişkinin kavranabilmesi için söz konusu kavramların açıklanmasında yarar vardır. Yaşanabilirlik (livability), insan doğası ile ahenk içerisinde olan yaşam koşullarını ifade etmektedir.

Kalite (quality) kavramı, bir ürün veya hizmetin ihtiyaçlara karşılık verme yeteneğine dayanan özelliklerinin toplamı şeklinde tanımlanmaktadır (Juran, 1998). Yaşanabilirlik kavramı çevresel kalite bağlamında düşünüldüğünde, yaşanabilir ve çevresel kalite açısından gelişmiş bir kentsel mekân, insanın doğa ile uyumlu yaşam koşullarında yaşamasının mümkün olduğu ve çevresel değerlerin tahrip edilmediği bir kentsel mekânda yaşama gereksinimine yanıt veren özelliklere sahip bir kentsel mekân şeklinde ifade edilebilir.

Genel bir tanımlama ile çevre (Keleş ve Hamamcı, 1993: 22): “İnsanın diğer insanlarla ilişkilerini, insanın tüm canlı varlıklarla olan ilişkilerini ve etkileşimini, insanın canlılar dünyası haricindeki ve canlıların yaşamını sürdürdükleri ortamdaki tüm cansız varlıklarla (hava, su, toprak, yer altı zenginlikleri, iklim) ile ilişkileri ve etkileşimi” şeklinde ifade edilmektedir.

Çevre kavramı çevrebilim (ekoloji) perspektifinden tanımlanırsa, yerküredeki bütün canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri ve etkileşimleri şeklinde ifadesini bulur (Suher, 1996: 11). İlk kez 1866 yılında Alman biyolog Ernst Haeckel tarafından literatüre kazandırılan ve Yunanca yaşanan yer anlamındaki “oikos” ile bilim anlamındaki “logos” sözcüklerinin birleşiminden oluşan ekoloji, canlı varlıkların doğal ortam ve organizmalar ile ilişkilerini ve bunlar arasındaki etkileşimlerini inceleyen bilim dalıdır (Keleş ve Hamamcı, 1993: 27-28). Bu tanımlamadan hareketle ekoloji açısından çevre, canlı ve cansız bütün varlıkların birbirleri ile ilişkileri ve karşılıklı etkileşimlerinin tümüdür.

Bozkurt’a göre, “*insanlığın ortak varlığı olan hava, su, toprak, bitki ve hayvan türleri ile doğal ve tarihi zenginlikler bütünü*” olarak tanımlanan çevre, ortaçağ kentlerinden günümüzün post-endüstriyel kentlerine uzanan süreçte, Endüstri Devrimi’nin beraberinde getirdiği doğal kaynakların hızla tüketilmesi olgusu sonucunda tahrip edilmiştir (Bozkurt, 2016: 5). Çevresel değerlerin hızla yok olması olgusu, yaşanabilir ve kaliteli bir çevreye gereksinimi açığa çıkarmaktadır.

Keleş ve Hamamcı, çevreyi genel hatları itibariyle nitelik açısından ve mekân açısından olmak üzere iki şekilde sınıflandırmaktadır. Nitelik açısından çevre; fiziksel, doğal, yapay ve toplumsal çevre olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, fiziksel çevre insanın yaşadığı, hayatını sürdürdüğü ortamdır. Doğal çevre, insanın oluşumuna katkıda bulunmadığı, doğa halinde var olan ortamdır. Yapay çevre, insanın doğal çevrenin sunduğu doğal kaynakları bilgi birikimini ve teknolojiyi kullanarak oluşturduğu çevredir. Toplumsal çevre ise, fiziksel çevrede yaşamını sürdüren insanların ortaya çıkardığı sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkilerin tümü olarak ifade edilmektedir. Mekân açısından çevre ise, yerleşim yerlerine ve ölçeklere göre sınıflandırılmaktadır. Yerleşim yerlerine göre çevre, kırsal ve kentsel mekânlar açısından açıklanmaktadır. Ölçeklere göre çevre ise, çevreyi yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçeklere göre ya da idari ve siyasi ölçekler boyutunda ele alan bir tanımlamadır (Keleş ve Hamamcı, 1993: 25-26).

Fiziksel, doğal, yapay ve toplumsal çevrede baş aktör olarak yaşayan insanın, mekânsal açıdan kırsal ya da kentsel olarak bulunduğu çevreye göre, sahip olduğu sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve idari standartlar değişkenlik göstermektedir. Kırsal ve

kentsel mekânların birbirinden oldukça farklı özelliklere sahip olması, kentlerin insanlara ekonomik, sanayi, eğitim, sağlık ve hizmet gibi sektörler ile sosyal ve kültürel faaliyetler açısından gelişmiş imkânlarla sahip yaşam alanları sunması dolayısıyla kentler, kırsal nüfus için çekici cazibe merkezleri haline gelerek nüfusun yoğunlaştığı yaşam alanları olmaktadır. Böylelikle, çevresel değerler, niteliksel ve mekânsal açıdan bulunduğu coğrafi konuma, toplumsal, ekonomik ve kültürel değerlere göre değişkenlik göstermekte ve insanlara yaşanabilirlik bakımından farklı standartlar sunmaktadır.

Mekânsal tanımlamanın diğer ölçütü olan ölçeklere göre çevrenin tanımlanmasında ise çevrenin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçeklerle veya idari ve siyasi ölçütler ile tanımlanması ile karşılaşmaktadır. Çevrenin yerel ve bölgesel düzeyde tanımlanması fiziksel ve doğal çevre boyutunu karşımıza çıkarmaktadır. Ulusal ölçekte tanımlanması ise o ulusun çevresel mirasını ilgilendirmektedir, ülkenin siyasal egemenlik sahasına tekabül eden ulusal ve siyasi özelliklere sahip bir ölçekte incelenmesidir. Çevrenin uluslararası düzeyde tanımlanması ise çevresel değerleri tüm insanlığın ortak malı (Keleş ve Hamamcı, 1993: 26) şeklinde ifade ederek çevreye evrensel bir nitelik kazandırmaktadır.

Yukarıdaki tanımlamalar ışığında çevre kavramı insan kavramından ayrı düşünülememektedir. Bugün ulusal sınırları aşarak uluslararası hatta evrensel boyutlara uzanan çevre kavramı, geçmişten günümüze olduğu gibi, gelecek kuşaklara devrolunan bir servettir.

Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu'nun 1987 yılında yayımladığı "Ortak Geleceğimiz" adlı rapor, yerküreyi tehdit eden tehlikenin önemini ve ciddiyetini ortaya koyarak, çevre ile ekonomik gelişmenin birlikte var olabileceği, çevresel değerlere saygılı bir biçimde, çevre ile uyum içerisinde gerçekleşen ekonomik kalkınma kavramını vurgulamış, insanlığı gelecek kuşaklara saygılı olmaya, bugünün ihtiyaçlarını gelecek kuşakların da ihtiyacını düşünerek karşılamaya çağırarak (Sözen, 1997: 135), çevrenin bugünün ve gelecek kuşakların ortak bir mirası olduğunun altını çizmiştir.

Sürdürülebilirliğe ve sürdürülebilir kalkınmaya yapılan vurgu, bugün doğal kaynakların hızlı ve bencilce tüketimine ve çevresel değerlerin tahrip edilmesine son verilerek gelecek kuşakların yaşanabilir bir çevrede yaşama hakkının saygıyla korunması anlamını taşımaktadır.

Çevresel değerler henüz tamamen yitirilmemişken yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar inşa etme amacına yönelmek, yerküredeki doğal kaynak rezervleri henüz mevcutken doğal kaynakların daha iyi yönetimini sağlamak ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönümüzü çevirmek gerekmektedir. İnsanoğlu olarak yüzyıllardır sömürüsüne devam ettiğimiz doğa ve doğal kaynaklar üzerindeki yoğun baskıyı azaltmak (Sözen, 1997: 136) için yollar arayarak söz konusu sürdürülebilirliğin sağlanması mümkün olabilecektir. Sürdürülebilirlik kavramı da ancak yaşanabilirlik kavramı içinde tam olarak anlamını bulacaktır.

Günümüzün post-endüstriyel kentlerinin en önemli problemlerinden biri olan çevresel değerlerin tahribi ve yitirmeye yüz tutması olgusu, kentlerin yaşanabilir kentsel mekânlar olma özelliğini yitirmesine neden olmaktadır. Endüstrileşmenin ve kentleşmenin kentlerde meydana getirdiği olumsuz sonuçları düşünüldüğünde, bugünün kentlerinin çevresel kalite düzeyi gelişmiş ve yaşanabilir kentsel mekânlar olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır.

Çevresel kalite, çevrenin niteliksel açıdan sahip olduğu değerlerin yani fiziki çevrenin, fiziki çevrenin içerisindeki doğal ve yapay çevrenin, toplumsal çevrenin ve çevrenin mekânsal açıdan sahip olduğu değerlerin, insan yaşamı için uygun özelliklere sahip, doğanın bir parçası olan insanın doğa ile uyumlu bir şekilde gereksinimlerini karşılayabilme yeteneğine sahip, insan için yaşanabilir kentsel mekânlar sunan bir çevreye tekabül etmektedir.

Yaşanabilir çevre, ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşulları açısından insan doğası ile uyumlu yaşam koşullarına uygun (Beyhan vd., 2013: 26) nitelikleri barındıran bir çevreyi ifade etmektedir. Yaşanabilirlik, çevresel kalite kavramı ile tamamlanmaktadır. Çevresel kalite ile yaşanabilirlik birbirinden ayrı düşünülemeyen kavramlardır. Yaşanabilir bir kentin var olması, çevresel değerlerin varlığı ve çevresel açıdan kalitenin varlığı ile mümkün olmaktadır.

1.1.3. Kentsel Yaşanabilirlik ve Yaşam Kalitesi

Çevre koruma konusunda bir milat olan, ilk kez insanlığın ortak bir sorumluluk bilinci ile hareket etmesi gerektiğinin belirtildiği ve çevre konusunun uluslararası arenaya taşındığı Stockholm Konferansı'ndan bu yana "yaşam koşullarının iyileştirilmesinin

gerekliliği” vurgulanmaktadır (BM İnsan Çevresi Konferansı, 1972: Madde 8). Yaşam koşullarının iyileştirilmesi, diğer bir ifadeyle yaşam kalitesi kavramı, yaşanabilirlik kavramından ayrı dűřünülemez. Yařanabilirlik ve yaşam kalitesi kavramları bir bütünü ayrılmaz parçalarıdır.

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı raporunda (Habitat II, 1996), yaşam kalitesinin, insanların temel ihtiyaçlarına yanıt vermenin yanı sıra onların birbirinden farklı isteklerine de yanıt veren vasıflara karşılık geldiği ifade edilmiştir. Yaşanabilirlik kavramı, insanların refahına ve orada yaşamaktan dolayı mutlu olmasını sağlayacak mekânsal, sosyal ve çevresel vasıfların ve kalitenin mevcut olması şeklinde tanımlanarak yaşam kalitesinin kentsel yaşanabilirlik ile doğrudan ilişkili olduğuna dikkat çekilmiştir.

Yaşam kalitesi, insanların yaşadıkları coğrafyada sahip oldukları imkânları değerlendirerek eriştikleri mutluluk ve refah düzeyidir. Bir toplumda yaşam kalitesinin belirlenmesi, insanların sosyal, ekonomik, sağlık, eğitim gibi göstergeler açasından sahip oldukları yaşam standartlarının ortaya konulması ve bu doğrutuda kamu yönetimlerinin insanların mutluluk ve refahını arttırmaya yönelik politikalar oluşturmalarına zemin hazırlaması dolayısıyla oldukça öneme haizdir (Gür, 2014: 41). Genellikle sosyal, ekonomik ve sağlık gibi göstergeler bağlamında ortaya konulan yaşam kalitesi kavramına kentbilim penceresinden bakıldığında, insanın yaşam kalitesinin insan-çevre-kent ilişkilerinden bağımsız dűřünülemeyeceđi açağa çıkmaktadır.

Yaşam kalitesi kavramı, farklı disiplinlerin ilgisini çekerek araştırma konusu olan multi-disipliner bir kavram olarak genellikle ekonomik, sosyal ve sağlık konuları bağlamında ele alınarak açağlanmaya çalışılmıştır. Ancak yaşam kalitesi kavramının yalnızca sosyal, ekonomik ve sağlık konuları bakımından ortaya konulması yetersiz kalmaktadır. Örneğin yaygın biçimde görüldüğü gibi ekonomi perspektifinden yaşam kalitesini açağlamak, yaşam kalitesini ulusal gelir düzeyi ile ilişkilendirmeyi (Gür, 2014: 43) ifade etmektedir ki bu da çok boyutlu bir kavram olan yaşam kalitesi kavramının eksik kavranması sorununu doğurmaktadır. Odak noktasına insan unsurunu yerleştiren yaşam kalitesi kavramı tanımlanırken insana ve insan yaşamına anlam katan bütün bileşenlerin, insanın refahını ve esenliğini etkileyen bütün faktörler ile birlikte ele alınması gerekmektedir.

Yaşam kalitesi; insanların sağlıklı bir mekânda yaşamını sürdürebildiği, barınma, beslenme, güvenlik, eğitim, sosyal, ekonomik ve kültürel gereksinimlerini karşılayabildiği, doğal ve yapay çevresi ile ahenk içerisinde yaşayabildiği, üyesi olduğu topluma fayda sağlayabildiği (Torluk ve Yavuzçehre, 2008: 26), fiziksel ve sosyal anlamda kendisini gerçekleştirebilmesi için fırsatlar sunan, sağlıklı, doğal, insan için yaşanabilir bir çevrede refah ve esenlik içerisinde yaşayabilmesidir.

Yaşanabilirliğin en kısa tanımı olarak ifade edilen yaşam kalitesi kavramı, yaşam standardı veya belirli bir nüfusun tümel iyiliği şeklinde ifade edilmektedir. Yaşam standardı kavramından farklı olarak yaşam kalitesi kavramı, yalnızca maddi refah düzeyini değil aynı zamanda yaşam koşullarındaki maddi ve manevi refaha ve yaşamsal faktörlerin tümündeki iyiliğe karşılık gelmektedir. Yaşam kalitesi üzerine çalışan Veenhoven, yaşam kalitesi kavramını iç kalite ve dış kalite şeklinde ifade ederek çevrenin yaşanabilirliği, yaşam faydası, kişinin yaşam yeteneği ve yaşam muhakemesi olmak üzere dört faktör üzerinden yaşam kalitesi kavramını açıklamaktadır (Beyhan vd., 2013: 26). Söz konusu dört yaşam kalitesinden başat olanı yaşanabilirlik kavramı olmaktadır.

Veenhoven'ın dört yaşam kalitesi sınıflandırmasında “dış kalite” ile kastedilen çevrenin yaşanabilir özelliklere sahip olması, “iç kalite” ile kastedilen ise insanın çevrede yaşayabilme kabiliyetine sahip olmasıdır.

Yaşam standartları açısından iyi düzeyde olan bir çevre ve kentsel mekân, yaşanabilir bir çevre oluşturmakta, yaşam kabiliyeti ile insan yaşamda karşılaşılabileceği sıkıntılar ile baş edebilmekte ve yaşanabilir bir çevrede varlığını devam ettirebilmektedir. Yaşam çıktıları, insanın çevresi ile girdiği etkileşimdeki rolünü incelerken, yaşanabilir bir çevre yaşamın faydasını ortaya koymaktadır.

Yaşam faydası, mutluluk ve refahı beraberinde getirirken insanın çevresine ve diğer insanlara yararlı olduğu ölçüde değerlendirilmesi de yaşam muhakemesi şeklinde açıklanmaktadır (Gür, 2014: 48). Dört yaşam kalitesi ile Veenhoven, yaşam kalitesi kavramına insanın yaşanabilir bir çevrede yaşayabilme kabiliyetine sahip olması bağlamında, insan-çevre ilişkilerine toplumsal bir perspektiften yaklaşmıştır.

Yaşam kalitesi kavramı, insanların fiziksel ve psikolojik sağlığı, toplumsal ilişkileri, yaşadığı ve bir parçası olduğu çevre ile ilişkisi gibi faktörlerin birbiriyle olan etkileşiminde anlam kazanmaktadır (Gür, 2014: 45). İnsana dair ve onun yaşamını

etkileyen bütün bileşenleri kapsayan yaşam kalitesi kavramı ile insan için sürdürülebilir ve yaşanabilir bir çevre kavramı birbirini tamamlayarak bir bütün oluşturmaktadır.

1.1.4. Yaşanabilirlik ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Yerkürenin varoluşundan itibaren doğayı kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla dönüştürmek gayretinde olan insanlığın, doğadaki ilk tahribatı suyun kirletilmesi (Bozkurt, 2016: 8) ve ateş bulunduğu ormanların yok edilmesi (Karabıçak ve Armağan, 2004: 204) şeklinde meydana gelmiş, 1765 yılında James Watt'ın buharlı makineyi bulmasıyla başlayan (Dinler, 2003: 288) ve tarım toplumları için radikal bir dönüm noktası olan (Zencirkıran, 2014: 7) Endüstri Devrimi ile de doğadaki tahribat hız kazanmıştır.

Bugün sınır tanımayan, bütünsel (holistik), çok yönlü ve evrensel boyutta olan ve çözümlenmesinde çaresiz kalınan çevre sorunlarına (Bozkurt, 2016: 8) çözüm önerisi olarak sunulan sürdürülebilirlik (sustainability) kavramının serüveni, insanlığın yerküredeki tahribatının, doğayı artık “sürdürülemezliğe” (Şahin, 2004: 6) sürüklediğinin idrak edilmesi ile 1960’lı yıllarda başlamıştır. Rachel Carson tarafından 1962’de kaleme alınan “Sessiz Bahar” (Silent Spring), Garret Hardin’in 1968’de yazdığı “Ortak Varlıkların Trajedisi”, Paul Ehrlich’in “Nüfus Patlaması” gibi eserleri çevrenin korunmasına ve sürdürülebilirlik düşüncesine vurgu yapan ilk eserlerdendir.

1970’li yıllarla birlikte insanlık, ekonomik büyüme, sanayileşme ve kalkınma uğruna çevresel değerler üzerinde bıraktığı tahribatı ve bunun yerküreye etkilerini sorgulamaya başlamış, çevre konusu ulusal ve uluslararası düzeyde dünya kamuoyunun gündemine taşınmıştır. İnsan-doğa ilişkilerinin sorgulanması ve uluslararası arenada yapılan önemli toplantılar sonucunda sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kent-kentleşme, yaşanabilirlik, yaşanabilir kent-kentleşme (Alptekin, 2007: 163) gibi kavramlara dünya kamuoyunun dikkati çekilmiştir.

Çevresel değerlerin yıkımına ilk kez dikkat çeken önemli bir metin olan Roma Kulübü’nün 1972’de ortaya koyduğu “Büyümenin Sınırları” adlı rapor, “sıfır büyüme” (zero growth) söylemiyle yaşanabilir bir çevre için gelişmenin sınırlandırılmasını hatta durdurulmasını (Alptekin, 2007: 163) tavsiye etmekteydi. Sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik söylemlerinin ilk ve en önemli nüvelerinden olan söz konusu rapor,

gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerin sorumlu olduğu bu bedeli ödemeye yanaşmamaları dolayısıyla pek taraftar bulamayıp tepki ile karşılansa da çevresel değerlerin korunması konusuna dikkat çekmesi bakımından önemli olmuştur.

Büyümenin Sınırları Raporu'yla aynı yıl, çevre ile kalkınma arasındaki ilişkiye odaklanan Barbara Ward ve Rene Dubos tarafından kaleme alınan "Only One Earth" (Yalnızca Tek Bir Yeryüzü Var) adlı yapıtta, Stockholm Konferansı'na temel teşkil eden tehlikelerden söz edilmektedir (Şekur, 1997: 97). Söz konusu gelişmeler çevre konusunun ilk kez uluslararası arenada tartışıldığı ve dünya kamuoyunun gündemine sunulduğu Stockholm Konferansı'nı beraberinde getirmiştir.

Çevre konusunun uluslararası arenaya taşınmasının miladı olan ve 1972 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi (Stockholm) Konferansı'nda, çevre sorunlarının insanlığın ortak sorunu olduğu ve bu sorun karşısında insanlığın bir bütün halinde çalışmasının gerekli olduğu vurgulanarak insan-çevre ilişkilerinin çevre üzerindeki olumsuz sonuçlarının insanların yaşam kalitelerini kötüleştirdiği dolayısıyla yaşam koşullarının iyileştirilmesinin zorunluluk olduğu üzerinde durularak "sağlıklı ve insan onuruna yaraşır bir çevrede yaşama hakkı'nın (BM İnsan Çevresi Konferansı, 1972) insanların doğuştan sahip olduğu bir insan hakkı olduğu vurgulanmıştır.

Stockholm Konferansı, çevre sorunlarının uluslararası arenaya taşınmasının miladı olma sıfatıyla oldukça önemli olmakla birlikte, sürdürülebilirlik kavramının ilk nüvelerinin oluşturulması ve devamında cereyan eden uluslararası gelişmeler sonucunda sürdürülebilir ve yaşanabilir kentleşme olgusuna uzanan bir sürece zemin hazırlaması sebebiyle de oldukça önemlidir.

Sürdürülebilirlik kavramına ilişkin önemli gelişmelerden bir diğeri de, Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu'nun 1987 yılında yayımladığı "Ortak Geleceğimiz" (Our Common Future) adlı rapordur. Raporda gelişmenin çevre ile çelişen bir yanı bulunmadığı belirtilerek "sürdürülebilir kalkınma" (sustainable development) kavramından ilk kez söz edilmiştir (Alptekin, 2007: 164). Ortak Geleceğimiz ya da literatürde bilinen diğer adıyla Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınma kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: "*Gelecekteki kuşakların ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayarak kalkınmak.*"

Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Koruma Birliği, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Tabiat Fonu tarafından yapılan başka bir tanımlama ile “*ekosistemlerin taşıma kapasitesi aşılmaksızın yaşam kalitesinin artırılması*” şeklinde ifade edilmiştir (Şekur, 1997: 97). Sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçlarının gelecek kuşaklar düşünülerek karşılanmasını savunmakta ve ekonomi ile ekolojinin birlikte var olabileceğini ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramının literatürde sağlam bir yer edinmesi açısından süregelen uluslararası serüveni, 1992’de Rio Dünya Zirvesi ve Gündem 21’de de ifadesini bulmuş, sürdürülebilir gelişme kavramı tekrar vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı’nda da sürdürülebilir insan yerleşimleri hedefine yönelerek sürdürülebilir kentleşmeye vurgu yapılmıştır (Alptekin, 2007: 165). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kentleşme, çevre sorunları ve çözümünde oldukça önemli kavramlar olsa da sürdürülebilirlik kavramı, yaşanabilirlik kavramı ile anlam kazanmakta, sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik bir madalyonun iki yüzü gibi birbirinden bağımsız düşünülemeyen kavramlar olarak bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır.

Yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik ilişkisi üzerine çalışan Newman’a göre kentlerdeki doğal kaynaklar azaltılmadan üretimin gerçekleştirilmesinin amaçlanması şeklinde tanımlamanın mümkün olduğu sürdürülebilirlik, yerel, bölgesel ve ekosistemdeki doğal kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması ile gerçekleşecektir.

Newman, ekosistemdeki doğal kaynaklar üzerindeki baskı azaltıldığında sürdürülebilirliğin, yaşanabilirlik ile eş zamanlı gerçekleşebileceğini ifade etmektedir (Newman, 1999: 220). Yaşanabilirlik ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişkide sürdürülebilirliğin sahip olduğu ekonomik ve ekolojik nitelikler ile yaşanabilirliğin sahip olduğu sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel değerler bütünleşmektedir.

1.1.5. Yaşanabilir Kentler İçin Kabul Gören İlkeler

1800’lerde yüz kişiden üçü kentlerde yaşamaktayken, bugün dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır. 2050 yılında bu rakamın dünya nüfusunun üçte ikisi olacağı öngörülmektedir (www.undp.org, 2017). Kentlerdeki nüfus yoğunluğundaki artış sosyal, ekonomik, kültürel, eğitim, sağlık, altyapı, ulaşım, konut, kentleşme ve kaynakların kullanımı gibi konulardaki sorunlara ilaveten insan-doğa, üretim-tüketim ve

doğa-kaynaklar arasındaki ilişkilerde de doğa aleyhine gelişmeleri, dolayısıyla da çevresel değerlerin yıkımını beraberinde getirmektedir. Böylece bugünün post-endüstriyel kentleri yaşanabilirliğini yitirmekte ve yaşanabilirliğe dair araştırmalar ve yaşanabilir kentin sahip olması gereken özellikler önem kazanmaktadır.

Yaşanabilir kentlerin taşınması gereken niteliklere değinmeden önce yaşanabilir kent ile manasını bulan sürdürülebilir kentin özelliklerinden söz etmekte yarar vardır. Ekosistemdeki çeşitliliğin ve yenilenemez doğal kaynakların gelecek kuşaklara miras bırakılması, daha doğrusu doğal kaynakların bugünün ve gelecek kuşakların ortak mirası olduğu savunusundan yola çıkan ve sosyal-ekonomik ihtiyaçların çevresel değerler ile ahenk içerisinde (Keskin, 2012: 84) karşılanmasını salık veren sürdürülebilirlik kavramına dair, sürdürülebilir kentlerin inşası için Kibert altı temel ilke önermektedir (Kibert, 1994: 7):

- Kaynakların tüketimi minimuma indirgenmeli (Koruma)
- Kaynakların tekrar kullanımı maksimum düzeye çıkartılmalı (Tekrar Kullanma)
- Yenilenebilir veya geri dönüştürülebilir kaynaklar kullanılmalı (Yenileme/Dönüştürme)
- Doğal çevre korunmalı (Doğa Koruma)
- Sağlıklı ve toksik olmayan bir çevre oluşturulmalı (Sağlıklı Çevre)
- Yapay çevrenin oluşturulmasında kalitenin sürdürülmesi. (Çevresel Kalite)

Sürdürülebilir bir kent sosyal, ekonomik, sağlık ve çevre konularını kapsayan bir tanımlama olmakla birlikte sürdürülebilir bir kentin başat şartı yaşanabilirlik olmaktadır. Yaşanabilir kentlerin sahip olduğu değerler şunlardır (www.livablecity.org: 2017):

- Sürdürülebilirlik ve Esneklik: Yaşanabilir kentler, gezegene saygılıdır ve yeryüzünde yaşamın devamını sağlayan doğal sistemler ile uyum içerisindedir. Yaşanabilir kentler, dünyadaki kaynakların doğru ve akıllıca kullanımını sağlayarak gelecek kuşakların refahından ödün vermeden bugünkü kuşakların ihtiyaçlarının sağlanmasını, çevresel değerleri korumayı hedefleyen kentlerdir. Bu doğrultuda, kaynakların tasarrufunu sağlayarak ekolojik tahribatın bertaraf edilmesini savunan etik bir kent yönetimi anlayışına sahiptir.

- Sağlık ve Mutluluk: Yaşanabilir kentler, insanların sağlık ve mutluluğunu arttırarak yaşam kalitelerini ve refah düzeylerini arttıran, insanların sağlıklı yaşamaları, sağlıklı beslenmeleri, sağlıklı sosyal ilişkiler kurmaları için fırsatlar sunar.
- Adalet ve Eşitlik: Yaşanabilir kent, kent hizmetleri, konut, eğitim, sağlık, beslenme, iş olanakları gibi yaşamın gerekliliklerine insanların adil bir şekilde erişmelerini sağlar. Kentteki bütün insanlara sivil, ekonomik ve kültürel anlamda fırsat eşitliği sunar.
- Demokrasi ve Topluluk: Yaşanabilir kent, bütün sakinleri için onları etkileyen kararlara katılım hakkını sağlar. Halkın ihtiyaçları için çeşitli ölçeklerde yasal çerçevede karar verme ve planlama süreçlerine halkın katılımı sağlanarak etkin, verimli, şeffaf ve hesap verebilir karar verme süreçleri oluşturur.

Yaşanabilir bir kentin sahip olması gereken özellikler üzerine çalışan Lennard ve diğerleri, birçok kent üzerine yaptıkları incelemeler neticesinde, yaşanabilir kentin özelliklerini şu şekilde ifade etmişlerdir (Beyazıt, 2007: 10):

- Kamusal beraberlik ve etkileşim için kamusal yaşama katkıda bulunan kentsel mekânları bulunan,
- Kentteki tarihsel dokunun korunduğu mimari,
- Gündelik hayata anlam katan, geleneklerini, pazarlama ve halk festivallerini sürdüren,
- Çocukları ve gençleri kentsel planlamaya ve kamusal faaliyetlere dâhil eden rutinlere sahip,
- Gelir düzeyine göre ayrıştırmayan, yaşam alanlarının, iş alanlarının ve kamusal hizmetlerin birbirleri ile entegre şekilde tasarlandığı kent yönetimi anlayışını ve konut politikalarını kabul eden,
- Ulaşımında yürünebilirliği sağlayan ve buna ilişkin arazi kullanım politikaları yürüten,
- Toplu taşıma araçlarının yaygın şekilde ve otomobilin kısmi şekilde kullanımını teşvik eden ulaşım politikaları geliştiren,
- Ekolojik mimari ve kentsel tasarım yaklaşımını benimseyen,

- Vatandaşlar için özel olan anıtlara vb. kalifiye halk sanatına dair çalışmalar yapmaya önem veren insan yerleşimleridir.

Yaşanabilirlik ve yaşanabilir kentler üzerine çalışan Schomberg ve diğerleri, yaşanabilir kentler için genel kabul gören ilkeleri şu şekilde ifade etmektedir (Beyhan, vd., 2013: 24):

- Ekolojik mimari ve ekolojik kentsel tasarım için ekolojik değerlerin muhafaza edilmesi, ekoloji ile ekonomi arasındaki denge ve ahengin tesis edilmesi,
- Arazi kullanımı, karma arazi kullanımı, ulaşımda yaya-bisiklet kullanımı,
- Kamusal alan, sokak ölçeğinin önemi, herkese yeterli kamusal alan, toplumsal ilişkilere önem verilmesi, karar verme süreçlerine halkın katılımı,
- Ulaşım, yaya erişimi, mimari ve kentsel tasarımda kolay hareket etme ve sirkülasyona olanak sağlayan kentsel çevrelerin oluşturulması,
- Tasarım, yerel, kültürel, tarihi ve estetik değerleri koruyan ekolojik ve çevresel tasarım,
- Kültür, kültürel kimliklere saygı,
- Kalkınma, yerel kapasitelerin önemi, kamu ve özel sektör işbirliği, sürdürülebilirlik,
- Enerji, yenilenebilir enerji.

1.1.6. Yaşanabilir Kentler Sıralaması

Popüler ve yükselişte bir kavram olarak yaşanabilirlik, farklı alanlarda farklı anlamlara gelmektedir. Yaşanabilir kentlere yönelik göze çarpan araştırmalardan en önemli olanları, dünya kentlerinin yaşanabilirlik açısından sıralanmasına ilişkin olan çalışmalardır. Diğer çalışmalar yerel, bölgesel veya ulusal düzeyde kendi yaşam kalitelerini artırmak ve elde edilen verileri kamusal karar verme (Schomberg, Polakit ve Prosperity, 2011: 895) ve siyasa üretme süreçlerinde kullanmak üzere geliştirmek amacıyla yapılmaktadır.

Yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramlarının ve yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânların küresel arenada ve popüler gündemde önemli bir yer edinmesi, yaşanabilir kentlerin birtakım özellikler dikkate alınarak sıralandığı çalışmaları ortaya çıkarmaktadır. Schomberg ve arkadaşları, sosyo-ekonomik bir kavram olan yaşanabilirlik

kavramının, post-modern kentleşme sürecinde ya da daha doğru bir ifade ile “kent pazarlaması” dünyasında söz konusu çalışmaların uluslararası şirketler, politikacılar ve bürokratlar için daha farklı anlamlar taşıdığını ifade etmektedir.

Metropolitan bölgelerin tamamı için geçerli olan makro ölçekli endeksler, uluslararası şirketlerin şubelerini açmak için arzuladıkları yerleri bulmalarına yardımcı olmakta (Schomberg, Polakit ve Prosperity,2011: 895) böylece dünya kentlerinin yaşanabilirlik sıralamalarını ortaya koyan yaşanabilir kentler sıralamalarının, uluslararası sermayenin büyüüp palazlanması amacına hizmet etmekte olduğu ifade edilmektedir.

Yaşanabilir kentsel mekânlara ilişkin yapılan uluslararası araştırmalara Mercer firmasının Yaşam Kalitesi Araştırması ve The Economist Dergisi'nin “Dünyanın En Yaşanabilir Kentleri Araştırması” örnek verilebilir. Türkiye’de ise CNBC-e Business Dergisi tarafından yaşanabilir kentler listesi oluşturulmaktadır (Beyhan, vd., 2013: 24).

Kentlerin sahip olduğu özellikleri belli kıstaslar bazında değerlendiren çalışmaların yaşanabilir kentlere ilişkin ne ölçüde somut donelere dayandığı ve kentlerde yaşanabilirliğin artırılmasına ne kadar katkıda bulunduğu tartışmaya açık olmakla birlikte kentlerin sundukları olanakları ortaya koyarak kentsel mekânlara ilişkin değerlendirme yapılması açısından önemlidir.

Mercer firması tarafından her yıl gerçekleştirilen yaşam kalitesi anketi, yaşanabilirliği ölçmek için kullanılan en popüler anket olma özelliğine sahiptir. Mercer firması, dünya çapında kentleri çeşitli kategoriler ve 39 kriter bazında karşılaştırarak kentlerin yaşanabilirliğini ölçmekte ve kentleri yaşanabilirlik açısından sıralamaktadır (Schomberg, Polakit ve Prosperity, 2011: 896). Bu kategoriler; siyasi ve sosyal çevre, ekonomik çevre, sosyo-kültürel çevre, sağlık, eğitim, doğal çevre, kamu hizmetleri ve ulaşım, rekreasyon, tüketim ve konut şeklinde ifade edilmektedir.

Mercer’in 2017 yılı yaşam kalitesi sıralamasında (www.mercer.com, 2017); birinci sıraya yerleşerek sekizinci kez birinci olan Viyana/Avusturya’yı, sırasıyla Zürih/İsviçre, Auckland/Yeni Zelanda, Münih/Almanya, Vancouver/Kanada, Dusseldorf/Almanya, Cenevre/İsviçre, Kopenhag/Danimarka, Basel/İsviçre ve Sidney/Avustralya izlemektedir. Listenin sonlarında yer alan şehirler ise Conakry/Guines, Kinshasa/DR Congo, Brazaville/Congo, Şam/Suriye, N'Djamea/Çad, Hartum/Sudan, Port auPrince, Haiti, Sana’A/Yemen Cumhuriyeti, Bangau/Orta Afrika

Cumhuriyeti ve Bağdat/İrak. Mercer'in sıralamasında 2016 yılında 122. sırada yer alan İstanbul, 2017 sıralamasında 133. sırada yer alarak (www.sputniknews.com, 2017) dünya yaşam kalitesi sıralamasında gerilemiştir. Mercer'in 2019 yılı yaşam kalitesi sonuçlarında ise, yeniden ilk sırada yer alan Viyana'yı ikinci sırada Zürih, üçüncü sırada ise Auckland, Münih ve Vancouver, 130. sırada ise İstanbul izlemektedir (www.mercer.com, 2019).

Avrupa şehirlerinin en üst sıralarda yer alma eğilimi gösterdiği, sıralamadaki ülkelerin kentlerini belki de ziyaret bile etmemiş uzmanlar tarafından yapılan araştırmanın (Schomberg, Polakit ve Prosperity, 2011: 386), yaşanabilir kentlere ilişkin ne kadar somut verilere dayandığı ve tarafsız olduğu tartışmaya açık bir konu olmakla birlikte Mercer'in sıralamasının uluslararası sermayenin dallanıp budaklanması için doneler sağladığını ve ekonomik fırsatlar sunduğunu ifade etmek mümkündür. Öte yandan çeşitli kıstaslar ve kategoriler bazında dünyadaki kentlerin sıralamasını ortaya koyması bakımından önemlidir.

Resim 1.1: Viyana ve Bağdat

Kaynak: www.tr.euronews.com, 2018; www.google.com, 2018.

The Economist Dergisi (EIU) kentleri, istikrar (%25), sağlık hizmetleri (%20), kültür ve doğa (%25), eğitim (%10) ve altyapı (%20) olmak üzere beş kategoride karşılaştırmaktadır. Kentlerin özelliklerinin bu beş kategori çerçevesinde karşılaştırılıp sıralanmasının “insanların yaşam standartlarındaki güçlükleri iyileştirmek” amacıyla ortaya konulduğu belirtilmektedir. The Economist Dergisi'nin “Dünyanın En Yaşanabilir

Şehirleri” sıralamasında (www.bbc.com, 2017) birinci sırada, 100 üzerinden 97,4 puan ile üst üste yedinci kez birinci seçilen Avustralya’nın ikinci büyük kenti Melbourne kenti yer alırken, sonuncu sırada Suriye’nin başkenti Şam bulunmaktadır. Melbourne’u, Avusturya’nın Viyana kenti, Kanada’nın Vancouver, Toronto ve Calgary kentleri, Avustralya’nın Adelaide ve Perth, Yeni Zelanda’nın Auckland, Finlandiya’nın Helsinki ve Almanya’nın Hamburg kentleri takip etmektedir. En az yaşanabilir kentler ise terör ve şiddet ortamı nedeniyle Ukrayna/Kiev, Kamerun/Doala, Zimbabve/Harare, Pakistan/Karaçi, Cezayir, Papua Yeni Gine/ Port Moresby, Bangladeş/Dakka, Libya/Trablus, Nijerya/Lagos ve Suriye/Şam gibi listenin sonunda yer alan kentler olmaktadır (www.dw.com, 2017). The Economist’in dünyanın en yaşanabilir kentleri araştırması, aşırı derecede “anglo merkezli” olduğu gerekçesiyle New York Times tarafından eleştirilerek, The Economist’in “yaşanabilirliği İngilizce konuşmakla açıkça eş anlamlı” (Schomberg, Polakit ve Prosperity, 2011: 896) algıladığı ifade edilmektedir.

Resim 1.2: Melbourne ve Şam

Kaynak: www.invest.vic.gov.au, 2018; www.google.com, 2018.

Türkiye’de yaşanabilir kentlere ilişkin araştırmalara CNBC-e Business Dergisi’nin 2008 yılından beri sürdürdüğü çalışmalar örnek verilebilir (Beyhan, vd., 2013: 24). Eğitim, sağlık, kent hayatı, güvenlik, sanat ve ekonomi olmak üzere altı kategoride kentleri yaşanabilirlik açısından sıralayan araştırmada birinci seçilen başkent Ankara’yı, sırasıyla Eskişehir, Isparta, Trabzon, İstanbul, Artvin, Bolu, Antalya, İzmir,

Rize, Kırıkkale, Edirne, Adana, Sinop, Burdur, Sivas, Samsun, Karaman, Nevşehir, Muğla, Kırklareli, Karabük, Uşak, Kayseri, Çanakkale, Kocaeli, Erzurum, Malatya, Giresun, Kütahya, Bayburt, Zonguldak, Çankırı, Mersin, Konya, Aydın, Kastamonu, Bursa, Balıkesir, Elazığ, Gümüşhane, Yalova, Düzce, Tekirdağ, Bartın, Manisa, Tokat, Niğde, Tunceli, Kırşehir (www.sabah.com, 2018) izlemektedir.

Resim 1.3: Ankara ve Kırşehir

Kaynak: www.sabah.com, 2018.

Dünyada ve Türkiye’de yaşanabilir kentlerin farklı kategori ve ölçütler bazında sıralandığı çalışmalara ilişkin en önemli eleştiri, somut donelere ve ilkelere dayanmadığı (Beyhan vd., 2013: 24), kentlerin yaşanabilirliğini ortaya koymaktan çok uluslararası şirketlerin büyümesi ve ekonomik rekabette fırsatlar yakalaması için veriler sunduğu (Schomberg, Polakit ve Prosperity, 2011: 896) şeklinde yapılan eleştiriler olmaktadır. Yaşanabilir kentlere yönelik araştırmaların, yaşanabilirliğin ruhuna uygun, somut veriler ışığında tarafsız bir değerlendirmeye gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

1.2. ANTİK ÇAĞDAN GÜNÜMÜZE YAŞANABİLİR KENT ARAYIŞLARI

Antik Çağ’dan günümüze pek çok bilim insanı, sosyal bilimci, mimar ve kent kuramcısı, kentlerin yaşanabilir kılınmasına ilişkin arayışlar içinde olmuşlardır. Çalışmanın bu kısmında yaşanabilir kente dair arayışlardan kanımızca değinilmesi gerekli olan Vitruvius, Ebenezer Howard, Tony Garnier, Le Corbusier, Chicago Okulu

ve David Harvey olmak üzere önemli bilim insanlarının görüşlerine ve tasavvur ettikleri kentsel mekânlara ilişkin düşüncelerine yer verilecektir.

1.2.1. Vitruvius

M.Ö. 1. yüzyılda Roma’da yaşamış olan mimar Vitruvius, mekâna ilişkin dayanıklı, işe yarar ve hoş olmak üzere üç temel özellik olduğunu (Beyhan vd., 2013: 24) ortaya koymuştur. Kentlerin kurulacağı yerin seçiminde, öncelikle sağlıklı bölgelerin seçilmesi gerektiğini ifade eden Vitruvius’a göre bu bölgenin ikliminin ne soğuk ne sıcak ancak ılıman olması gerekmektedir. Kentin güney veya batıda olması sağlıklı olmayacaktır, çünkü yaz aylarında sıcaklığın olumsuz etkilerine maruz kalınacağı ve tahıl depoları da güneşe maruz kaldığında kalitesini kaybedeceği için tahıllar güneşe maruz kalmayan bir yerde muhafaza edilmelidir. Sıcaklık yaz aylarında insanların zayıflamasına neden olmakta kışın ise sağlıklı bölgeleri çok daha sağlıklı hale getirmektedir (Vitruvius, 1914). Bununla birlikte yiyeceklerin ve suyun doğallığına göre kentlerin sağlıklı ya da sağlıklı olarak nitelendirilebileceğini ifade eden Vitruvius’un günümüzden yüzyıllar önce sağlıklı kente yaptığı vurgu ve fikirlerinin bugün de geçerliliğini koruması yaşanabilir kente dair arayışlar bağlamında oldukça önemlidir.

1.2.2. Ebenezer Howard ve Bahçe Kent

Yirminci yüzyılın önemli kent kuramcılarında biri olan İngiliz reformcu Ebenezer Howard, modern sanayi kentinin olumsuz özelliklerini eleştirerek (Türk, 2015: 43) “bahçe kent” (garden city) düşüncesini kent planlama literatürüne kazandırmıştır. Bahçe kent, yeşil kuşakların içerisinde, yaklaşık olarak 30.000 kişinin yaşadığı ve kendi kendine yeten küçük kasabaların inşa edilmesi fikri olarak ifade edilebilir (Lee, 2007: 3). Yaşanabilir kente dair arayışlardan biri olan Howard’ın bahçe kenti, bugünün ekolojik kentlerinin ilk nüvelerinden biri olarak kabul edilebilir.

Sanayi kentinin insanı doğadan çekip kopardığının altını çizen ve sanayi kentinin sahip olduğu kentsel, mekânsal ve toplumsal özellikleri yeren Howard, kentsel ve kırsal mekânın ayrılığının aksine birlikteliğini önermektedir (Sürücü, 2010: 6). Howard’a göre kırsal ve kentsel mekânın olumlu özelliklerinin birleştirildiği bahçe kentinin inşası ile toplumsal ve kentsel mekânın dönüşümü gerçekleştirilerek (Türk, 2015: 44) sanayi kentinin doğurduğu olumsuz sonuçların önüne geçilebilecektir. Howard, bahçe kent ile

kentteki yoğun nüfusa ve bu nüfusun neden olduğu kentsel yıkıma karşılık, kırsal alanların içerisinde kentlerin yeniden inşa edildiği (Kahya, 2007: 11) kent ile kırsalın birlikteliğini öneren bir kent tasavvur etmektedir.

30.000 nüfus ve 6.000 dönümlük alan ile sınırlandırılan bahçe kentin inşası için tasarlanan planında; yollar, okullar, parklar vb. tüm gerekli kamusal hizmetlerin sağlanmasının ve bakımının Merkez Konseyi tarafından gerçekleştirileceği belirtilmiştir. 6.000 dönümlük merkezin yakınında inşa edilecek bahçe kent, 1.000 dönümlük bir bölümü kapsar ve merkezden çevreye 1.240 metreye kadar dairesel formda olabilir. Howard, her biri 120 adım genişliğinde altı muhteşem bulvar ile kenti altı eşit parçaya ayırarak merkezden çevreye kenti tasarlamaktadır (Howard, 1902: 53).

Merkezde beş buçuk dönümü bulan ve güzel bir bahçe olarak tasarlanan dairesel bir alan ve onu çevreleyen belediye binası, ana konser ve konferans salonu, tiyatro, kütüphane, müze, resim galerisi ve hastane yer almaktadır. Kristal Saray ile kuşatılmış olan geniş alanın geri kalan kısmı, tüm insanlarca çok kolay erişilebilecek şekilde geniş rekreasyon alanları içeren 145 dönümlük bir kamusal park şeklinde tasarlanmıştır.

Bahçe kent ile amaçlanan, kent yaşamının sağlıklı, doğal ve ekonomik bir kombinasyonunu sağlayabilmek (Howard, 1902: 53), toplumdaki bütün kesimlerin sağlık ve konfor standartları ile yaşam kalitelerini yükseltmek ve yaşanabilir bir kent inşa etmektir.

Howard'ın kentin etrafındaki açık alanlar ve tarım arazilerinin önemine yaptığı vurgu, kısa sürede İngiliz planlama doktrininin bir parçası haline gelmiş, en etkili uygulaması 1946 yılında kabul edilen New Towns Act (Yeni Kentler Yasası) ile Londra'nın yeşil kuşağının ötesinde kent halkası yaratılması olmuştur (www.urbanplanning.library.cornell.edu, 2017). Böylece Howard'ın "bahçe kent" tasavvuru bir ütopya olmaktan öteye geçmiş, yaşanabilir kente ilişkin arayışlarda erken dönemli adımlardan biri olmuştur.

Bahçe kenti ütopyik bulanlar ile birlikte yaklaşık olarak 30.000 ile sınırlandırılan nüfusa göre inşa edilen bahçe kentin nüfus artışı karşısında çaresiz kalacağından yola çıkarak Howard'ın bahçe kent fikrini geliştirenler de olmuştur. Bahçe kent, kent yaşamının doğa ile ahenk içerisinde olduğu ideal bir kent tasarımı sunması dolayısıyla oldukça önemlidir.

1.2.3. Garnier ve Sanayi Kenti

Fransız mimar ve kent tasarımcısı Tony Garnier, yaşanabilir kent tasavvuru olarak “sanayi kenti” fikrini öne sürmektedir. Sanayi kenti, 35.000 kadar bir nüfusa sahip olan, ortasından bir ırmak akan ve dağlar ile çevrelenmiş bir kent olarak tasarlanmıştır. Sanayi bölgeleri ile insanların yerleşim mekânlarının birbirinden ayrıldığı sanayi kentinin merkezinde kamusal hizmetlerin sağlandığı binalar (Kahya, 2007: 8) bulunmaktadır.

Garnier’in ideal kent tasarımı olarak sunduğu ve ticaret, sanayi ve insanların yerleşim mekânlarının birbirinden ayrı alanlarda tasarlandığı sanayi kentinde, kilise, mahkeme, polis merkezi ve cezaevi yer almamakta, sosyalist ütöpik bir kent tasavvurunun (Hasol, 2000) söz konusu kurumlara gereksinim duymayacağı düşünülmektedir.

1.2.4. Le Corbusier ve Çağdaş Kent

20. yüzyılın en önemli mimarı kabul edilen (Kries, 2008) ve önemli kent kuramcılarında biri olan Le Corbusier, 19. yüzyılın kent tasarımlarına alternatif olarak “çağdaş kent” (ville contemporaine), “ışık kent” (ville radieuse) ve “endüstriyel lineer kent” (la citelinaire industrielle) olmak üzere (www.boyutpedia.com, 2017) üç farklı kentsel tasarım ortaya koymuştur.

Le Corbusier, Ebenezer Howard’a benzer şekilde, endüstri kentinin doğurduğu olumsuz sonuçları eleştirmiş, ideal kenti tasvir etmeyi amaçlamıştır. Le Corbusier’e göre sanayileşme süreci büyük kentlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Türk, 2015:44). Le Corbusier, sanayileşme süreci sonucunda kentlerde yaşanan nüfus yığılmalarının, yeşil alanları tahrip etmesi gibi sorunları çözebilmek için ideal kent olarak “çağdaş kent”i önermektedir.

Le Corbusier, 1922’de geliştirdiği 3 milyon nüfuslu, kentin ortasında bir nehrin bulunduğu ideal bir kent tasavvuru olan çağdaş kentte üç grupta incelenen nüfus ölçütüyle alakalı şekilde, kent planlamasını da çalışma ve yerleşim merkezi, endüstri kenti ve bahçe kentler (Le Corbusier, 2003: 319, Türk, 2015: 44) olmak üzere üç biçimde tasarlamıştır. Mimarlığın kentsel yönüne ağırlık veren Le Corbusier, “üç milyonluk çağdaş kent” tasarımı ile merkezinde 24 adet 60 katlı haç planlı büro binasının ve 10-12 katlı konut bloklarının bulunduğu ve merkezin yeşil bir alanla kuşatıldığı, gökdelenleri ve açık yeşil

alanları ile yoğun bir yapılaşmaya sahip (www.mimarlikmuzesi.org, 2018) kentsel tasarımı önermektedir. Milyonlarca insana yerleşim mekânı sunan devasa gökdelenlerin bulunduğu çağdaş kent (www.yesilgazete.org, 2018), aynı zamanda insan elinin değmediği geniş yeşil alanların içerisinde yer almaktadır (Köksal, 2014: 1).

1.2.5. Chicago Okulu

20. yüzyıldan itibaren kentbilim literatürüne önemli katkılarda bulunan Chicago Okulu, kentbilime sosyolojik perspektiften yaklaşmış ve kent sosyolojisi literatürüne kentsel ekolojik kuramı kazandırmıştır (Serter, 2013: 67). Chicago Okulu'nun kent planlamasına yaklaşımlarına ve önemli isimlerinden Robert Park, Ernest Burgess ile Louis Wirth'in görüşlerine çalışmanın ikinci bölümünde yer verilecektir.

1.2.6. David Harvey

İngiliz sosyal bilimci ve Marksist gelenekten gelen David Harvey, mekânsal ve coğrafi ilkelerin kent planlaması sürecinde uygulanmasının önerildiği ve bunun gerçekleştirilebilmesinde sosyal adaletin çok önemli bir rol üstleneceği fikrini ortaya atmıştır. "Social Justice and the City" (Sosyal Adalet ve Şehir) adlı eserinde, toplumsal süreçler ve mekânsal biçim, sosyal adalet ve mekânsal sistemler, sosyalist formülasyonlar, kullanım değeri, değişim değeri ve kentsel toprak kullanımı konuları üzerinde durmaktadır.

Kente ve kent planlamasına sosyal adalet perspektifinden yaklaşan Harvey'e göre kentsel mekânı tanımlamak, toplumsal ilişkileri kavramak bakımından hayati öneme sahiptir. Mekâna ilişkin farklı bakış açıları geliştiren Harvey (Harvey, 2003), mekânı yalnızca birbirine bağımlı nesnelere arasındaki ilişkiler şeklinde algılayan göreceli yaklaşım yerine, mekâna yine göreceli olarak yaklaşan ve mekânı nesnelere içinde değerlendiren, nesnelere de kendi içlerinde ilişki içerisinde olduğunu ifade eden bir kavrayış olan "ilişkisel mekân yaklaşımı" olarak tanımladığı bir anlayışı önerir. Harvey'e göre toplumu analiz edebilmenin yolu, mekânın doğasının kavranmasından ve mekâna ilişkin doğru tanımlamaların yapılmasından geçmektedir. Mekân kavramının analizi sonucunda, toplumsal analiz gerçekleştirilebilecek ve insan davranışlarının da anlaşılabilmesi mümkün olabilecektir. Böylece Harvey, kentlilik-toplumsal süreçler-mekân ilişkileri üzerinde yoğunlaşarak kentsel mekânı sosyolojik anlamda ele almaktadır.

Sosyal adaletin sonu olmayan bir adalet ve ahlak sorunu olduğunu ifade eden Harvey (Harvey, 2003: 21), sosyal adaleti, bireysel ilerleme taleplerinde toplumsal işbirliği içerisinde olunması ve toplumsal çatışmaların bertaraf edilmesinin adil ilkeler ışığında gerçekleştirilmesi (Harvey, 2003: 94) şeklinde tanımlamaktadır. İşbölümü ile birlikte üretim artacak ve üretim neticesinde dağıtımın gerçekleştirilmesi toplumsal sorun oluşturacaktır. Toplumsal işbirliği sürecinde elde edilen yararların dağıtımında sosyal adalet ilkesinin uygulanması, üretimde ve dağıtımda sosyal adalet ışığında toplumsal ve kurumsal düzenlemeler de yapılması gerektiği şeklinde ifade edilmektedir.

“Adil bir dağıtım” üzerinde önemle duran Harvey, sosyal adalet ilkelerinden “bölgesel sosyal adalet” erişilebileceği, adil şekilde erişilmiş adil bir dağıtıma da, “adil bir gelir dağıtımını” ve “kurumsal, siyasi ve ekonomik mekanizmalar” (Harvey, 2003: 111) şartlarının temin edilmesi ile ulaşabileceğini ifade etmektedir.

Spaces of Capital: Towards a Critical Geography (Sermayenin Mekânları: Kritik Bir Coğrafyaya Doğru) adlı eserinde, kentlerin tarihçesinin, kentsel toplumsal hareketler ve toplumsal eylemlerin dönüştürücü rolü ile yoğun ilişki içerisinde geliştiğini vurgulayan (Harvey, 2001: 188) ve kentlerin oluşum ve gelişim süreçlerini Karl Marx’tan aldığı artık-değer, artık-emek gibi temel kavramlar üzerinden ifade etmeye çalışan ve tarihsel materyalizme “sosyal adalet” kavramını ilave eden Harvey, kentleri “toplumsal artık üretiminin coğrafi yoğunlaşması sonucu oluşan mekânlar” (Harvey, 2003: 198) şeklinde tanımlamakta, kapitalizmin süreklilik arz eden üretim-tüketim döngüsünün, toplumsal çatışmalara ve sosyal adaletsizliğe neden olmakla birlikte kentsel ve mekânsal çevrede de yapılar, yollar, ulaşım gibi unsurlarda sorunları da beraberinde getirdiği, bu sorunların ana sebebinin artık değer ve rant amacı gütmek olduğunu (Keleş, 2015: 141) vurgulamaktadır.

1.3. YAŞANABİLİR KENT KONUSUNDA ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ GELİŞMELER

Yerküreyi tehdit eden çevre sorunlarının 20. yüzyıldan bugüne sınır tanımaz boyutlara ulaşması ve doğal kaynakların tahribatının (Bozkurt, 2015: 273) gözler önüne serilmesi, bu sorunlar ile mücadelenin uluslararası önem kazanmasına neden olmuştur. Söz konusu sorunların çevresel değerlerin yitirilmesi tehlikesine ilaveten kentsel yaşam alanlarındaki olumsuz yansımaları kentlerin yaşanabilirliğinin sorgulanmalarını

beraberinde getirmiş ve çevresel tahribatın önlenmesi amacıyla uluslararası düzeyde önemli gelişmeler yaşanmıştır.

1.3.1. Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm Konferansı)

Çevre konusunun ilk kez uluslararası arenaya taşınmasının ve yerküreyi tehdit eden ekolojik kriz için uluslararası düzeyde çözüm arayışlarının miladı olan ve çevrenin korunması gerektiği üzerinde duran Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, 5-16 Haziran 1972 tarihlerinde 113 ülkenin katılımı ile İsveç'in başkenti Stockholm'de düzenlenmiştir.

Stockholm Konferansı, çevre konusunun ilk kez uluslararası arenada gündeme getirildiği, çevrenin korunması konusunda insanlığın çevre sorunlarının çözümü için bir bütün halinde çalışmasının zorunlu olduğunun vurgulandığı bir konferans olması nedeni ile çevre konusunun uluslararası arenaya taşınmasının ve dünya kamuoyunun gündemine yerleştirilmesinin miladı olarak kabul görmektedir. Stockholm Konferansı'nda yankı uyandıran "Tek Bir Dünyamız Var" sloganı (Keleş ve Hamamcı, 1997: 17) çevre sorunlarının küresel olduğunu vurgulamıştır.

Sürdürülebilirlik bilincinin uluslararası anlamda temellerinin atıldığı (Yanar, 2017: 13), bugünkü ve gelecek kuşakların yararını öngörerek ekosistemin korunmasının kabul edildiği (www.did.cevreorman.gov.tr, 2018) Stockholm Konferansı'nda alınan kararlar şu şekildedir (United Nation Conference on The Human Environment, 1972: 71-72):

- İnsan, onuruna yakışır, sağlıklı ve refah içerisinde yaşayabileceği bir çevrede, özgürlük ve eşitlik içerisinde, iyi yaşam koşullarında yaşama temel hakkına sahiptir ve bugün mevcut olan çevrenin, gelecek kuşaklar için korunması ve iyileştirilmesi için ciddi bir sorumluluk taşımaktadır (Madde 1).
- Hava, su, toprak, flora ve fauna, doğal ekosistem, dünyanın doğal kaynakları, dikkatli planlama ve yönetim yoluyla mevcut ve gelecek kuşakların yararına korunmalıdır.
- Yeryüzünün yenilenebilir kaynaklar üretme kapasitesi muhafaza edilmelidir. Yenilenemez kaynakların gelecekte tükenmesi tehlikesini bertaraf edebilmek için kaynaklar, tüm insanlık tarafından paylaşımını sağlayacak şekilde kullanılmalıdır.

- Ekosistemlere ciddi ve geri dönüşü olmayan hasarlar verilmesini önlemek gerekmektedir. Bu doğrultuda tüm ülkelerin halklarının kirliliğe karşı mücadelesi teşvik edilmelidir.
- Yeryüzünde ekonomik ve sosyal gelişmenin ve insanlar için olumlu bir yaşama ve çalışma ortamının sağlanması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi için gerekli olan koşullar sağlanmalıdır.
- Gelişmekte olan ülkelerin ulusal çabalarına ek olarak gereken miktarlarda mali ve teknolojik yardımlar yapılmalıdır. Çevre politikaları, gelişmekte olan ülkelerin mevcut ve gelecekteki kalkınma potansiyelini olumsuz etkilememeli, herkes için daha iyi yaşam koşulları sağlanmalı, devletler ve uluslararası örgütler tarafından uygun adımlar atılmalıdır.
- Devletler, kalkınmayı daha akılcı bir şekilde yönetmek ve böylece çevreyi iyileştirmek için kalkınmanın planlanmasında bütüncül bir yaklaşımı benimseyerek koordinasyon içerisinde, kendi nüfuslarının yararı için kalkınmanın, çevrenin korunması ve geliştirilmesi ile uyum içerisinde olmasını sağlamalıdır (Madde 13).
- Çevre üzerindeki olumsuz etkilerden kurtulmak ve herkes için maksimum sosyal, ekonomik ve çevresel yararlar sağlamak amacıyla kentleşme süreci planlı bir şekilde tasarlanmalıdır (Madde 15).
- Ulusal kurumlara, çevre kalitesini artırmak amacıyla, devletlerin kaynaklarını planlama, yönetme, kontrol etme görevi verilmelidir (Madde 17).
- Bilim ve teknoloji, toplumsal gelişmeye katkılarının bir parçası olarak, çevresel risklerin ve çevre sorunlarının çözümlenmesinde, insanlığın ortak yararı için kullanılmalı (Madde 18), çevre sorunlarının çözümünü kolaylaştırmak için bilimsel çalışmalar teşvik edilmelidir (Madde 20).
- Devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'na ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak ve kendi çevre politikaları dâhilinde doğal kaynaklarını kullanma hakkına sahiptir, kendi yetki sahasındaki ve denetimindeki faaliyetlerin, diğer devletlerin veya ulusal sınırlarının ötesindeki alanların zarar görmesine ve çevre sorunlarına neden olmasına ilişkin sorumluluğu vardır (Madde 21).

- İnsan çevresi, nükleer silahların ve diğer bütün kitle imha araçlarının tehdidinden kurtarılmalıdır. Devletler, bu tür silahların ortadan kaldırılması ve imha edilmesi konusunda derhal mutabakata varmalıdır (Madde 26).

Stockholm Konferansı, çevre konusunun ve çevre sorunlarının ilk kez uluslararası arenaya taşındığı bir milat olarak pek çok önemli kararın alınmasında atılan önemli bir adım olmuş, fakat izleyen zamanlarda alınan kararlar uygulamaya konulamamış, çevre sorunları git gide büyümüş ve bugün karşı karşıya gelinen ve çağımızın en önemli problemlerinden biri olan ekolojik kriz ortaya çıkmıştır.

1.3.2. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı (Habitat-I)

31 Mayıs-11 Haziran 1976 tarihleri arasında, Kanada'nın başkenti Vancouver'da 134 ülke ve 9.000 temsilcinin katılımı ile gerçekleştirilen I. Habitat Konferansı'nda (Alptekin, 2007: 156), yaşanabilir ve sürdürülebilir kente ilişkin önemli konular gündeme getirilmiştir.

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Konferansı'nın odak noktası, insanların yerleşim ve yaşam alanları ile yaşadıkları mekânlarda sahip oldukları yaşam kaliteleri olmuştur. İnsanların yaşam kalitelerini arttırmak için barınma, temiz su, istihdam, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik konularında, renk, cinsiyet, dil, ideoloji ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yaşam kalitesini arttırmayı hedefleyen politikaların oluşturulması vurgulanmıştır (United Nations The Vancouver Declaration On Human Settlements, 1976). Birinci Habitat Konferansı'nda üzerinde durulan temel konular şunlardır (www.unhabitat.org, 2018: 1-44):

- Yerleşme politikaları ve stratejileri,
- Yerleşme planlaması,
- Barınma, altyapı ve hizmetler,
- Arazi kullanımı,
- Halkın katılımı,
- Kurumlar ve yönetim.

Konferansın sonucunda kabul edilen “İnsan Yerleşimleri Deklarasyonu” ve “Eylem Planı” sonucunda kabul edilen ilkeler ise şunlardır (Alptekin, 2007: 157):

- Barınma ve yerleşme sorununun bir insan hakkı olduğu benimsenmiştir. İnsanların temel haklarından olan barınma konusundaki sorunlarının çözümü için “herkese yeterli miktarda konut” ile ilgili hizmetlerin “insan onuruna yakışır” şekilde temin edilmesinin zorunluluğu hakkında konsensüs sağlanmıştır. Herkese yeterli miktarda konutun ve ilgili hizmetlerin insan onuruna yakışır biçimde sunumu, yaşanabilirlik ile doğrudan ilişkili kavramlar olup yaşanabilir kentlere erişmede atılan önemli bir adımdır.
- Yerleşim alanlarında yaşanan sorunların çözümünde başat aktörün devlet olduğu ve bu sorunların çözümünde temel sorumluluğun devletlerde olduğunun altı çizilerek hükümetlerin söz konusu sorunun çözümünde yetki ve sorumluluk açısından başrolde oldukları vurgulanmıştır. Bu bağlamda devletlere yerleşme sorunlarının çözümü için birtakım tavsiyeler verilmiştir. Nüfusun dağılışı ve kaynak kullanımına ilişkin yerleşme politikaları, çevre ve yerleşme sorunlarına ilişkin yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde sosyal ve ekonomik bakımdan yerleşme planlamasının yapılması, düşük gelirli insanların konut gereksinimlerine öncelik veren konut politikaları, konut standartları belirlenerek ulusal düzeyde konut politikası yürütülmesi, toprak kullanımına ilişkin kamu yararı amacıyla toprak mülkiyetinin ve toprağın denetiminin devletin elinde olması gibi yerel, bölgesel ve ulusal yerleşme politikaları belirlenerek ulusal düzeyde uygulamaya konulması ve halkın planlama süreçlerine katılımının sağlanması bütün ülkelere ve hükümetlere salık verilmiştir.
- İnsan yerleşmelerinde karşı karşıya gelinen sorunların bilhassa az gelişmiş ülkelerde yaşandığı vurgulanarak az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların yaşam koşulları açısından oldukça olumsuz şartlarda yaşadıkları ortaya konularak, az gelişmiş ülkelerdeki yaşam kalitesinin ve yaşanabilirliğin nedeni olarak, dengesiz ekonomik büyüme, toplumsal ve ekonomik çözümler, dünya nüfusunun hızla artması ve kentleşme sürecinin denetimden yoksun olması belirtilmiştir.
- Devletlerin sorunların çözümünde ve yerleşme politikalarının uygulanması sürecinde yetersiz kaldığı durumlarda, uluslararası yardımlaşmaların sağlanması, gerektiğinde gelişmiş ülkeler tarafından devletlere mali ve teknik bakımdan

yardım edilmesi kabul edilerek ülkelerin yerleşme sorunlarının çözümünde uluslararası işbirliğine duyulan ihtiyaç ortaya konulmuş ve devletlere sorumluluk yüklenmiştir.

1.3.3. Çevre ve Kalkınma Komisyonu: “Ortak Geleceğimiz” (Brundtland Raporu)

1983 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (UNWCED) kurulmuştur. Gro Harlem Brundtland başkanlığındaki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından ise 1987 yılında, “Ortak Geleceğimiz” (Our Common Future) adlı, literatürde bilinen diğer adıyla Brundtland Raporu hazırlanmıştır. Ortak Geleceğimiz raporunda “sürdürülebilir kalkınma” (sustainable development) ilk kez resmî bir şekilde tanımlanarak (Yanar, 2017: 14) literatüre kazandırılmış, raporun odak noktası sürdürülebilir kalkınma olmuştur.

Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınmayı, *“bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını ve taleplerini, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılama imkânlarını riske atmaksızın karşılamak”* şeklinde tanımlamaktadır. İnsanlığın, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden, bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme ve gelişimini sürdürebilme yeteneğine sahip olduğu vurgulanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, mevcut teknoloji ve toplumsal örgütlenmenin çevresel kaynaklar üzerindeki dayattığı sınırlamalara ve biyosferin insan faaliyetlerinin etkilerini absorbe etme kabiliyetinin sınırları olduğuna ve ekolojik dengenin taşıma kapasitesinin aşılmamasının önemine dikkat çekmektedir.

Brundtland Raporu’nun üzerinde durduğu konuları şu şekilde ifade etmek mümkündür (www.mom.gov, 2018: 18-26):

- Geleceğin tehdit altında olduğu ve bu nedenle çevre ve gelişmenin birlikteliğinin var olduğu yeni bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç: “sürdürülebilir kalkınma”,
- Uluslararası ekonominin rolü, çevre ve kalkınma,
- Nüfus ve kaynaklar,
- Gıda güvenliği ve potansiyelinin sürdürülmesi,
- Türler ve ekosistem, kalkınma için kaynakların kullanımı,

- Enerji, fosil yakıtlar, nükleer enerji, çevre ve kalkınmanın birlikteliği için yenilenebilir enerji kaynakları, enerji verimliliği, enerji tasarruf tedbirleri.
- Endüstri, endüstriyel büyüme ve etkileri, küresel bağlamda sürdürülebilir endüstriyel gelişme için stratejiler,
- “Kent meydan okuması” (urban challenge), kentlerin büyümesi, gelişmekte olan ülkelerdeki kentsel sorunlar, uluslararası işbirliği,
- Ortak alanların yönetimi; okyanuslar, ortak alanlar, Antarktika için küresel işbirliği,
- Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre,
- Ortak eylem için kurumsal değişiklikler ve yasal öneriler.

Ortak Geleceğimiz Raporu’nda, çevre ile gelişmenin birbiriyle çelişen bir yanı olmadığı, kalkınma için çevresel değerlerden taviz vermek zorunda kalmak gerekmediği, çevre ile gelişmenin birlikte var olmasının mümkün olduğu ifade edilmekte “ekonomi” ve “ekoloji” birlikteliğine vurgu yapılmaktadır. Ekolojik ve ekonomik karşılıklı bağımlılığı yönetmek için uluslararası düzeyde etkin bir işbirliği içerisinde olunmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Böylece sürdürülebilir kalkınma, ekolojik ve ekonomik bir kavram olarak karşımıza çıkmakta, ekonomik büyüme ve gelişme için çevresel değerlerden taviz verilemeyeceği savunusu ile hem ekonomik hem de ekolojik açıdan gelişmenin mümkün olduğunu anlatmaktadır.

Raporda sürdürülebilir kalkınma, sabit bir uyum hali değil kaynakların sömürülmemesi, yatırımların ve teknolojik gelişmenin yönlendirilmesi ve kurumsal değişimin bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarına uyumlu hale getirildiği bir değişim süreci olarak ifade edilmektedir.

Brundtland Raporu; sürdürülebilir kalkınma kavramına yaptığı vurgu ile çevre ve kalkınma ikilemine karşılık, çevre ve kalkınma birlikteliğini savunması, ekoloji ve ekonomi konularının derinlemesine birbirine bağlı olduğunun altını çizmesi ile sürdürülebilirlik düşüncesinin, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentleşmenin temellerinin atıldığı hayati bir tarihi belge niteliği taşımaktadır.

Öte yandan, Brundtland Raporu’nun tamamen “endüstriyalist” bir perspektifi benimsediği, nihayetinde sürdürülebilir kalkınma ifadesinin “endüstriyalist” olduğunu, sürdürülebilir kalkınma kavramının da ekolojik söylemin aksine, büyümenin

canlandırılması amacına hizmet eden bir “truva atı” olduğunu savunan görüşler de vardır (Şahin, 2004: 9). Sürdürülebilir kalkınma kavramına eleştirel bakış açısı, çevre ile kalkınma kavramlarının birbiri ile çelişen kavramlar olduğu, bugün sürdürülebilir kalkınma kavramını ortaya atan gelişmiş ülkelerin, yaşanan ekolojik krizin asıl sorumlusu oldukları ve sürdürülebilir kalkınma kavramını ekolojik krize çözüm önerisi olmaktan daha çok ekonomik büyüme amacına hizmet eden bir araç olarak ortaya attıkları savunusundan yola çıkmaktadır.

1.3.4. Rio Zirvesi

3-14 Haziran 1992 tarihinde Rio de Janeiro’da 178 ülkenin katılımı ile “Yeryüzü Zirvesi” de denilen “Rio Zirvesi” gerçekleştirilmiştir. Rio Zirvesi’nde de, çevre ve kalkınmanın birlikte var olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Çevre ile kalkınmanın beraberliğini vurgulayan 27 ana ilke saptanarak deklarasyonda benimsenen ilkelerin uygulamaya konulabilmesi amacıyla “Yerel Gündem 21” adlı bir eylem stratejisi oluşturulmuştur (www.unesco.org, 2017). Yerel Gündem 21, yirmi birinci yüzyılın yaşanabilir kılınması için tasarlanan bir eylem planıdır. Gündem 21, insanın çevreyi etkilediği her alanda Birleşmiş Milletler, hükümetler ve yerel yönetimler tarafından küresel, ulusal ve yerel olarak alınacak kapsamlı bir eylem planıdır (www.sustainabledevelopment.un.org, 2017).

Rio Zirvesi’nde kabul edilen kararlar (www.un.org, 2017):

- Devletlerin sorumluluklarını tanımlayan prensiplerden oluşan Rio Çevre ve Kalkınma Bildirgesi,
- Sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden bir küresel eylem planı olan Gündem 21 (Agenda 21),
- Dünyadaki ormanların sürdürülebilir yönetimini destekleyen bir ilkeler kümesi olan Orman İlkeleri Bildirisi,
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

Rio Zirvesi’nde yasal olarak bağlayıcı olan iki önemli araç, BM İklim Değişikliği Sözleşmesi ile Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi olmuştur. Ayrıca, Ekim 1994’te imzaya açılan ve Aralık 1996’da yürürlüğe giren Çölleşme ile Mücadele

Sözleşmesine ilişkin müzakereler başlatılarak (www.un.org, 2017) önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Rio Deklarasyonu'nda benimsenen 27 ilkeden yaşanabilir ve sürdürülebilir kente ilişkin olanlar şunlardır (The Rio Declaration, 1992, www.un-documents.net, 2017):

- İnsanlar, sürdürülebilir gelişmenin odak noktasıdır ve doğa ile ahenk içerisinde sağlıklı yaşama hakkına sahiptir.
- Devletler, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olmak kaydıyla çevre ve kalkınma politikaları uyarınca doğal kaynaklarını kullanma hakkına ve yetkisine sahip olmakla birlikte, faaliyetlerden doğacak zararlardan diğer ülkelere karşı sorumludurlar.
- Kalkınma hakkı, mevcut ve gelecek kuşakların kalkınma ve çevre ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla adaletli ve hakkaniyetli bir şekilde kullanılmalıdır.
- Kalkınma ile çevrenin korunması birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi, çevrenin korunmasının kalkınmanın bir parçası olması ile mümkündür.
- Kalkınma için yoksulluğun giderilmesi ve yaşam standartlarındaki farklılıklar giderilerek yaşam kalitelerinin yükseltilmesi gerekmekte, bu amaçla tüm devletler işbirliği içerisinde olmalıdır.
- Çevre ve kalkınma konularında, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere özel durum ve ihtiyaçlarına göre öncelik verilmelidir.
- Ekosistemin muhafazası ve iyileştirilmesi için devletler küresel sorumluluk bilinci ile işbirliği yapacaklardır. Çevrenin korunmasında tüm ülkeler ortak ancak farklı düzeyde sorumluluğa sahiptir. Gelişmiş ülkelere, doğada oluşturdukları baskı ve sahip oldukları mali ve teknolojik imkânlar sebebiyle daha fazla sorumluluk düşmekte, küresel anlamda sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasındaki sorumluluklarını kabul etmektedirler.
- İnsanların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve kalkınmanın devamının sağlanabilmesi için sürdürülebilir üretim ve tüketim anlayışı benimsenmeli ve nüfusa yönelik politikalar daha iyi hale getirilmelidir.

- Kalkınmanın devamlılığını sağlayabilmek için devletler bilimsel ve teknolojik işbirliği içerisinde olmalıdır.
- İnsanlar çevre hakkındaki bilgilere, yerleşimlerdeki sağlığa zararlı maddelere ve faaliyetlere ilişkin bilgilere erişme hakkına sahiptir. Kamu yönetimleri, insanların karar verme süreçlerine katılımını sağlamalı, herkesin bilgiye erişimini kolaylaştırmalı ve teşvik etmelidir. Tashih ve tazmin de dâhil olmak üzere adli ve idari başvuru yolları sağlanmalıdır.
- Devletlerin çevre mevzuatı oluşturmaları, kendilerine uygun, çevreye ve kalkınmaya ilişkin çevresel standartlar uygulamaları gerekmektedir. Gelişmiş ülkelere uygun olan standartlar, gelişmekte olan ülkelere uygun olmayabilir ve sosyal ve ekonomik zararlara sebebiyet verebilir.
- Devletler, çevre sorunlarına yönelik politikalar oluşturulması için ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleyecek açık bir uluslararası ekonomik sistemin geliştirilmesi amacıyla işbirliği içerisinde olacaklardır.
- Çevre kirliliğine sebebiyet verenlerin sorumluluğuna dair ulusal düzeyde yasal düzenlemeler yapılacak, çevreye verilen sınır ötesi zararların sorumluluğuna dair uluslararası düzeyde yasal düzenlemeler geliştirmek için işbirliği içinde olacaklardır.
- Çevreye ve insan sağlığına zararlı madde ve faaliyetlerin başka ülkelere transferini engellemek için işbirliği gerçekleştirilmelidir.
- Devletler çevrenin korunması anlamında ihtiyatlı davranmalı, çevrenin korunması konusunda önleyici yaklaşım benimsenmelidir.
- “Kirliten öder” ilkesi benimsenerek kamu yararı uyarınca çevresel maliyetler içselleştirilmelidir.
- Çevrede ciddi tahribat oluşturabilecek düzeydeki faaliyetler için Çevresel Etki Değerlendirmesi ulusal bir araç olarak kullanılmalıdır.
- İnsanlık için daha iyi bir geleceğin inşası ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için gençliğin yaratıcılığına ihtiyaç vardır. Çevre yönetimindeki rolü oldukça önemli olan kadınların ve halkın da katılımı sağlanmalıdır.

İçinde bulunduğumuz çağın “Sürdürülebilir Kalkınma Çağı” olduğunu belirten Rio Zirvesi (Sezer, t.y: 765), sürdürülebilir kalkınma amacına ulaşılabilmesi için global

işbirliğine ve ülkelerin ortak sorumluluğuna vurgu yapması ve söz konusu amaca giden yolda kılavuz olacak ilkeleri ifade etmesiyle önemli bir uluslararası konferans olmuştur.

Gündem 21, yirmi birinci yüzyılda sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşma yolunda izlenecek politikaların ve stratejilerin uygulamaya geçirilmesinde, ekolojiye ve ekonomiye ilişkin konularda devletlerin ve uluslararası kuruluşların yerine getirmesi gereken faaliyetleri belirten bir eylem planı olarak sürdürülebilir kalkınma hedefinin, toplumda konsensüsün gerçekleştirildiği çok aktörlü bir yönetim anlayışı, diğer ifadesiyle “yönetişim” (governance) ile mümkün olduğunu savunmakta, bu sürecin ortak küresel ortaklığını paylaşan aktörlerini ise merkezi yönetimler, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar olarak ifade etmektedir (Sezer, t.y: 767). Katılım ve yönetim kavramları ekseninde şekillenen Gündem 21, öncelikle çözümünde çaresiz kalınan ekolojik sorunlar olmak üzere, ekonomi, nüfus, toplumsal sorunlar, eşitsizlikler, açlık, yoksulluk ve eğitimsizlik gibi insanlığın yaşadığı problemlerin altını çizmesi söz konusu problemlerin çözümü için insanların yaşam kalitelerinin iyileştirilmesini ve ekosistemin muhafaza edilerek taşıma kapasitesinin aşılmasını sağlayacak “küresel ortaklık” (Ökmen ve Görmez, 2009) kavramını önermesi ve bu konuları uluslararası toplumun gündemine taşıması bakımından oldukça önemlidir.

1.3.5. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı (Habitat-II)

3-14 Haziran 1996 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı’nda (Habitat II), herkes için yeterli konut sağlama, insan yerleşimlerinin daha yaşanabilir, sürdürülebilir, sağlıklı, güvenli ve eşitlikçi olacak biçimde geliştirilmesi, kentleşen dünyada insan yaşamının iyileştirilmesi için yerel, ulusal ve uluslararası (www.csb.gov.tr, 2017) hedefler ve ilkeler benimsenmiştir. Odak noktası insan yerleşimleri ve konut sorunları olan Habitat II, uluslararası anlamda yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlere erişimde atılan önemli bir adım olmuştur.

Herkese yeterli konut sağlanması, insan yerleşimlerinin daha sağlıklı, yaşanabilir, güvenli, hakça, sürdürülebilir ve üretken kılınması hedefleri ile yola çıkan Habitat II’nin temel iki konusu, “herkese yeterli konut” ve “kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşimleri” (UN Conferenceon Human Settlements Habitat II, 1996: 7) olmuştur.

Habitat II'nin amaçları doğrultusunda önerdiği Küresel Eylem Planı ve uygulama stratejileri şunlardır (www.csb.gov.tr, 2017):

- Herkese yeterli konut,
- Kentleşen bir dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi,
- Kapasite oluşturma ve kurumsal gelişme,
- Uluslararası işbirliği ve eşgüdüm.

Konferansın ana hedeflerine ulaşabilmek için önerilen hedef ve ilkeler ise şunlardır (www.csb.gov.tr, 2017):

- “Yaşanabilirlik”; insanlık için daha iyi yaşam standartlarının sağlanması, insan sağlığının ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi.
- “Yaşam Kalitesi”; yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için sürdürülebilir olmayan tüketim ve üretim anlayışlarından vazgeçilmesi,
- “Yoksulluğun kökünün kazanması”; fakirlik ve işsizliğin azaltılması,
- “Sürdürülebilir Gelişme”; ekonomik büyümenin ve toplumsal refahın çevresel değerlerin korunması ile koordine bir şekilde gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın vurgulanması,
- “Çevrenin Korunması”; çevre sorunları ile mücadele, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve çevresel açıdan sağlıklı olan teknolojilerin tercih edilmesi,
- “Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri”; kentlerin yerleşim düzeni ve estetiği, kentsel yeniden canlandırma, toprağın kullanımı, nüfus ve yapı yoğunluğu, ulaşım, kent hizmetlerine erişim konularını vurgulayan sürdürülebilir kent yönetimi anlayışının eşitlik, adalet, hakkaniyet, işbirliği, ortaklık, insan onuruna yaraşır bir anlayışa dayanan politik, ekonomik, çevresel, etik ve manevi değerlere önem veren yaşanabilir kentsel mekânların inşa edilmesi,
- Bugünün ve gelecek kuşakların haklarının saygıyla muhafaza edildiği, vatandaşlık ve kentlilik ruhu ile kamusal yararları sağlamada sorumluluk,
- Herkese yeterli konut, sürdürülebilir insan yerleşmeleri ve kentsel hizmetlerin temin edilebilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının yani tüm paydaşların ortaklık bilinci ve işbirliği ile hareket etmesi.

Konferans sonucunda “İnsan Yerleşimleri Hakkında İstanbul Deklarasyonu” ve “Habitat Gündemi” kabul edilmiştir. Habitat Gündemi, Rio Yeryüzü Zirvesi’nde kabul edilen Rio Deklarasyonu’ndaki ilke ve hedefleri yaşama geçirmek için tasarlanan Gündem 21 eylem planındaki ilkelere ilaveten (www.mfa.gov.tr, 2017), kentleşen dünya için sürdürülebilir insan yerleşimlerine ve herkes için yeterli konut ve kent hizmetlerinin sağlanmasına yaptığı vurgu ile birlikte uluslararası gelişmeler literatürüne “yaşanabilirlik” kavramını ekleyerek çevre ve kalkınma dengesine insan-çevre ilişkileri perspektifinden yaklaşan yeni bir anlayış getirmektedir.

Habitat II Kent Zirvesi, kendisinden önceki uluslararası gelişmelerin değindiği konuları içermenin yanı sıra onlardan farklı olarak uluslararası anlamda ilk kez açıkça “yaşanabilirlik” kavramından söz etmesi bakımından önem arz etmektedir (Alptekin, 2007: 161). Habitat II’den önceki konferanslarda da sürdürülebilir gelişme ve insan yerleşimlerinin iyileştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuşsa da ilk kez Habitat II’de “yaşanabilirlik” kavramı vurgulanarak “yaşanabilir ve sürdürülebilir insan yerleşimleri”nin inşa edilmesinin elzem olduğuna dikkat çekilmiştir.

1.3.6. Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi

6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında New York’ta, Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Genel Kurul’un kabul ettiği Binyıl Bildirgesi’nde yer alan önemli değerler ve ilkelerden bazıları şu şekilde ifade edilebilir (www.unicankara.org.tr, 2017):

- Küreselleşme sürecinin sunduğu fırsatların yanı sıra olumsuz sonuçlar doğurduğu, kaynakların paylaşımında dengesizliğe yol açtığı ve külfetlerinin de yine dengesiz şekilde paylaşıldığı ifade edilerek bu durumun önlenmesi gerektiği ortaya konulmuştur.
- Yirmi birinci yüzyılda uluslararası ilişkiler bakımından varlığı zorunlu olan temel ilkeler; “özgürlük”, “eşitlik”, “işbirliği”, “hoşgörü”, “doğaya saygı” ve “ortak sorumluluk” olarak ifade edilmiştir.
- Söz konusu temel ilkelerin uygulanabilmesi için “barış, güvenlik ve silahsızlanma” ana hedef olarak belirlenmiştir.

- Kalkınma ve yoksullukla mücadele konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde kalkınmaya uygun ve yoksulluğun olmadığı küresel bir dünya oluşturulması vurgulanmıştır.
- Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için uğraşılacağı, az gelişmiş ülkelerin özel durumlarına göre mali destek sağlanacağı kararlaştırılmıştır.
- Günlük kazancı bir dolardan az olan ve açlıkla mücadele eden ve sağlıklı içme suyuna erişemeyen nüfusun ve insan sağlığını tehdit eden salgın hastalıkların 2015'e kadar yarıya indirilmesi kararlaştırılmıştır.
- 2020'ye kadar minimum 100.000 gecekondulunun yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi gerektiği karara bağlanmıştır.
- Ortak çevrenin ve doğanın dengesinin korunması, bu amaçla, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi, atmosferdeki sera gazları salınımının azaltılması, ormanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, öncelikle Afrika olmak üzere Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ile Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi'nin uygulanması, su kaynaklarının sürdürülebilir tüketiminin sağlanması, doğal afetlerin ve insan eliyle oluşan afetlerin olumsuz sonuçlarının azaltılması karara bağlanmıştır.
- İnsan hakları, demokrasi ve iyi yönetim, barış ve güvenlik, ekonomik ve sosyal kalkınma konuları üzerinde durulmuştur.

1.3.7. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg Zirvesi)

26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde gerçekleştirilen Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, Rio Yeryüzü Zirvesi'nde karara bağlanan konuların yaşama geçirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma amacına erişmede yaşanan problemlerin aşılması (Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı, 2004, Önsöz) için çözümler üretilmesi amacıyla düzenlenmiştir.

104 devlet ve hükümet başkanına ilaveten resmî heyetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katıldığı Johannesburg Zirvesi sonucunda "Siyasi Bildirge" ile "Johannesburg Uygulama Planı" resmî belge olarak kabul edilmiştir. Johannesburg

Uygulama Planı'nda yer alan konular şunlardır (Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı, 2004, www.mfa.gov.tr, 2018):

- Yoksullukla mücadele,
- Sürdürülemez tüketim ve üretim kalıplarının değiştirilmesi,
- Ekonomik ve sosyal kalkınmanın doğal kaynak temelini korunması ve yönetilmesi,
- Sürdürülebilir kalkınma ve küreselleşen dünya,
- Sağlık ve sürdürülebilir kalkınma,
- Gelişmekte olan küçük ada devletlerinde sürdürülebilir kalkınma,
- Afrika için sürdürülebilir kalkınma,
- Diğer bölgesel girişimler,
- Uygulama araçları,
- Sürdürülebilir kalkınma için kurumsal çerçeve.

Johannesburg Uygulama Planı'nda alınan kararlardan ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden kimileri şunlardır (www.docplayer.biz.tr, 2018:114-115):

- Sürdürülebilir kalkınma için ulusal stratejilerin oluşturulması,
- Entegre su kaynakları yönetimi, su kullanımının planlı şekilde yönetilmesi,
- Biyolojik çeşitliliğin yok olmasında azalmanın sağlanması,
- Günlük kazancı 1 doların altındaki insanların oranının 2013 yılına kadar yarıya indirilmesi,
- Sağlıklı içme suyuna ulaşamayan insanların oranının 2013 yılına kadar yarıya indirilmesi,
- 2020'ye kadar gecekondü sakinlerinden minimum 100.000'inin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi.

1.3.8. Rio+20 Zirvesi

20-22 Haziran 2012'de gerçekleştirilen Rio+20 konferansında, 1992'deki Dünya Zirvesi'nden bu yana geçen zamanın bir değerlendirmesi yapılarak daha önceki uluslararası gelişmelerde alınan kararların hatırlatıldığı ve bu kararlara sadık kalındığının ve politik taahhütlerin yinlendiğinin ifade edildiği konferans sonucunda "İstedığımız

Gelecek” (United Nations Conference on Sustainable Development, The Future We Want, 2012) başlıklı sonuç bildirgesi kabul edilmiştir.

Rio+20 konferansında, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için “yeşil ekonomi”den söz edilmiş, sürdürülebilir kalkınma için kurumsal çerçevenin oluşturulması, sürdürülebilir kentler ve yerleşimler, sağlık ve nüfus, enerji vb. önemli konular üzerinde durulmuştur (Rio+20, 2012).

1.3.9. Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansı (Habitat III)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, sürdürülebilir kentleşme hedefine erişebilmek amacıyla, Habitat’ın 40. yıl dönümünde, 17-20 Ekim 2016 tarihlerinde Ekvator’un başkenti Kito’da Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansı’nı (Habitat III) gerçekleştirmiştir (www.csb.gov.tr,2017). Konferansın sonucunda kabul edilen “Yeni Kentsel Gündem”in (New Urban Agenda), sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak ve kentleşmenin olumsuz sonuçlarını azaltmak amacına erişebilmede devletlere rehberlik eden önemli bir belge olarak (www.habitat.org.tr, 2017) benimsediği üç temel ilke şunlardır (Habitat III Yeni Kentsel Gündemin İlk Taslağı, 2016: 3):

1. Kentsel açıdan eşitliği ve adaleti sağlamak ve herkese fiziksel ve sosyal altyapıya eşitlikçi erişim sunmak suretiyle yoksulluğu ortadan kaldırmak; kültüre, çeşitliliğe saygı duymak, güvenliği ve katılımı sağlamak, yaşanabilirliği ve yaşam kalitesini geliştirmek.

2. Herkes için sürdürülebilir ve kapsayıcı kentsel refah ve olanaklar sağlamak; kentleşme sürecini iyi yönetebilmek; kentleşmenin sağladığı faydaları geliştirirken beraberinde getirdiği olumsuz birtakım durumları, örneğin arazi spekülasyonunu önlemek; adil ve eşitlikçi istihdam yaratmaya, üretkenliğe, rekabetçiliğe, çeşitliliğe ve inovasyona sürdürülebilir ekonomik kalkınma anlayışı ile erişmek.

3. Ekolojik vasıflı ve dayanıklı kentler ve insan yerleşimlerini inşa etmek; sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarını geliştirmek; ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği korumak ve değer vermek; kentsel mekânları fiziksel, ekonomik ve sosyal

çözümlere karşı sağlamlaştırmak ve iklim değişikliği ile ahenk içerisinde onun yan etkilerinden en az seviyede etkilenerek gelişmelerini sağlamak.

Yeni Kentsel Gündem'in üç temel ilkesi ışığında üzerinde durulan önemli konular (Habitat III Yeni Kentsel Gündemin İlk Taslağı, 2016: 5- 16):

- Kentsel adalet ve yoksulluğun yok edilmesi, fiziksel ve sosyal eşitlik, herkese yeterli konut, barınma ve kentsel hizmetler, güvenli ve kaliteli kamusal alanlar,
- Kentlerde kültür, çeşitlilik, sosyal katılımın sağlanması,
- Sürdürülebilir ve kapsayıcı kentsel servet, sürdürülebilir kent ekonomileri,
- Ekolojik ve sağlam kentlerin inşa edilmesi, sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının benimsenmesi,
- Kentsel yapının oluşturulması için ulusal ve yerel sınırların çizilmesi,
- Kentsel planlama ve yönetim, arazi kullanımı, mobilite, miras ve kültür.

2050 yılına gelindiğinde dünya nüfusunun 2/3'ünün kentlerde yaşayacağı beklenmekte dolayısıyla kentlerde sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel tasarım anlayışının hâkim olması gerektiği öne sürülmektedir (www.tbb.gov.tr, 2017). Habitat III, hızlı kentleşmenin mevcut ve gelecekte beklenen olumsuz sonuçları ile mücadele etmede, kendisinden önceki Habitat konferanslarına göre beklentilerin daha yüksek tutulduğu bir konferans olmuştur.

Habitat III Konferansı, oldukça önemli konuları ele almış, özellikle “ekolojik, dayanıklı ve sürdürülebilir kentler”e yaptığı vurguya ilaveten, sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının benimsendiği, sürdürülebilir kent ekonomilerini ortaya koymasıyla yaşanabilir kentler idealine ulaşmada oldukça önemli bir uluslararası adım olmuştur.

1.4. TÜRKİYE'DE YAŞANABİLİR KENTE İLİŞKİN GELİŞMELER

Yaşanabilir kent arayışlarına dair uluslararası gelişmelerin Türkiye'deki yansımalarını görmek için kentleşme politikalarının yer aldığı kalkınma planlarındaki yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlere ilişkin noktalardan kısaca söz etmek yararlı olacaktır.

1.4.1. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) açıkça bir kentleşme politikasından söz etmemekle birlikte (Keleş, 2015: 81), yaşanan hızlı kentleşme sürecinin kentlerde nüfusun yığılmasına neden olduğundan ve bu durumun gecekondulaşmayı ve işsizliği artırdığından söz edilmektedir (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 28). Ana hedefinin sosyolojik sorunların ortadan kaldırılması ve kamusal refah düzeyinin artırılması olduğu ifade edilen planda (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 34); hızlı gelişme (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 36) ekonomik kalkınma (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 117), farklı gelir düzeylerindeki sosyal gruplara ve bölgelere göre dengesizliklerin yok edilmesi ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesi (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 48-53), kamusal hizmetlerin sunumunda bölgeler arasında sosyal adaletin sağlanması, nüfus sorununun çözümlenmesi (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 67) ulaşım hizmetlerinin ıslahı (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 384) ve enerji konusunda ise ticari olmayan (odun, tezek vb.) yakıtların haddinden fazla tercih edildiği ve bu durumun ülke ekonomisine uygun olmadığı ifade edilmektedir (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 372).

Konut yönetiminde ise yatırım miktarı değişmeden konut üretiminin artırılması ve gereksinim dışı abartılı konutlardan ziyade sağlıklı ve ucuz konutların tercih edilmesi, dar gelirli için uygun fiyatlı kiralık konutların sağlanması gecekonduların sakınlarına yaşayabilecekleri bir konut temin edilmeden gecekonduların yıkılmaması ve arsa mülkiyeti meselesinin bitirilmesi (I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 429) gerektiğinden söz edilmiştir.

1.4.2. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), bölgelerdeki dengesizliklerin giderilmesi ve kentlerde yaşanan problemlerin çözümlenmesine ilişkin I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre daha detaylı prensiplerden söz etmiştir (Keleş, 2015: 82). "Toplumun Yurt Üzerinde Yerleşmesi ve Barınması" başlıklı bölümde, bölgeler arası dengeli gelişmenin sağlanması, hizmet yatırımlarında hizmetlerden yeterli miktarda faydalanamayanlara öncelik verilmesi konularından söz edilmiş, kentleşme hareketinin destekleneceği, kentleşmeden ekonomiyi itici bir güç ve geliştirici bir araç olarak faydalanılacağı belirtilmiş, kentleşme sorunlarının çözümünde kent-çevre ve bölge

ilişkilerinin bir bütün olarak ele alınacağı (II. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968: 263) ifade edilmiştir.

I. ve II. Beş Yıllık Kalkınma Planları, çevre ve çevre sorunları konularından ayrıca bahsetmemiş, çevre yönetimine ve kent yönetimine ilişkin politika ve stratejiler üretme anlamında eksik kalmıştır (Bozkurt, 2016: 123-124). I. ve II. Kalkınma Planları, çevrenin önemi, çevre sorunlarının çözümlenmesi gerektiği, yaşanabilir bir kent idealine erişme konularından uzakta, kalkınma hedeflerine öncelik tanıyan ve kalkınma kavramını yalnızca ekonomik olarak algılayan politika ve prensiplerin benimsendiği düzenlemeler olmuştur.

1.4.3. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), nüfus, istihdam, gelir dağılımı, eğitim, sağlık, yerleşme, iç tasarruf açığı ve kredi, teknoloji ve organizasyon, dış ticaret ve kamu yönetiminde yaşanan sorunlara ilaveten, ilk kez sektörler arasında çevre konusuna yer vererek çevre sorunlarını ayrı bir başlıkta ele almıştır. Sektörler arasında toprak ve su kaynakları, bitkisel üretim, hayvancılık, su ürünleri, ormancılık, enerji gibi çevre konusu ile doğrudan ilişkili konuların yer almasının yanı sıra, yerleşme, kentleşme, köy ve köylü sorunları ile çevre sorunlarının ayrı bir bölümde incelenmesi (III. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973: 843-866) önemli bir gelişme olmuştur.

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı, çevre konusunun ulusal bir nitelik kazandığı, çevrenin korunmasına ilişkin politikaların üretilmesinden ve kalkınmaya zarar vermeyen çevre politikalarının benimsenmesinden söz eden (Bozkurt, 2016: 124-125) önemli bir adım olarak Türkiye’de çevre yönetiminin miladı olarak kabul edilebilir. III. planın uzun dönemli amaçları arasında saydığı “yaşama düzeyinin yükseltilmesi” (III. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973: 119) de yaşanabilir kent ideallerine ulaşmada önemli bir gelişmedir.

1.4.4. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), öncelikle, üretim ve bölüşüm, kaynakların kullanımı, dış ekonomik ilişkiler, bölgesel gelişme ve yerleşme, ekonomi yönetimi gibi kalkınmaya yönelik konulara önem vermiş, yaşam düzeyindeki gelişmeler

konusundan söz ederken çalışma, güvenlik, sağlık, konut, eğitim ve kültür konularını ele almıştır. Çevre konusunun ayrı bir başlıkta incelenmediği IV. planda, kentleşme politikalarından söz ederken, “...büyük kentlerin ve metropollerin ülkenin dengeli kalkınmasında ekonomik ve sosyal etkilerini artırarak sürdürecekleri ve bu etkilerini çevrelerinin ekonomik ve toplumsal gelişmesine de yaygınlaştıracakları göz önünde tutulacaktır. Bu amaçla kentleri yaşanabilir kılmak ve kent halkının asgari gereksinmelerini karşılayabilmek temel ilkedir.” (IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979: 294-295) denilerek ilk kez “kentleri yaşanabilir kılmak” ifadesine yer verilmiştir.

1.4.5. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), “Sosyal Hedef ve Politikalar” başlıklı dördüncü bölümde yerleşme-şehirleşme, konut, mahalli idareler, içme suyu, kanalizasyon ve çevre sorunları gibi önemli konulara yer verilmiştir. Çevre sorunlarına ve yaşanabilir bir çevreye yönelik ilk kez ilke ve politikalar ifade edilmiş (Bozkurt, 2016: 128), karşı karşıya geldiğimiz kentleşme, erozyon, doğal afetler, çevre kirliliği, hızlı sanayileşme süreci ve modern tarımın neden olduğu çevre sorunları ile mücadelede yalnızca mevcut kirliliğin ortadan kaldırılması değil bununla birlikte kaynakların gelecek kuşakların da faydalanabilmesi için en iyi biçimde muhafaza edilerek geliştirilmesi (V. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1986: 171) yaklaşımı benimsenmiştir.

1.4.6. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990- 1994), “Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar” başlıklı dördüncü bölümde, “Çevre ve Yerleşme” başlığı altında, çevre sorunları, yerleşme, kentleşme, konut, içme suyu ve kanalizasyon konularına yer vermiş, “*insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak, sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkân verecek şekilde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek nesillere insana yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmak*” temel ilke olarak ifade edilmiştir (VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990: 312). VI. Kalkınma Planı, önceki planlardan farklı olarak, ilk kez “sürdürülebilir kalkınma” amacının vurgulandığı, Türkiye kamuoyunun gündemine dâhil edildiği sürdürülebilir kalkınma kavramına ilişkin politikaların başlangıcı olmuştur (Bozkurt, 2016: 130). Böylece uluslararası arenada cereyan eden gelişmelere paralel olarak ulusal anlamda sürdürülebilir kalkınma kavramı sahiplenilmiş olmaktadır.

1.4.7. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1996-2000), üçüncü bölümünde “Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi” başlığı altında, çevre ile ilgili mevzuatın mevcut durumu eleştirel bir bakış açısıyla incelenerek çevrenin korunmasına ilişkin Çevre Kanunu'nda ve yönetmeliklerde gözlemlenen aksaklıkların giderilmesi gerektiği ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun kirlilik boyutuna yönelerek çevre koruma boyutunu göz ardı ettiği ve katılım ve eğitim konusunda yeterli olmaması nedeniyle günün ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde revize edilmesi gerekli olduğu ifade edilmiştir.

Çevre yönetiminde yerel, bölgesel ve merkezi düzeyde politikaların ve stratejilerin koordinasyonunu sağlamada yetkili kurum ve kuruluşlar arasında gereken işbirliği ve koordinasyonun tesis edilemediği belirtilerek çevre yönetimi ve politikaları konusunda öz eleştiri yapılmış, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ışığında, insan sağlığı ve doğal dengeyi muhafaza ederek ekonomik kalkınma, gelecek kuşaklara insana yakışır doğal, fiziki ve sosyal çevreyi bırakmak anlayışına ilaveten, çevre yönetiminde mevzuattaki eksikliklerin giderilmesi gerektiği vurgulanarak emret-yaptır ve özendir-oluştur anlayışı (VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996: 191) benimsenmiştir.

1.4.8. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), “Temel Amaç, İlke ve Politikaları” başlıklı bölümde çevre konusuna ilişkin, “insan sağlığını, ekolojik dengeyi, tarihi ve estetik değerleri korumak esastır” ifadesine yer vermiş (VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001: 188), çevre sorunlarının çözümlenmesi için ekonomik ve sosyal politikalar ile çevre politikalarının eşgüdüm içerisinde gerçekleştirilmesinin (VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001: 187) gerekliliği ve çevre yönetiminin etkinleştirileceği belirtilmiştir.

1.4.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

IX. Kalkınma Planı (2007-2013), “istikrarlı büyüyen, adil gelir dağılımının sağlandığı, küresel düzeyde rekabet edebilen, bilgi toplumuna dönüşen, Avrupa Birliği'ne üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” vizyonu ile yola çıkarak ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda bütüncül bir yaklaşımı, doğal ve kültürel varlıkların ve

çevrenin gelecek kuşakların düşünüldüğü bir anlayış çerçevesinde muhafaza edilmesini temel ilkeleri arasında saymıştır (IX. Kalkınma Planı, 2007: 3). Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması ve ilgili kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması gerektiği, biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla GDO ve biyo-teknolojik ürünlerin kullanımı konusunda standartların belirlenmesine ihtiyaç duyulduğu, çevre yönetiminde izleme, denetleme, raporlama konusunda ilgili kuruluşlar arasında bilgi transferinin ve entegrasyonun bütüncül ve etkin bir sistem ile sağlanmasının gerekliliği (Kalkınma Planı, 2007: 28-29) konuları ifade edilmiştir.

1.4.10. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

X. Kalkınma Planı (2014-2018), “Planın Hedef ve Politikaları” bölümünde “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” başlığı altında, bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik, mekânsal gelişme ve planlama, kentsel dönüşüm ve konut, kentsel altyapı, mahalli idareler, kırsal kalkınma, çevrenin korunması, toprak ve su kaynakları yönetimi ve afet yönetimi konularını ayrıntılı bir şekilde incelemiştir.

İnsanların iş ve yaşam ortamlarının kalitesinin temel kalkınma ve refah göstergelerinden olduğu belirtilerek bölgesel gelişmenin sağlanması, kırsal kesimin güçlendirilmesi, kentleşmenin dengeli oluşmasının sağlanması, her kesimin barınma ihtiyacının yeterli, sağlıklı, güvenli şekilde giderilmesi, insanı ve yaşam kalitesini daha çok merkeze alan bir anlayışa ihtiyaç duyulduğu, ekonomik gelişmeyi ve rekabetçiliği destekleyen, afetlere dayanıklı, çevreye duyarlı, kültürel değerleri esas alan, sosyal dayanışmayı destekleyen kentsel tasarlama anlayışına duyulan ihtiyaç ortaya konulmuştur. Kentlerde meydana gelen aşırı ve niteliksiz büyümenin, barınma, trafik, güvenlik, altyapı, sosyal uyum ve çevre sorunlarına neden olduğu ifade edilerek kentlerimizin uygun müdahalelerle “yaşanabilir mekânlar”a dönüştürülmesinin önemi ortaya konulmuş, yaşanabilir mekânın en önemli sacayaklarından biri olan çevresel kalitenin korunması, gelecek kuşakların refahını ve mutluluğunu gözetken bir kalkınma anlayışının kabul edilmesi gerektiği (X. Kalkınma Planı, 2014: 134-135) ifade edilmiştir. X. Plan, çevre konusuna ve yaşanabilir kentsel mekânlara erişme hedefine oldukça önem vermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

EKO-KENTLER

2.1. EKO-KENT KAVRAMI

Ekoloji ile kent kelimelerinin sentezi ile oluşturulan eko-kent kavramı, yerkürenin karşı karşıya kaldığı ekolojik krizin ve doğanın insan eliyle tahribatının sınır tanımaz boyutlara ulaştığı, söz konusu sorunun kentlerdeki tezahürünün kentlerdeki yaşamı sürdürülemez kıldığı ve kentlerin yaşanabilir mekânlar olma özelliğini yitirdiği kabullerinden hareketle ekosistemin muhafazasının zorunlu olduğunu, insan ile doğa ilişkilerinin seyrinin doğa ve dolayısıyla insan lehine düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Eko-kent, günümüzün post-endüstriyel kentlerinin sahip olduğu özelliklere karşı yaşanabilir, sürdürülebilir ve ekolojik temel ilke ve değerleri savunarak ekolojik bir kent yönetimi anlayışını ön plana çıkaran bir kent planlaması kavramıdır.

Eko-kent; doğa ile uyumlu, doğal dengeyi muhafaza eden, çevresel bir bilinçle hareket ederek çevresini kirletmeyen, doğal, tarihi ve kültürel çevrenin muhafaza edilmesine önem veren, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar inşa etmek ve ekolojik bir kentsel planlama hedefi ışığında ekoloji-ekonomi-teknoloji arasındaki dengeyi sağlayabilen (Yıldız, 2016: 24), insan-doğa, üretim- tüketim ilişkilerinde ahenk oluşturabilen, düzenli kentsel planlama anlayışına sahip ekolojik bir kent yönetimi anlayışını ifade etmektedir.

Eko-kent yaklaşımı, günümüzün post-endüstriyel kentlerinin yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar olmayışı temel kabulünden hareketle modern kentlerin yaşanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini sorgulayarak (www.habitat.org, 2018) bugünün post-endüstriyel kentlerinin yaşanabilir kentsel mekânlar olarak nitelendirilemeyeceğini, çevresel bir bilinç ile hareket ederek doğaya saygılı ve doğa ile uyum içerisinde yaşanabilir, sürdürülebilir ve ekolojik bir kentsel planlama anlayışına sahip olan bir kentsel yönetimi savunmaktadır.

Günümüzün post-endüstriyel kentlerinin yaşanabilirliğinin ve sürdürülebilirliğinin sorgulanması ile ortaya çıkmış yeni bir kentsel planlama yaklaşımı olarak ekolojik kentlerin temel hedefi ekoloji-teknoloji-doğa arasında bir ahenk oluşturarak geleceğin kentlerini tasarlamaktır. Ekoloji ile kent kavramlarının sentezi ile oluşmuş bir kavram olarak eko kent, doğa ile uyum içerisinde planlanan, doğaya saygıyı ve ekolojik değerleri benimseyen bir kent yönetimi anlayışını savunarak yaşanabilir,

sürdürülebilir, sağlıklı, temiz ve ekolojik kentleri gelecek kuşaklara miras bırakmayı hedeflemektedir.

Sürdürülebilir insan yerleşmelerine ve topluluk fikrine vurgu yapan Dawson'a göre bugünün hakim paradigması olan küreselleşme son demlerini yaşamaktadır ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği ekolojik sorunlar ile baş etmede en temel ilkesi kendine yetmek olan "eko-köyler" (Dawson, 2012: 104-107) geleceğin yaşanabilir insan yerleşimleri olarak kurtarıcı olacaktır.

Mevcut kent planlaması anlayışının temel taşları olan rant, ben-merkezlilik, rasyonel ve ekonomik insan kavramlarına ve kentsel çevrenin göz ardı edildiği insan-merkezli bakış açısına karşılık; ekosistem, ekolojik sürdürülebilirlik, yaşanabilir kentsel mekânlar inşa etme gayreti gibi kavramlar ön plana çıkarıldığı (Kaplan, 2005: 148) ve ekolojik bir bilinç ile hareket edildiği takdirde kentsel planlama anlayışının dönüştürülebilmesi ve insanlığın ekolojik krize çözüm olarak arzuladığı yaşanabilir, sürdürülebilir kentsel mekânların inşası da mümkün olabilecektir.

Eko-kent (eco-city) kavramına ilk kez Richard Register, 1987 yılında yayımlanan "Ecocity Berkeley: Building Cities for a Healthy Future" (Ecocity Berkeley: Sağlıklı Bir Gelecek İçin Şehir İnşa Etmek) adlı kitabında yer vermiştir (www.habitat.org, 2018). Eko-kent kavramının ilk kez kullanıldığı tarih 1987 yılı olsa da, kavramın ilk nüvelerinin 1972 yılında atıldığını söylemek mümkündür. 1972 yılında Meadows ve arkadaşlarının ortaya koyduğu ve Roma Kulübü tarafından yayımlanan "Büyümenin Sınırları" (Limits to Growth) adlı çalışma ekolojik düşünce tarihinde en önemli dönüm noktalarından biri olarak hızlı nüfus artışı, gıda üretimi, endüstrileşme hızı, sürekli artan çevre kirliliği ve yenilenemez doğal kaynakların hızla tüketilmesi olgularına dikkat çekmiş, büyüme eğiliminin aynı seyrinde devam etmesi halinde gelecek yüzyıl içerisinde büyümenin sınırına dayanacağını ortaya koyarak çözüm önerisi olarak büyüme eğiliminden vazgeçilmesini (zero growth), gelecekte süre gelebilecek, dünya çapında ekolojik ve ekonomik bir denge kurmayı önermektedir (www.yesilgazete.org, 2018). Bu tarihte Meadows ve arkadaşlarının ortaya attıkları "dünya modeli görüşü", eko-kent kavramının dünyada uygulanabilen ideal hali (Berkes ve Kışlalıoğlu, 2010: 120) olarak ifade edilmektedir.

Eko-kent, insanlar için yaşanabilir kentler inşa etme çabası doğrultusunda, doğa merkezli bir kent yönetimi anlayışı ekseninde, ekolojik bakımdan sağlıklı, yaşanabilir, sürdürülebilir, doğal denge ile ahenk içerisinde (Işıldar, 2012: 248), ekolojik ilkeler ışığında ekosistemle dost bir şekilde gelişen kent yönetimi modeli olarak sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel değerler bakımından yaşanabilir kente ilişkin ilkeleri dikkate alarak ekolojik bir kentsel tasarım modeli sunmaktadır.

Sürdürülebilir kentler için kentsel bir tasarım geliştirilmesinin hedeflendiği eko-kent tasarımı; sürdürülebilir ulaşım, doğal kaynakların ve enerjinin verimli kullanılması, çevresel kalitenin iyileştirilmesi (Bursa Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Hükümleri: 8) sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel mekânlar oluşturulması, ekolojik bir kent yönetimi ve kentsel planlama anlayışı benimsenmektedir.

Yerkürenin yalnızca %2'lik bir oran ile küçük bir alanını kaplayan kentler, doğal kaynakların 3/4'ü gibi büyük bir oranını tüketmektedir (www.habitat.org, 2018). Tüketim merkezleri olan kentsel mekânların sürdürülebilir kılınmasına dair ekolojik ilke ve değerler ışığında çözüm önerisi sunan eko-kentler, sahip olduğu temel prensiplerle insanlar için yaşanabilir ve sağlıklı bir kent yönetimi anlayışını savunmaktadır (Sınnmaz, 2013: 81). Ekolojik prensipler ışığında inşa edilen eko-kent, ekosistemdeki tüm canlı varlıkları, canlıların birbirleri ile etkileşimlerini ve çevresel değerleri dikkate alan yaşanabilir bir kentsel mekân olmaktadır.

Kentsel yaşamın ekolojik, sürdürülebilir, canlı ve sağlıklı olmasını sağlamak mümkündür (Callenbach, 2012: 83). Eko-kentler de bu ideale ulaşmak hedefiyle ekolojik ilke ve değerler doğrultusunda doğa ile uyumlu, ekosisteme saygı duyan bir sistem tasarımı ile kent yönetiminde ekolojik dönüşümü savunan önemli bir paradigma olmaktadır.

Eko-kent; doğal kaynakların sonsuz olmadığı gerçeğinin kabulünden hareketle ekosistemin taşıma kapasitesini aşmaksızın, çevresel bir etik anlayış ve ekolojik bir bilinç ile doğal kaynakların kullanımını minimize etmeyi hedefleyen, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönünü çeviren, insanlığın faaliyetleri sonucunda doğada bıraktığı ekolojik ayak izini minimize etmeye çalışan, sıfır karbon ilkesini benimseyen ve bu amaçla motorlu taşıt kullanımı yerine yürüme ve bisiklet ile ulaşımı teşvik eden

(www.habitat.org, 2018), kentsel dokuyu planlarken ekolojik temel ilke ve değerleri, kentsel ve çevresel yaşam kalitesini önemseyen, çevreye duyarlı, sağlıklı, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânları ifade etmektedir. Eko-kent kavramının daha iyi anlaşılması ve temel prensiplerinin kavranabilmesi için eko-kent düşüncesinin gelişimine ve düşünsel arka planına değinmek yararlı olacaktır.

2.2. EKO-KENTİN TARİHSEL GELİŞİMİ: CHICAGO OKULU VE KENTSEL EKOLOJİK KURAM

19. yüzyıl ile birlikte doğa bilimlerinde bütün canlı varlıkların birbirleriyle bağımlılık ilişkisi içerisinde olduğu ve canlılar ile içerisinde yaşadıkları çevrenin karşılıklı bağımlılık ilişkisinin ekolojik bir düzende gerçekleştiği düşüncesi doğmuştur. Söz konusu düşüncenin en ünlü örneğini Darwin, “kediler ile yoncalar” ilişkisinde anlatmaktadır.

Darwin’e göre, kırmızı renkli yoncaların var olabilmesi, iri bir arı türünün varlığına bağlıdır. İri arıların varlığı ise yaşam alanlarını tehdit eden tarla farelerine bağlıdır. Yoncaların üreyebilmesi için gerekli olan iri arıların varlığı da farelerin varlığını tehdit eden kedilerin sayısının fazlalığına bağlıdır. Böylece yoncaların varlığı, iri arıların varlığı ile iri arıların varlığı ise farelerin yaşamlarını tehdit eden kedilerin varlığı ile kedilerin varlığı ise kedileri seven insanların varlığı ile mümkün olmaktadır (Yörükan, 2006: 74). Darwin’in kediler ile yoncalar örneği, ekosistemdeki bütün canlıların yaşamının diğerlerinden bağımsız düşünülmemeyeceğini, biyosferin bütüncül bir denge, ahenk ve düzeni içerdiğini ve bütün canlı organizmaların bu ahengin birer parçası olduğunu ortaya koyarak ekolojik dengenin korunması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Darwin’in örneğinde söz konusu olan “ortak-yaşarlık” ilişkisi neticesinde, canlı varlıklar arasında “işbirliği” düzeninin inşa edildiği doğal denge durumu meydana gelmektedir. (Yörükan, 2006: 75). Canlı varlıkların doğal ortam ve organizmalar ile ilişkilerini ve bunlar arasındaki etkileşimlerini sistematik olarak analiz eden bir bilim dalı olarak “ekoloji” biliminin ortaya çıkması da kavramın ilk kez 1866 yılında Alman biyolog Ernst Haeckel tarafından ortaya atılmasıyla gerçekleşmiştir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 27-28).

Ekoloji bilimindeki bu gelişmelere daha sonra sosyoloji biliminin perspektifinden yaklaşılarak “insan ekolojisi” adıyla yepyeni bir bilim dalı ortaya çıkmış (Yörük, 2006: 76), Chicago Okulu ve savundukları “kentsel ekolojik kuram” kentbilim ve sosyoloji disiplinleri için bir dönüm noktası olmuştur.

20. yüzyılın başlarında Chicago kentinde yaşanan hızlı endüstrileşme süreci sonucunda açığa çıkan göç, işsizlik, yaşam kalitesinin azalması ve toplumsal çatışmalar gibi kentteki olumsuz koşullar, kentte yaşanan sorunların çözülebilmesi için gerekli olan araştırmaların başlamasını beraberinde getirmiş böylelikle kent sosyolojisi literatüründe oldukça önemli olan Chicago Okulu ortaya çıkmıştır (Kaya, 2011: 369). Bu okul, kentte yaşanan sorunlara çözüm arayışlarını içeren ve kenti yaşanabilir kılmayı hedefleyen çalışmalar ortaya koymuştur.

20. yüzyıldan itibaren kentbilim literatürüne önemli katkılarda bulunan Chicago Okulu, kentbilime sosyolojik perspektiften yaklaşması ile öncü ve oldukça önemli bir ekol olmuştur. Chicago okulu, Avrupa’daki Frankfurt Okulu’nun benimsediği Marksist bakış açısını radikal bir biçimde reddederek kent sosyolojisi literatürüne “kentsel ekolojik kuram”ı kazandırmıştır (Serter, 2013: 67). Chicago Okulu’nun önde gelen isimlerinden Robert Park, Ernest Burgess ile Louis Wirth tarafından kent sosyolojisine kazandırılan iki ana kavram, “kentsel ekolojik yaklaşım” ile Louis Wirth’in ortaya koyduğu “kentten bir yaşam biçimi” (Bal, 2015: 207) olarak ifade edilmesidir.

Ekolojik kuram ile birlikte ortaya çıkan “insan ekolojisi”nin kentsel yaşamda uygulanmasıyla birlikte “kent ekolojisi” doğmuştur. Kent ekolojisi, doğal ekosistemin bütün canlıların yaşamının birbirine bağımlı olduğunun, doğa ile ahenk içerisinde ve ortak-yaşarlık ilişkisi içerisinde yaşamlarını devam ettirmelerinin mümkün olduğunun kabul edildiği ekoloji biliminin temel değerlerinin kent sosyolojisine uyarlanması ile açığa çıkmıştır. Robert Park, doğadaki bütün canlıların yaşamının, diğer canlılar ile zorunlu bağımlılık ilişkisi içerisinde olduğu (Bal, 2015: 207), ekosistemdeki bütün canlı yaşamının birbirine bağımlı olduğu, canlıların yaşamının devamının mecburi şartının doğa ile ahenk ve denge içerisinde olunan bir düzen ile mümkün olduğu kabulünden yola çıkarak kentten inşasının ekolojik ilkeler ve insan-doğa ilişkileri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesini savunmuştur.

Kentsel ekolojik kuram, sosyoloji ve ekoloji bilimlerinden ilham alarak kentleri, yaşayan canlılar olarak kabul etmiş, doğadaki tüm canlıların birbirine bağımlı, ortak-yaşarlık ilişkisi içerisinde olduğu ve denge durumundaki bir ekolojik düzene vurgu yapmıştır (Serter, 2015: 70). Canlı bir varlığa benzetilen kentler de tıpkı diğer canlılar gibi bütün canlıların birbiriyle bağımlılık ilişkisi içerisinde olduğu, sistematik bir ekolojik düzenin bir parçası olarak doğa ile ahenk içerisinde, sosyolojik ve ekolojik ilkeler ışığında gelişmesi gereken yerleşim mekânları olmaktadır.

Ekolojik kuramın öncü isimlerinden Park, Burgess ve McKenzie, kentlerin ekolojik ilkelerin ışığında inşa edildiği bir kentsel tasarım olması gerektiğini ifade etmektedirler. Kent sosyolojisi ile ekolojinin temel ilkelerinden yola çıkarak kentlerin yapısını değerlendirdikleri önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalara, Chicago Okulu'nun önemli isimlerinden Robert Park'ın "Kentsel Ekoloji Kuramı", Ernest Burgess'in geliştirdiği "Ortak Merkezli Daireler Kuramı" ve Louis Wirth'in "Kentlileşmenin Bir Yaşam Biçimi" (Bal, 2015: 212-219) olduğuna dair fikirleri örnek verilebilir.

2.2.1. Robert Park ve Kentsel Ekolojik Kuram

Ernest Burgess ile beraber kent araştırmaları ekolünün ilkinin oluşturan Park (Özdemir, 2010: 53), "The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior In the City Environment" ("Kent: Kentsel Çevrede İnsan Davranışının Araştırılmasına Yönelik Öneriler") adlı çalışmasında kentlerin, kentte yaşayan insanların alışkanlıklarından ve geleneklerinden bağımsız şekilde planlandığını ve kentlerin tamamen yapay ve karmaşık yapılar olduğunu ifade etmektedir. Park, Burgess ile birlikte ekolojik ve ekonomik faktörlerin, kent sakinlerinin gelenekleri ve istekleri ile sosyal bir organizasyona dönüştürüldüğünü fark etmişlerdir (Park, 1915: 578-580), Park'a göre kent salt yapay bir organizasyon olmayıp, insan doğasının ürünü olmaktadır (Kaya, 2011: 375). Kent planının kentin sınırlarını ve karakterini düzenleyeceğini söyleyen Park'a göre kentin yönetimi; kentsel çevre, nüfus büyüklüğü ve kent içindeki yoğunluğu, ekonomik faktörler, sosyolojik faktörler (doğum, ölüm, evlilik, boşanma oranları vb.), komşuluk ilişkileri, yerel çıkarlar, duygusal çıkarlar, yerel katılım ve duyarlılık (Park, 1915: 578-580) gibi kent hakkındaki bileşenler ile bir bütün olarak ele alınmalıdır.

2.2.2. Ernest Burgess ve Ortak Merkezli Daireler Kuramı

Ernest Burgess, kent, kentleşme ve kentlileşme arasındaki ilişkileri rekabetçi ekonomik gelişme ile birlikte okuyarak ortak merkezli daireler kuramını kentbilim literatürüne dâhil etmiştir. Burgess'e göre kentte yaşayan insanların girişmiş oldukları ekonomik rekabet neticesinde, kentte birbirinin içerisine geçmiş beş halka oluşmaktadır. Kentin söz konusu tek bir ortak merkezli beş katman şeklinde biçimlenmesi süreci doğal bir seyirde gerçekleşmektedir (Turut ve Özgür, 2018: 7). Burgess ve Chicago okulunun temellerini atan Park'ın öğrencilerinden McKenzie'nin birlikte oluşturdukları ortak merkezli daireler kuramına göre merkezde iş merkezleri bulunmakta ve etrafında nüfus ve yaşam alanlarının bulunduğu, nüfus ve yaşam alanlarının devamlı bir devinim içerisinde olduğu geçiş bölgeleri yer almaktadır (Serter, 2013: 71).

2.2.3. Louis Wirth ve Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme

Zengin kentbilim literatüründe kenti toplumsal bir varlık olarak gören sistematik bir şekilde analiz eden bir teorinin ve kentleşmenin doğası ile kentleşme süreci hakkındaki bilgilerin yetersiz olmasından hareketle Wirth, kentin büyümesi gibi tarihsel sorunlara ve tekrarlanan bir süreç olarak görünen özel problemlere sosyolojik bakış açısı ile yaklaşarak kentsel yaşamdaki sorunlara çözüm getirmeyi ve sosyal gruplarla ilgili mevcut bilgiler ışığında bir kent teorisi oluşturmayı amaçlamıştır. Kenti sosyolojik olarak heterojen, büyük, yoğun ve kalıcı olarak tanımlayan Wirth'e göre kentlilerin yaşamsal ihtiyaçlarını gidermek için kırsaldakilere nazaran daha fazla insana ihtiyaçları vardır ve kentte birincil ilişkilerin yerini ikincil ilişkiler almaktadır (Wirth, 1938: 190). Kentlerin kendine özgü yapısını nüfus, yoğunluk ve heterojenlik faktörleri üzerinden anlatan Wirth, sosyolojik açıdan ele aldığı kentleşme ve kentlileşme olgusunu biri diğerinden ayırt edilemeyen üç yaklaşım ile açıklamaktadır (Duru ve Alkan, 2002: 98-99):

- Nüfusu, teknolojiyi ve ekolojiyi barındıran fiziksel yapı,
- Toplumsal yapıyı ve toplumsal ilişkileri oluşturan toplumsal organizasyon,
- Duygu, düşünce, tutum vb. bakımından birbirinden farklılık gösteren kişiliklerin bir araya toplandığı sosyolojik yapı.

2.3. EKO-KENTİN TEMEL İLKELERİ

İnsanların yerkürede yaşamlarını devam ettirdikleri kentler, bugüne değin tezatlıkları bünyesinde barındırmıştır. Kentlerin sunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel avantajlar kentleri yaşamak için cazibe merkezleri haline getirirken kentlerde meydana gelen nüfus yığılması ile birlikte doğanın insan eliyle tahribatı ve ekonomiyi, ekolojiye yeğleyen antropo-santrik bakış açısı sonucunda bugün gelinen noktada aşılamayan ve sınır tanımayan kentleşme ve çevre sorunlarının kentsel mekânlara yansımaları olan kentsel yığılma problemi açığa çıkmaktadır. Söz konusu problemin çözümlenebilmesi ise kentleşmenin istenmeyen sonuçlarını bertaraf ederek ve olumlu özelliklerini ön plana çıkararak tezatlıklar içeren bu olgudaki tehditleri fırsata dönüştürerek ve geleceğin kentlerini inşa ederek (Duru ve Alkan, 2002: 55-56) mümkün olabilecektir.

Geleceğin kentleri; yaşanabilir, sürdürülebilir, doğa ile ahenk içerisinde gelişirken ekoloji, ekonomi ve teknoloji arasında denge ve uyum halini sürdürebilen ekolojik ilke ve değerler ışığında doğaya saygılı bir etik anlayışı, kent yönetimi ve politikalarına uygulayabilen eko-kentler ile ifadesini bulabilecektir.

Ekolojik bakımdan doğaya saygılı, insanın doğa üzerindeki ekolojik ayak izini minimize etmeyi ve mümkünse yok etmeyi hedefleyen, doğal, sağlıklı, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar oluşturmayı arzulayan, ekonomik bakımdan ise kendine yeterli, doğal kaynakları verimli ve akılcı kullanan, yenilenebilir enerji kaynaklarını tercih eden, atık üretimini minimize etmeyi hedefleyen (Tosun, 2017: 39-40) bir paradigma olarak ekolojik kentler sürdürülebilir bir kentsel tasarım sunmaktadır.

Ekolojik kentlerin dayandıkları temel ilkeleri Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı'na göre aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı, 2010-2023: 13):

- Doğal kaynakların verimli kullanılması ve ekolojik kullanımı,
- Kültürel varlıkların muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi,
- Sağlıklı, güvenli, yaşanabilir, yaşam kalitesi ve çevresel kalite düzeyi yüksek kentsel mekânların oluşturulması,
- Kentte yaşayanların temiz içme suyuna, altyapı ve ulaşım hizmetlerine erişmesinde ve kamusal hizmetlerin sunumunda fırsat eşitliğinin tesis edilmesi,

- İnsan yerleşmelerinin, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin planlanmasında ekosistemin taşıma kapasitesinin aşılmaması, çevresel ve ekolojik değerlerin gözetilmesi,
- Sürdürülebilir kentsel tasarımın, sürdürülebilir ulaşımın, yenilenebilir enerji kaynaklarının benimsenmesi,
- Toplumsal dayanışma, işbirliği ve katılımın geliştirilmesi.

Ekolojik kentler yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent yönetimi idealine ulaşma hedefi doğrultusunda, doğa ile uyumlu ve doğaya saygılı ekolojik anlayış ile aşağıdaki temel ilkeleri benimsemektedir (Çetinkaya, 2013: 14):

- Kentleşmenin doğa üzerindeki tahribatının azaltılması,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması,
- Atık üretiminin minimize edilmesi ve geri dönüşümün sağlanması,
- Ekolojik ayak izinin minimize edilmesi.

Ekolojik kent gelişim tasarımı olarak eko-kentler ile erişilecek yaşanabilir, sürdürülebilir ve sağlıklı gelişen bir kent modeli için on aşamanın gerekli olduğu ifade edilmiştir (Yıldız, 2005: 329):

- Atık üretiminin minimizasyonu,
- Enerjinin korunması ve yönetimi,
- Su kaynaklarının yönetimi
- Atık suyun yönetimi,
- İnsan sağlığı için tehlikeli maddelerin imha edilmesi,
- Ulaşımın planlanması,
- Arazi planlaması ve yönetimi,
- Çevresel bilincin artırılarak halkın katılımının sağlanması,
- Sürdürülebilir kentsel tasarım,
- Sürdürülebilir kalkınma için işbirliği ve ortaklık.

Uluslararası ekolojik kent çerçevesi ve standartlarına göre ekolojik kent ilkeleri aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (www.ecocitystandards.org, 2018):

- Kentsel Tasarım,
- Biyolojik, Coğrafi ve Fiziki Özellikler,

- Sosyo-Kültürel Özellikler,
- Ekolojik Şartlar.

2.3.1. Eko-Kentlerde Kentsel Tasarım

Eko-kentler, doğa ile uyumlu kentsel planlama konsepti olarak alışlagelen kentsel tasarım anlayışından vazgeçmekte ve ekolojik kentsel tasarım anlayışını benimsemektedir. Eko-kentlerin benimsediği kentsel tasarımı aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (www.ecocitystandards.org, 2018):

- Sürdürülebilir ulaşım,
- Ulaşımında kolaylık,
- Yürünebilirlik,
- Yaya ve bisiklet yolları.

2.3.2. Eko-Kentlerde Biyolojik Coğrafi ve Fiziki Özellikler

Eko-kentler, insan ve doğanın bütünleştiği ekolojik bir kentsel tasarım konseptini sunarken biyolojik, coğrafi ve fiziki özellikleri de göz önünde bulundurmaktadır. Uluslararası ekolojik kent standartları arasında biyolojik, coğrafi ve fiziki özellik olarak ifade edilenler şunlardır (www.ecocitystandards.org, 2018):

- Temiz hava,
- Temiz ve güvenli su,
- Sağlıklı toprak,
- Doğal kaynakların kullanımında etik açıdan sorumluluk duyulması,
- Doğal kaynakların sürdürülebilir, yenilenebilir ve temiz kullanımı,
- Yenilenebilir enerjinin kullanımı,
- Sağlıklı ve ulaşılabilir gıda.

2.3.3. Eko-Kentlerin Sosyo-Kültürel Özellikleri

Eko-kent tasarımında insanlar için daha yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kentsel tasarımın gerçekleştirilmesi hedefi ışığında, yaşam kalitesinin ve toplumsal refah düzeyinin artırılabilmesi için sosyal ve kültürel faktörlere önem verilmektedir. Ekolojik

kentlerin sosyal ve kültürel açıdan benimsediği ilkeler şunlardır (www.ecocitystandards.org, 2018):

- Sağlık,
- Kültür,
- Adil ekonomi,
- Halkın katılım kabiliyetinin artırılması,
- Yönetişim,
- Yaşam boyu ulaşılabilir eğitim,
- Yüksek refah düzeyi,
- Yüksek yaşam kalitesi,
- Memnuniyet.

2.3.4. Ekolojik Şartlar

Eko-kentler, ekolojik bir bilinç yaklaşımıyla doğa ile denge ve ahenk halini sağlamayı arzulayan kentsel planlama paradigması olarak insan ve doğayı bütünleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedef çerçevesinde ekolojik ilke ve değerlerin göz önünde bulundurulduğu kent yönetimini ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda ekolojik kentlerin benimsediği ekolojik şartlar (www.ecocitystandards.org, 2018):

- Ekosistemin taşıma kapasitesinin aşılmaması,
- Biyolojik çeşitliliğin sağlıklı bir şekilde korunması,
- Sağlıklı ekolojik entegrasyonun sağlanması.

2.4. DÜNYADAKİ EKO-KENT ÖRNEKLERİ

Eko-kentlerin dünyada uygulanabilirliğini ortaya koyan önemli örneklerinden Masdar, Tianjin, Stockholm, Hamburg, Dongtan, Astana ve Eko-Viikki eko-kentlerinden ana hatları ile söz edilmektedir. Eko-kentlerin önemli örnekleri, dünyadaki diğer ülkeler için bir referans noktası ve model önerisi sunmaktadır.

2.4.1. Masdar City

Dünyanın ilk ekolojik kenti olarak ifade edilen Birleşik Arap Emirlikleri'nin başkenti Abu Dabi yakınlarında inşa edilen Masdar City, dünyanın ilk temiz ekolojik ve teknolojik kenti (www.kuark.org, 2018) olarak tasarlanmaktadır.

Resim 2.1: Masdar City.

Kaynak: www.arkitera.com, 2018.

Geleceğin kenti olarak tanımlanan, yalnızca güneş ve rüzgâr enerjisinin kullanıldığı, %75 elektrik ve %80 su tasarrufunun sağlandığı, sıfır karbon salınımına sahip yeni teknolojilerin geliştirildiği, enerji, ulaşım, su, atık yönetimi sistemleri ile geri dönüşüm sistemlerine sahip, kent içi ulaşımında otomobiller yerine güneş enerjisi ile çalışan araçları tercih eden, kendi enerji ihtiyacını karşılayabilen, ekolojik ayak izini minimize etmeyi hedefleyen ve “sıfır karbon, sıfır atık kenti” olan Masdar eko-kenti, ekolojik ilke ve değerlere saygılı bir kent yönetimi idealinden doğmuş bir eko-kent projesidir. 2008 yılında inşasına başlanan Masdar eko-kentinde 50.000 konutun yer alması ve projenin 2020 yılına kadar tamamlanması (www.arkitera.com, 2018) planlanmaktadır.

Abu Dabi'ye 17 kilometre uzaklıkta, geleceğin ekolojik kenti ve yaşanabilir kentler inşa etmek konusunda atılan oldukça önemli bir adım olan Masdar eko-kentinin sahip olduğu özellikleri aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (www.akillisehirler.org, 2018):

- Enerji: Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, kendine yeterli enerji üretiminin sağlanması, elektrik ve su tasarrufu.
- Ekoloji: Ekolojik ayak izinin minimize edilmesi, sıfır karbon salınımı, atıkların geri dönüşümü, çevreci teknolojiler, doğa ile uyumlu ve yaşanabilir bir kent inşa etmek, sürdürülebilir kentsel planlama.
- Ulaşım: Güneş enerjisi ile çalışan araçların kullanılması, sürücüsüz yolculuk yapılabilen Personel Rapid Transit sistemi.

Abu Dabi’de yenilenebilir enerji, temiz teknolojiler ve sürdürülebilir kalkınmanın ilerlemesi konusunda dünyaya referans olabilecek bir ekolojik kent inşa etmek vizyonunu benimseyen Masdar eko-kent projesi, bugünün fosil yakıt ekonomisi ile yarının temiz enerji ekonomisi arasında köprü kurarak (www.masdar.ae, 2018), geleceğin yaşanabilir, sürdürülebilir, ekolojik ve teknolojik kentlerini inşa etmeyi hedeflemektedir. Masdar eko-kentinin, bölgesinde lider konumda ve yenilenebilir enerji, kentsel gelişme ve sürdürülebilir kalkınma konularında uluslararası önemde sürdürülebilirlik modeli (www.masdar.ae, 2018) olduğu ifade edilmektedir.

Dünyanın en yaşanabilir, sürdürülebilir, ekolojik ve teknolojik kenti olma hedefi ışığında planlanan Masdar City eko-kenti; enerji, ulaşım, su ve atık yönetimi sistemlerini bütünlük bir anlayışla tasarlaması, kendine yeterli enerji üretimini ve enerji ile doğal kaynakların kullanımında tüketimi azaltarak tasarrufu sağlaması ve ekolojik ilke ve değerleri dikkate alması dolayısıyla kentleri yaşanabilir ve sürdürülebilir kılmaya ilişkin arayışlarda atılan oldukça önemli bir adım olmakta, geleceğin yaşanabilir ve ekolojik kentlerini inşa etmede öncü bir referans noktası olmaktadır.

2.4.2. Tianjin

Tianjin eko-kenti, Çin ve Singapur hükümetlerinin ortaklaşa yürüttükleri bir ekolojik kent projesidir. 2007 yılında başlanan ve 2020 yılında tamamlanması planlanan Tianjin eko-kent projesinin temel amacı, nüfusun hızla artmasının beraberinde getirdiği kentleşme ve çevre sorunlarına çözüm bulmak ve sürdürülebilir kalkınma için bir model sunarak (www.tianjinecity.gov.sg, 2018) yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kentsel tasarımı hayata geçirmektir.

Resim 2.2: Tianjin

Kaynak: www.mimdap.org, 2018.

Çevre dostu, doğal kaynakları verimli kullanan ve sürdürülebilir kalkınma için bir kent modeli sunma vizyonunu benimseyen Tianjin eko-kenti projesi, insanların başkaları ile uyum içerisinde yaşayabilmelerini “sosyal uyum”, ekonomik faaliyetlerle uyum içerisinde olunmasını “ekonomik uyum” ve çevre ile uyum içerisinde yaşayabilmelerini ise “çevresel sürdürülebilirlik” (www.tianjinecocity.gov.sg, 2018) olarak ifade ederek eko-kentin inşa edilmesinde sahip olduğu vizyonu bu üç uyum ile desteklemektedir.

Singapur ve Çin hükümetleri tarafından ortaklaşa yürütülen bir işbirliği projesi olan ve sürdürülebilir kentleşme konusunda bir model sunan Tianjin eko-kenti, 30 km² bir alana yayılmış, yeşil ve canlı bir kentsel tasarıma sahip eko-kent projesi olarak (www.tianjinecocity.gov.sg, 2018) 350.000 kişilik bir yaşam alanını, yeşil alanları, vadileri, yürüyüş parkurları ve kentin ortasında yükselen konut kulelerini (www.muhaaz.org, 2018) bünyesinde barındırmaktadır. Tianjin eko-kent projesi başka ülkelerde de uygulanabilecek bir kent modeli sunmakta (Çetinkaya, 2013: 15) ve projenin sahip olduğu özelliklerin yaşanabilir ekolojik kentler inşa etme konusunda bütün dünya için bir model önerisi olduğu ifade edilmektedir.

2.4.3. Stockholm

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 2010 yılında Avrupa'nın ilk yeşil başkenti olarak seçilen Stockholm kenti, gürültü kirliliği ile mücadelede oldukça etkili bir plana sahip olması, temiz hava üzerine ortaya koyduğu mühim çalışmalar, atık yönetimi ve geri dönüşüm üzerine yenilikçi sistemler geliştirmesi, daha fazla yeşil alan oluşturma ve ulaşımda evre dostu teknolojileri tercih etme (Yalçıner, 2012) gibi özelliklere sahip olması nedeniyle bu unvana layık görülmüştür.

Resim 2.3: Stockholm

Kaynak: www.ekoyapidergisi.org, 2018.

Stockholm kentinin sahip olduğu özellikleri aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (www.ekoyapidergisi.org, 2018):

- Kentin %30 gibi önemli bir oranını yeşil alanların kaplaması,
- Yenilikçi atık yönetimi anlayışına sahip olan kentte çöplerin çöp kovalarında değil de borular aracılığıyla toplanması ve doğrudan çöp arıtma tesislerine gönderilerek ayrıştırılması,
- 1990'dan beri sera gazı salınımının %25 gibi ciddi bir oranda azaltılmış olması,
- Kentteki ulaşımda bisiklet kullanımının ve yürünebilirliğin yaygınlaşmış olması,

- Yenilenebilir enerji kaynaklarının tercih edilmesi ve çevreye dost, eko- etiketli enerji kullanımı,
- Temiz suyun muhafaza edilmesi,
- Gürültü kirliliği ile mücadele.

Stockholm kentinin özellikle gürültü kirliliğini azaltmaya yönelik açık ve etkili önlemler alması, temiz su için yeni standartlar belirleyen koruma planı, yenilikçi bir entegre atık sistemi ve insanların yeşil alanlara ulaşımının kolay olması gibi özellikleri Avrupa yeşil başkenti unvanına layık görülmesinin birkaç nedeni olmuştur. Ayrıca Stockholm kentinin bütünsel bir vizyon ışığında 800.000 vatandaşının faydasına olacak biçimde yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent yönetimi anlayışını benimsemesi, çevre bilincini yerleştirmeye çalışması ve 1990'dan günümüze sera gazı emisyonlarının %25 azaltılmasına ilaveten 2050 yılına kadar fosil yakıtlardan tamamen bağımsız olması (www.ec.europa.eu, 2018) hedefi ile oldukça önemli bir örnek teşkil etmektedir.

2.4.4. Hamburg

Almanya'nın ikinci büyük kenti ve Avrupa'nın en büyük altıncı metropolü olan, Elbe nehrinin kıyısında yer alan, yaklaşık olarak 1,8 milyon nüfusa, yeşil bir vizyona ve bütünlük, entegre ve katılımcı bir kent planlama stratejisine sahip olan Hamburg kenti 2011 yılında Avrupa yeşil başkenti ilan edilmiştir.

Resim 2.4: Hamburg

Kaynak: www.ekoyapidergisi.org, 2018.

Avrupa yeşil başkenti unvanına layık olabilmek için Hamburg eyalet yönetimi, master planı uygulamasının yanı sıra, halkta çevre bilincinin yerleştirilmesi için bisiklet kullanımının teşvik edilmesi, toplu taşıma hizmetlerinin ücretsiz sunulması ve ısı yalıtımı teşvikleri verilmesi (Tuna, 2012) gibi faaliyetler yürütmüştür.

Hamburg kentinin Avrupa yeşil başkenti unvanı almasının temel nedenleri aşağıdaki gibi ifade edilebilir (www.ec.europa.eu, 2018):

- Yaşam kalitesi yüksek, yaşanabilir ve doğal bir çevre sunması,
- Büyük enerji tasarrufları,
- Mükemmel toplu taşıma,
- Entegre geri dönüşüm ve atık yönetimi sistemleri.

Hamburg eko kenti, CO₂ emisyonlarını 2020 yılına kadar %20, 2050 yılına kadar ise %50 azaltma ve iklim koruma gibi önemli hedefleri gerçekleştirmeyi arzulamaktadır. 1990 yılından bu yana kişi başına düşen CO₂ kullanma oranının %15 azaltılmış olması ve 46.000 MWh enerji tasarrufu sağlanması (www.ec.europa.eu, 2018) bir metropol için oldukça önemli bir başarıyı ortaya koymaktadır.

2.4.5. Dongtan

Çin'in ilk yeşil kenti olan Dongtan, sera gazı salınımının sıfır olmasını ve kendi kendine yeterli su ve enerji üretimi sistemlerini geliştirmeyi hedeflemektedir (www.muha.org, 2018).

Resim 2.5: Dongtan

Kaynak: www.muha.org, 2018.

Dongtan eko kenti ile gerçekleştirilmek istenen hedefler şunlardır (Williams, 2009):

- Sıfır karbon ayak izi,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- Araç kullanımının minimize edilmesi,
- Tüketimin minimize edilmesi.

Arup şirketi tarafından Şanghay yakınlarında inşa edilmesi planlanan kentte %66 daha az enerji tüketiminin sağlanması, enerjisinin %40'ının biyo-enerjiden üretildiği ve CO₂ salınımının sıfır noktasında olduğu iddiaları ile yola çıkan proje ile (www.designbuild-network.com, 2018) 500.000'den fazla nüfusu olan bir kentsel alan tasarlanması hedeflenmiştir. Söz konusu ideallere ulaşmak için bu alanda, yenilenebilir enerji kaynakları ile kendine yeterli enerji üretiminin sağlanması, organik tarım ile yiyeceklerin üretilmesi ve toplu taşıma araçlarının, bisikletin ve yaya yollarının (www.panda.org, 2018) kullanılması öngörülmüştür.

Dongtan eko-kent projesinde enerjinin güneş panelleri ve rüzgâr türbinleri ile sağlandığı, yeşil alanlar arasına serpiştirilmiş devre mülkleri, yüksek teknoloji ve enerji tasarruflu evleri ile kompakt bir kent tasvir edilmiştir. Sıfır karbon emisyonlu kentsel tasarımın gerçekleştirilebilmesi, toplu taşımanın teşvik edilmesi ve araç kullanımının sınırlandırılabilmesi için kentin ulaşım koridorları boyunca büyümesi planlanmıştır. Ancak, sözü edilen iddialı ve geniş çaplı plan hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir. Plan ile ilgili 2008 yılında resmî olarak askıya alma kararı ilan eden Çin, ani politika değişikliğinin nedenini Dongtan'ın tarımsal verimlilikte sulak alanlarının ve tarım arazilerinin üzerinde konuşulmasından dolayı plan için uygun bir yer olmadığı şeklinde açıklamıştır. Ancak bu kararda siyasi liderlikteki değişimin etkisi büyük olmuştur (Chang, 2017: 7).

2.4.6. Astana

Kazakistan'ın başkenti Astana'da başlatılan eko-yeşil kent projesi ile eşsiz bir ekolojik kentin inşa edilmesi hedeflenmektedir (www.astanatimes.com, 2018).

Resim 2.6: Astana

Kaynak: www.turkyurduhaber.org, 2018.

Kazakistan'ın en önemli bölgelerinden biri olan Mangistau bölgesinde ekolojik kentin inşası ve finansmanı için Global Project Capital Ltd, China Road Bridge Corporation (CRBC) Ltd ve Mangistau bölgesi Akimat (yerel) arasında anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre tahsis edilen 865 hektarlık alanda uygun fiyatlı konut, ticaret ve alışveriş merkezleri, okullar ve tıp merkezleri inşa edilmesi, (www.mangystau.gov, 2018) 1.490 hektarlık bir alanı kapsayacak biçimde planlanan bütünleşik bir ekosistem için kent ile kentin dışındaki banliyölerin yeşil koridorlarla birbirine bağlanması, oldukça geniş yeşil arazilere sahip olması ve çevresel önlemlerin alınması (www.unenvironment.org, 2018) hedeflenmektedir.

2.4.7. Eko-Viikki

Finlandiya'nın ilk ekolojik kent projesi olan Eco-Viikki 1999-2004 yılları arasında inşa edilmiştir (www.helsinki.fi, 2018). Eco-Viikki projesi, sürdürülebilirlik odaklı, ekolojik yerleşim ve konut alanları oluşturma hedefi ile yola çıkan dört konut şirketi tarafından gerçekleştirilmiştir (www.world-architects.com, 2018).

Resim 2.7: Eco- Viikki

Kaynak: www.energy-cities.eu, 2019.

Helsinki kentine yaklaşık 8 km uzaklıktaki Eco-Viikki ilçesi, çevre dostu yerleşimlerin ilk örneklerindedir. Hükümet tarafından konut sektörü için ekolojik açıdan sürdürülebilir bir kalkınma programının onaylandığı projede, ekolojik prensiplerin pratik olarak konut alanlarına uygulanabilmesi için uzun vadeli bir çalışma programı tasarlanmıştır. 6.000 öğrenci ve 13.000 kişiye ev sahipliği yapacak olan Eco-Viikki eko-kentinde doğal kaynakların, besinlerin ve suyun geri dönüştürüldüğü ve güneş enerjisinin kullanıldığı bir kentsel tasarımın oluşturulması hedeflenmiş, proje alanı disiplinler arası bir çalışma grubu tarafından belirlenen beş ekolojik kriter bazında değerlendirilmiştir. Bunlar (www.cardiff.ac.uk, 2018):

- Kirlilik,
- Doğal kaynaklar,
- Sağlık,
- Biyo-çeşitlilik,
- Gıda.

Eco-Vikki kenti sulak alanlar, doğal kaynak rezervi ve açık tarım arazileri bakımından önemli bir konumda bulunmaktadır. Eco-Viikki eko kentinin sahip olduğu özellikler şunlardır (www.energy-cities.eu, 2018):

- Ekolojik olarak sürdürülebilir binalar,
- Düşük sıcaklık teknolojileri,

- Jeotermal ısıtma ve RES-güneş enerjisi,
- Güneş ve rüzgâr enerjisi ile güçlendirilmiş doğal havalandırma,
- CO₂ emisyonlarının %20 azaltılması,
- Su tasarrufu teknolojileri,
- Atık tasarrufu,
- Kirletici maddelerin azaltılması,
- Doğal kaynakların kullanımının azaltılması, fosil yakıtların azaltılması,
- Sağlığın ve biyo-çeşitliliğin korunması.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURSA/NİLÜFER BELEDİYESİ EKO-KENT PROJESİ ÖRNEĞİ

Günümüzün modern kentlerinin yaşanabilirliğinin ve sürdürülebilirliğinin sorgulanması ile ortaya çıkmış yeni bir kentsel planlama konsepti olarak ekolojik kentler; insan, doğa, kent ve çevrenin birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceğini vurgulamaktadır. Doğaya saygılı ve ekolojik değerleri önemseyerek gelişen kentsel planlama modeli olarak eko-kentler geleceğin kentlerini ifade etmektedir.

Bugün yeni ve yükselen bir değerler dizisi olarak dünyanın gelişmiş ülkelerinde uygulama alanı bulan eko-kent anlayışı, Türkiye’de de önem kazanmış, konu ile alakalı çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Türkiye’de eko-kent inşa etme çabalarından olan ve ayakları yere en sağlam basan projelerden biri olan Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi, eko-kent modelinin oldukça önemli bir örneğini teşkil etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi hakkında bilgiler verilmiştir. Konu ile alakalı bilgi, veri ve dokümanlar analiz edilerek, eko- kent planlama konsepti incelenmiştir.

3.1. BURSA KENTİ

Nüfusu itibariyle Türkiye’nin 4. büyük kenti olan Bursa, Marmara bölgesi ve Ege bölgesi arasında önemli ulaşım ağlarının odağında bulunan, köklü geçmişi ile bir tarih, kültür, turizm ve sanayi kentidir (www.bursakulturturizm.gov.tr, 2019). Kentin konuşlandığı alan tarihin her devrinde coğrafi ve stratejik bakımdan önemli olmuştur. Bugün sahip olduğu önemli konumu, gelişmişlik düzeyi ile sunduğu sosyolojik, ekonomik ve kültürel özellikleri, köklü bir tarihi maziye sahip olması ve yer aldığı coğrafya ile yakından ilişkili olmaktadır.

3.1.1. Bursa’nın Tarihsel Gelişimi

Bursa kenti ve çevresinin tarihsel gelişiminin başlangıcı günümüzden 8.500 yıl öncesine dayanmaktadır. M.Ö 1200’lü yıllarda Anadolu’nun hâkimi olan Hitit Devleti’nin son bulması ile birlikte Bursa kenti ve çevresi Balkan coğrafyasından Anadolu’ya gelen Bithyn ve Tynin gruplarının istilasına uğramış, daha sonra bu grupların birleşerek bölgede egemenliklerini inşa etmesiyle Bithynia Krallığı kurulmuştur (www.bursakulturturizm.gov, 2019). Oldukça önemli bir mevkide bulunan Bithynia’nın yerleşim tarihi yazı öncesi devirlerin başlangıç tarihi ile aynıdır (Doğancı, 2003: 74).

M.Ö. 545-333 tarihleri arasında dönemin etkin gücü olan Persler tarafından işgal edilen bölge, günümüzde olduğu gibi antik dönemde de bulunduğu coğrafi konum itibariyle oldukça önemli bir yere sahip olmuş, kuzeyden ve güneyden birçok istilaya uğramıştır. Söz konusu saldırılar neticesinde bölgeye hâkim olmak isteyen topluluklar tarafından inşa edilen koloni kentleri, bugünün modern kentlerinin ilk nüvelerini teşkil etmiştir. Günümüzdeki Bursa kenti, Bithynia krallarından biri olan I. Prusias tarafından inşa edilmiş, adını da Prusia Ad Olympos (Uludağ eteğinde kurulmuş Prusias'ın kenti) olarak kurucusundan almıştır (Bursa İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 2018:2).

M.Ö. 333 yılından sonra bölgede Persleri mağlup eden Büyük İskender'in egemenliği başlamış, Büyük İskender'in hayatının sona ermesiyle birlikte bölge Helenistik dönemde Bithynia Krallığı'na bağlı hale gelmiştir. Romalılar devrinde Roma Devleti'ne bağlanan bölge, Bizans devrinde Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde yer almıştır. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde ise Türkler 1080'de Bursa'ya gelmiş, 1081-1097 yıllarında İznik Anadolu Selçukluların başkenti olmuştur (Bursa İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 2018: 2-3).

Osmanlı döneminde ise defalarca kuşatılan Bursa bölgesi, Orhan Gazi tarafından 6 Nisan 1326 tarihinde fethedilerek altı asır boyunca cihanda hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olmuştur. Bursa, 1365 yılında Edirne'nin başkent yapılmasına kadar başkent olarak siyasi önemini devam ettirmiş, İstanbul'un fethine kadar da Osmanlıların en önemli merkezi olmuştur (www.bursakulturturizm.gov, 2019). Osmanlı döneminde imaret faaliyetlerine önem verilmiş, Bursa başkenti ve bölgesi tarım ve ticaret merkezi olarak hem siyasi hem de sosyal ve ekonomik açıdan kritik önemde olmuş, İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte payitahtın İstanbul'a taşınması neticesinde kentin siyasi önemi azalsa da manevi olarak önemini sürdürmüştür (www.bursakulturturizm.gov, 2019).

Cumhuriyet döneminde Yunan işgali altında olan bölge, kurtuluş mücadelesinde kazanılan şanlı zafer sonucunda 11 Eylül 1922'de bağımsızlığına kavuşmuş, bağımsızlık mücadelesinde oldukça önemli bir yere sahip olan Mudanya Mütarekesi burada imzalanmıştır (Bursa İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Ekonomik ve Sosyal

Göstergeler, 2018: 4). Osmanlı döneminde tarım ve ticaret merkezi olan Bursa kenti, Cumhuriyet döneminde yapılan sanayi hamleleri, kalkınmanın ve sanayinin geliştirilmesine yön veren devletçi politikalar neticesinde sanayi merkezi de olmuştur. 1950'li yıllar ile birlikte köyden kente göç olgusunun ivme kazanmasıyla iş gücünün kentsel mekânlarda yığılmaya başlaması ile yaşanan kentsel hareketlilik süreci, kent dokusunda, toplumsal yapıda, sosyal ve kültürel yaşamda kökten dönüşümleri beraberinde getirmiştir (Aytaç, 2018: 8). Ayrıca Türkiye'nin ilk Organize Sanayi Bölgesi'nin Bursa'da kurulmasıyla kentin ülke ekonomisindeki değerinin artması ve kentin göç alan bir cazibe merkezine dönüşmesi, artan nüfusun ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla kentsel mekânın yeni baştan tasarlanmasını gerektirmiştir.

Kapitalizmin başat aktörü olan küreselleşme devrinin izlerinin derinleştiği 1990'lı yıllarda sanayi hamlelerinin de gelişmesi ile birlikte kentin gelişmesinin seyri batı aksında olmuş ve Nilüfer ilçesi bu zaman zarfında Bursa'nın en fazla büyüyen ve gelişen ilçesi olarak önemini artırmıştır (Ertürk ve Karakurt Tosun, 2009: 41). Kentte meydana gelen sosyo-ekonomik gelişmelerin kentsel mekâna yansımaları, yaşam alanlarında ve kentsel tasarımda dönüşümleri de beraberinde getirerek alan yazında gettolaşma olarak ifade edilen kentlerde sosyolojik ayrışmanın yaşanması şeklinde tezahür etmektedir.

Tarihin her döneminde siyasi ve ekonomik açıdan önemli bir coğrafi ve stratejik konumda yer alan Bursa kenti ve bölgesi, bugün de bulunduğu siyasi ve coğrafi konum, sahip olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel imkânlar bakımından Türkiye'nin en önemli kentlerinden biri olarak önemini korumaktadır.

Köklü mazisi ile tarih ve kültür kenti, sanayi ve ticaret merkezi olan, UNESCO dünya kültür mirası unvanına ve Avrupa kenti ödülüne sahip, Avrupa Tarihi Termal Kentler üyesi olan, sahip olduğu doğal zenginlikler ve yeşil alanları ile Yeşil Bursa olarak anılan kent, dünya kenti olmaya aday (www.bursakulturturizm.gov.tr, 2019) olarak ifade edilmektedir. Bursa kentinin tarihsel gelişiminden kısaca bahsettikten sonra kentin sahip olduğu coğrafi ve fiziki özelliklere değinmek çalışma konusu açısından yararlı olacaktır.

3.1.2. Bursa'nın Coğrafi Konumu Jeolojik Yapısı ve Bitki Örtüsü

Bursa kenti, coğrafi konum itibarıyla 40° boylam ve 28°-30° enlem arasındadır. Marmara Denizi'nin güneydoğusunda bulunan Bursa kenti, doğusunda Bilecik, Sakarya,

kuzeyinde Kocaeli, Yalova, İstanbul, güneyinde Eskişehir, Kütahya, batısında Balıkesir illeri ile komşudur (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan, 2015: 23).

Denizden yükseltisi 155 metre olan Bursa kenti, büyük ölçüde ılıman iklim şartlarına sahip olmasına rağmen, iklim şartlarında bölgeler bazında farklılıklar gözlemlenmektedir. Kentin kuzeyinde Marmara Denizi'nin ılıman iklimine rağmen, güneyinde Uludağ'ın sert iklimi hâkimdir (www.bursakulturturizm.gov, 2019).

Toplam yüzölçümü 10.886,38 km² olan Bursa'nın Osmangazi, Nilüfer, Yıldırım, Büyükorhan, Gemlik, Gürsu, Harmancık, İnegöl, İznik, Karacabey, Keles, Kestel, Mudanya, Mustafakemalpaşa, Orhaneli, Orhangazi ve Yenişehir olmak üzere 17 adet ilçesi bulunmaktadır (www.bursakulturturizm.gov, 2019).

Ovaları, platoları, dağları, akarsuları, yeşil dokusu, bereketli toprakları ve geniş florası ile Bursa kenti bitki örtüsü bakımından oldukça zengindir. Kentte takriben %35'lik bir alanda dağlar konumlanmaktadır. Marmara'nın en uzun dağı olan ve aynı zamanda milli park olarak ekolojik dokunun muhafaza edildiği Uludağ, yaz ve özellikle de kış turizminde yerli ve yabancı turistlerin uğrak noktası olan önemli bir turizm merkezidir. Bursa ilinin zengin florasını çoğunlukla step oluşturmasına karşılık kıyılarda maki ve zeytinlikler de yer almaktadır (www.bursadakultur.org, 2019).

3.1.3. Bursa'nın Nüfusu

Bursa'nın TÜİK verileri itibariyle 2018 yılı nüfusu 2.994.521 olarak açıklanmıştır (www.tuik.gov, 2019). Nüfusu 80 milyonu aşan Türkiye'nin nüfus yoğunluğu itibariyle en kalabalık beş kentinden dördüncüsü Bursa olmaktadır (www.ntv.com, 2019). Türkiye İstatistik Kurumu'nun revizyon politikası kapsamında ve Türkiye'nin son yıllardaki nüfus yapısında görülen farklılıklar nedeniyle yenileyerek ortaya koyduğu nüfus projeksiyonlarına göre Bursa'nın nüfusunun 2023 yılında 3,4 milyona erişeceği öngörülmektedir (www.tasam.org, 2019).

3.1.4. Bursa'nın Sosyal Ekonomik ve Kültürel Özellikleri

Bursa, sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel mirasıyla ekonomiyi, sanayii, ticareti, kültürü, tarihi ve ekolojik dokuyu harmanlamayı başarmış Türkiye'de ve dünyada nadide sayılı kentlerdendir. Ticaret alanları üzerinde konumlanması kentin, tarihin her

sahnesinde kritik önemde olmasına neden olmuştur. Geçmişten bugüne medeniyetlerin beşiği olan (www.btso.org, 2019) tarih, sanayi ve kültür kenti Bursa'nın sahip olduğu bereketli ovalar ve verimli topraklar kentin tarım merkezi (www.bebka.org, 2019) olmasını sağlamaktadır.

Türkiye'nin ilk "Avrupa Kenti" unvanına sahip kenti Bursa ülke ekonomisi bakımından önemli bir konumdadır. Otomotiv, tekstil ve konfeksiyon, gıda, tarım ve hayvancılık, makine-metal sanayii, inşaat, hizmet ve turizm sektörleri açısından gelişmiş olan ekonomisi ile Bursa, "Avrupa Birliği'ne giden yolda yükselen değer" olarak ifade edilmektedir (www.bursainvest.gov, 2019).

Bursa'nın Hanlar Bölgesi, Sultan külliyesi ile Cumalıkızık Köyü 2014 yılında "Bursa and Cumalıkızık: the Birth of the Ottoman Empire" (Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu) başlığı ile 38. Dönem komitesinde görüşülerek (whc.unesco.org, 2019) UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilmiştir.

Geçmişten günümüze erişen tarihi, doğal ve kültürel varlıkları ile tarım, ticaret, sanayi ve turizm merkezi olması dolayısıyla Bursa, Marmara Bölgesi'nin İstanbul'dan sonra gelen sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan önem arz eden ikinci büyük ve gelişmiş kenti (www.bursamuzesi.gov, 2019) olarak önemini korumaktadır.

Bursa'nın sanayi kenti olmasının, kente kazandırdığı avantajlar yanında doğal, kentsel ve çevresel mekânların tahribatı, kentte biriken nüfus ile birlikte konut alanlarının sarmal şekilde yayılması vb. dezavantajları da olmaktadır. Söz konusu sorunların minimize edilmesi amacıyla Nilüfer Belediyesi tarafından kentin geleceğe yönelik olarak planlandığı, sürdürülebilir kent anlayışının yeni bir konsepti (Bursa/Nilüfer Eko-Kent Projesi, 2011) olarak eko-kent planlama modeli benimsenmiştir.

3.1.5. Bursa'da Kentsel Tasarıma İlişkin Düzenlemeler

Bursa'da kent yönetiminde 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu temel hukuki kaynakları teşkil etmekle birlikte, çalışma konusu bakımından ekolojik kentsel planlama konsepti incelendiğinden, Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 dönemi Stratejik Planı, 1/100.000 Ölçekli İl Çevre Düzeni Planı, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı ve 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı ele alınmaktadır.

3.1.5.1. Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Tarihli Stratejik Planı

Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 dönemi stratejik planı, kente dair bütün fonksiyonlar değerlendirilerek kamu sektörü, ilçe belediyeleri, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, akademik odalar, dernekler, muhtarlıklar, vatandaşlar ve büyükşehir belediyesi personelinin destekleriyle katılımcı bir yönetim anlayışıyla ortaya konulmuştur (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 10).

Bursa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı'nda, Bursa kentinin sunduğu hizmetlerin geleceğe dönük olarak durum değerlendirmesi yapılmakta ve maliyet analizleri ortaya konulmaktadır (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 2015: 20). Kent yönetimine dair çeşitli bileşenlerin geniş bir perspektifle ele alındığı stratejik planda; imar ve şehircilik, ulaşım, altyapı, yeşil alanlar ve çevre, sosyal, kültür ve sanat, afet yönetimi, kırsal gelişim hizmetlerine (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 2015: 69-71) dair detaylı analizler ve araştırmalar ortaya konulmaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 tarihli stratejik planda, büyükşehir belediyesinin odak alanlarını şu şekilde belirlemektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 2015: 73):

- İmar ve Şehircilik Hizmetleri Yönetimi,
- Ulaşım Hizmetleri Yönetimi,
- Yeşil Alan ve Çevre Hizmetleri Yönetimi,
- Kırsal Hizmetler Yönetimi,
- Kültür, Sanat ve Turizm Hizmetleri Yönetimi,
- Sağlık ve Sosyal Hizmetler Yönetimi,
- Kent ve Toplum Düzeni Hizmetleri Yönetimi,
- Afet Yönetimi,
- Kurumsal Kaynak Yönetimi.

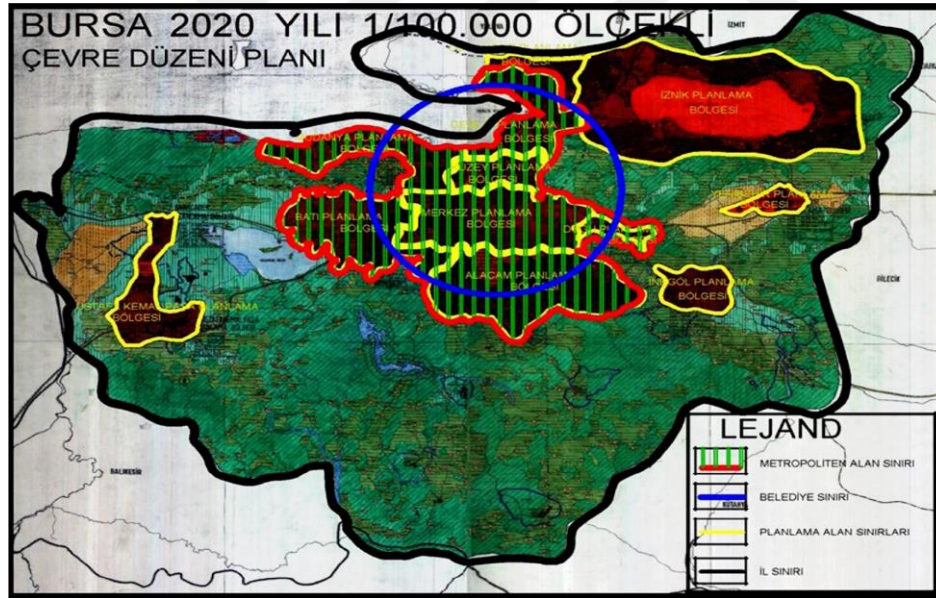
Stratejik planda kentin bütüncül bir yaklaşımla ve çevreye karşı hassas bir yönetim anlayışıyla planlanması hedeflenmektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan 2015: 80). Bursa kentini planlı, sağlıklı, çevreye karşı hassas, tarihi servetin muhafaza edildiği, refah seviyesi ve yaşam kalitesi yüksek, yaşanabilir, sanayi,

ticaret ve turizmde öncü bir kent haline getirmek vizyonu benimsenmektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan, 2015-2019: 103).

3.1.5.2. Bursa 1/100.000 Ölçekli İl Çevre Düzeni Planı

Bursa metropoliten alanını düzenleyen İl Çevre Düzeni Planı, kentin batı bölgelerinin yeni gelişme yönü olduğunu ifade etmektedir. Eko-kent konseptini hayata geçirmek amacıyla oluşturulan proje sahası, kentin yeni gelişme yönünde ve Nilüfer Belediyesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Yapılan makro analizler neticesinde, topoğrafik özellikler, tarım alanları, ormanlık alanlar ve üniversitenin yakınında konuşlanması gibi etkenler birlikte düşünülerek projenin hayata geçirilmesi için uygun bir bölge tercih edilmiştir (Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu Hükümleri, 2015: 3).

Şekil 3.1: Bursa 2020 için 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı

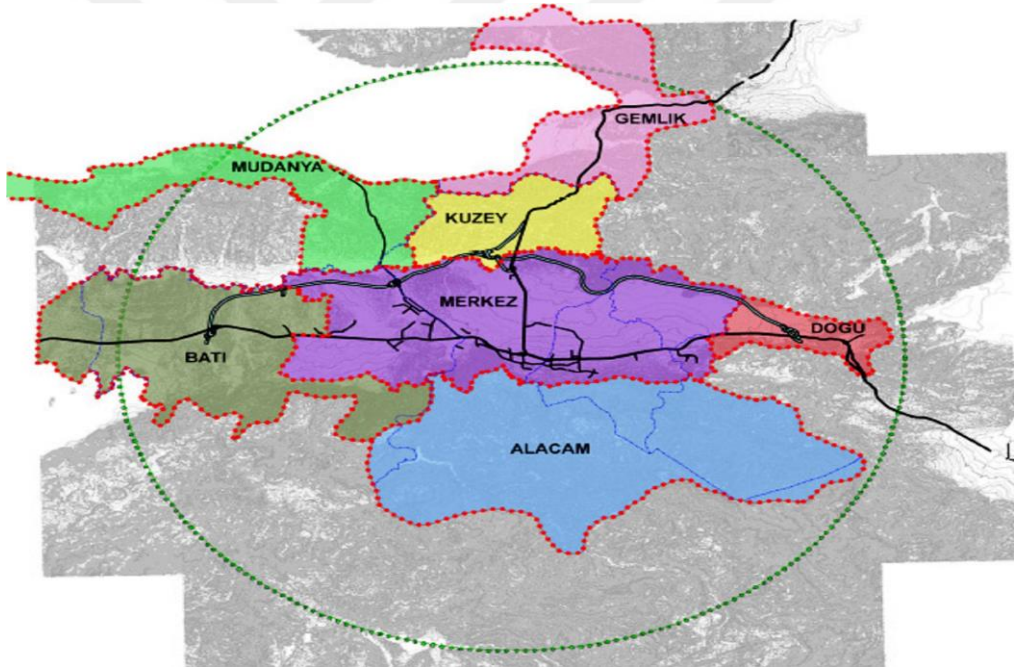
Kaynak: Bursa Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu, 2015: 12.

Bursa metropolünde 2020 yılı hedefi olarak yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevre oluşturulmasını öngören, tarihi, kültürel ve doğal kent kimliğinin korunmasını amaçları arasında belirten 1/100.000 ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı çerçevesinde, Merkez, Doğu, Batı, Gemlik, Mudanya ve Alaçam planlama bölgeleri oluşturulmuştur. Batı planlama bölgesinde Nilüfer, Yıldırım, Osmangazi, Gürsu ve Kestel ilçeleri yer

almaktadır. Nilüfer, Yıldırım ve Osmangazi ilçeleri, Bursa kentinin yeni gelişme yönü olarak ifade edildiğinden (Bursa/Nilüfer Eko-Kent Projesi, 2011) eko-kent projesinin de uygulama alanını oluşturmaktadır.

1998 yılında yürürlüğe giren ve bugün de yürürlükte olan Bursa 2020 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'na göre Bursa metropolü alt bölgelere ayrılmaktadır. Nilüfer Eko-Kent Proje Alanı, Çevre Düzeni Planı'nda kentin gelişme yönü olarak ifade edilen Batı Planlama Alt Bölgesi kapsamında bulunmaktadır. Çevre Düzeni Planı uyarınca tanımlanan Batı Planlama Bölgesi nazım imar planı 2006 yılında kabul edilmiştir. Bursa'nın gelişme yönü olarak ifade edilen bölgede yeni konut, sanayi ve çalışma alanları inşa edilmiştir (Bursa/Nilüfer Eko-Kent Projesi, 2011: 11).

Şekil 3.1: Çevre Düzeni Planında Tanımlanan Planlama Alt Bölgeleri

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu, 2015: 13.

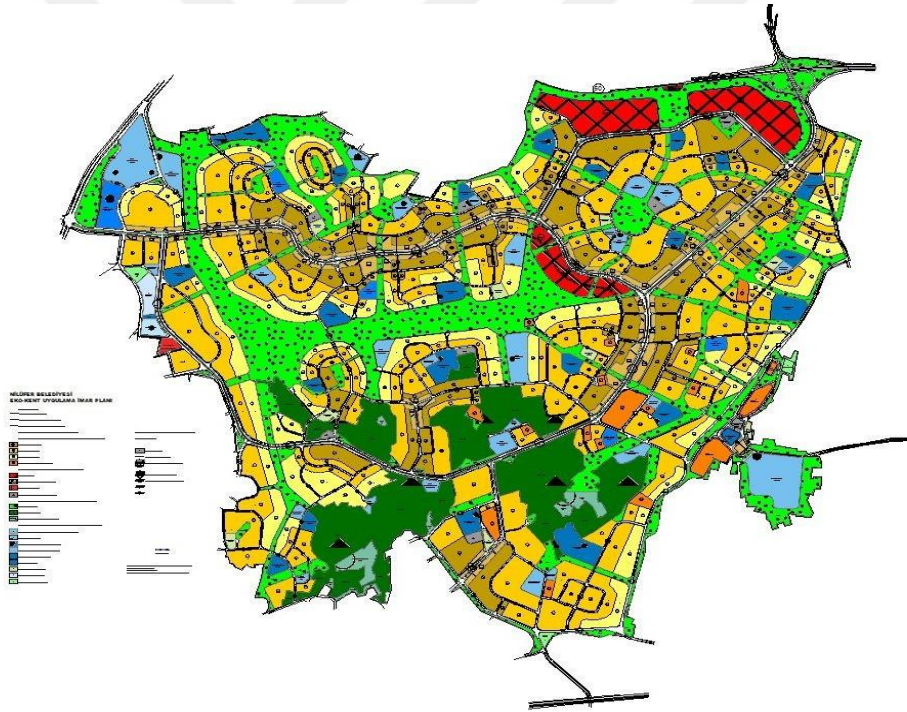
Bursa Çevre Düzeni Planı, “Çevre Düzeni Planı 2020 yılını hedef alarak, Bursa İlinde sürdürülebilir, yaşanabilir bir çevre yaratılmasını; tarımsal, turistik ve tarihsel kimliğinin korunmasını ve Türkiye'nin kalkınma politikası kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda sağlıklı gelişmeyi ve büyüme hedeflerini sağlamayı amaçlamaktadır” (Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer

Eko-Kent Projesi, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu Hükümleri, 2015: 11) ifadeleri ile temel amacını ortaya koymaktadır.

3.1.5.3. 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı ve 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı

Bursa Nilüfer Belediyesi tarafından eko-kent projesini hayata geçirmek amacıyla hazırlanan 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı raporu, ilk kısımda eko-kent projesine bütüncül perspektiften yaklaşarak desantralizasyon (yerelleşme), kentleşen dünya, küreselleşme-yerelleşme, sürdürülebilir gelişme ve eko-kentler (Bursa/Nilüfer Belediyesi Nilüfer Eko-Kent Projesi, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Hükümleri, 2015: 4-9) konularını projenin temel paradigmaları olarak belirlemektedir.

Şekil 3.2: Nilüfer Belediyesi Eko-Kent 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı

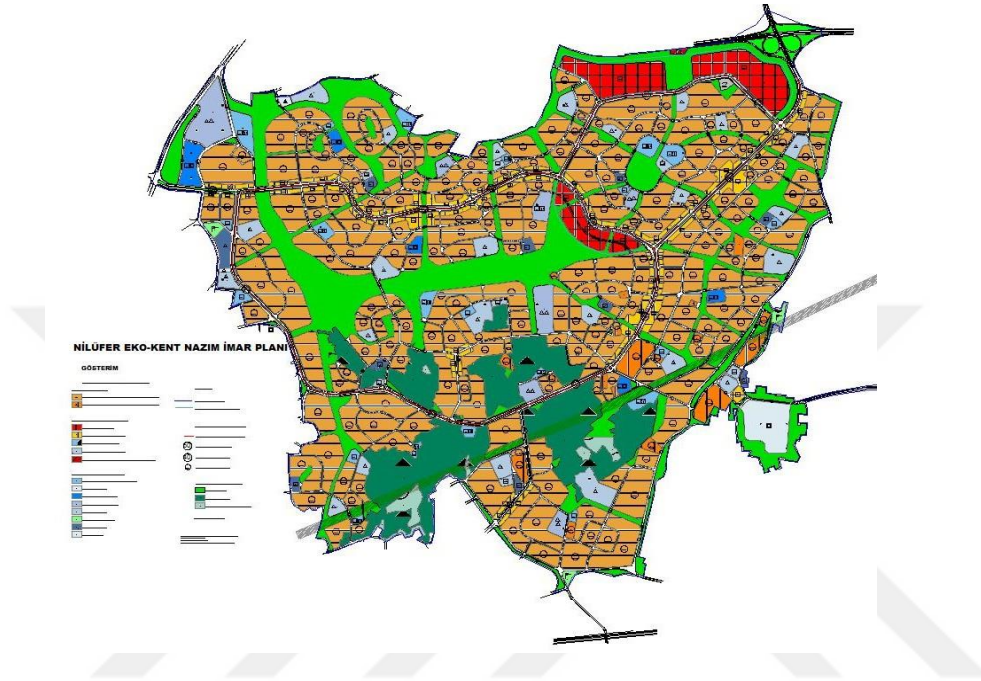

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Kentsel Tasarım Dönüşüm Bürosu.

Bursa Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı, 1/100.000 Ölçekli İl Çevre Düzeni Planı ve 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı raporu hükümlerine uygun olarak hazırlanan Uygulama İmar Planı'nda ikinci kısımda Çevre Düzeni Planı uyarınca belirlenen Merkez ve Batı Planlama Alt Bölgelerinden ve Batı Planlama Bölgesi kapsamında Nilüfer Eko-Kent Projesi'nden söz edilmektedir. Bu kapsamda batı planlama alt alanı, makro ölçekli analiz alanı, eko-kent proje alanı ve projenin analizleri, eko-kent

planlama konsepti ile sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel planlama anlayışının oluşturulabileceği ortaya konulmaktadır.

Şekil 3.4: Nilüfer Eko-Kent 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Kentsel Tasarım Dönüşüm Bürosu.

Nilüfer Eko-Kent Proje alanının bütününde 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ile kısmi olarak da 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planları onanmıştır. 1/5.000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı ile hedeflenen, “*Nilüfer Belediyesi sınırları içinde, Bursa-İzmir karayolu güneyinde, yaklaşık 2.200 ha. alanda, değişik ölçeklerde, birbirinden bağımsız onaylanmış ve kısmen uygulama görmüş İmar Planlarının; ekolojik hassasiyetleri gözetilen ve işlevsel anlamda kentsel bütünlüğü hedefleyen bir planlama yaklaşımı içinde yeniden düzenlenmesidir*” (Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu Hükümleri, 2015: 3).

Uygulama İmar Planı'nın üçüncü kısmında, eko-kent proje alanı ve çevresi hakkında açıklamalar ve çözümler yapılmaktadır. Eko-Kent proje alanı Bursa'nın Nilüfer ilçesinde Kayapa ve Görükle alanlarını kapsayan, Batı Planlama Bölgesi'nde konumlanan, 2.150 ha. büyüklüğe sahip bir alandır. Proje sahasında, 145 ha. ormanlık

alanlar, 258 ha. tarımsal araziler, 8.7 ha. dereler, 1.017 ha. önceden 18. madde uygulaması yapılan ve kısmi olarak yapılaşan alanlar ile 720 ha. nazım imar planına sahip fakat 18. madde uygulaması yapılmamış konut gelişme alanları bulunmaktadır. 18. madde uygulanmayan 720 ha. ile 18. madde uygulanan 450 ha. ve 120 ha. alanı kapsayan ormanlık arazi yeni planlama sahası olarak ifade edilmiş, böylelikle takriben 1.300 ha. yeni planlama alanı olarak belirlenerek 200.000 nüfusu barındıracağı öngörülmektedir (Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu Hükümleri, 2015: 3).

Uygulama İmar Planı'nın dördüncü kısmında ise eko-kent projesinin sahip olduğu temel ilke ve değerler ifade edilmektedir. Eko-kent projesi ile doğa ile uyumlu, ekolojik değerlere karşı hassasiyete sahip, kente dair bütün faktörleri bütüncül bir perspektifle tasarlayan yaşanabilir ve sürdürülebilir kent planlama konsepti ile kentsel tasarım hedeflenmektedir.

3.2. NİLÜFER BELEDİYESİ EKO-KENT PROJESİ

Bursa Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından 10.09.2009 tarihinde kabul edilen Stratejik Planda vizyon, Bursa kentini “... *planlı, sağlıklı, tarihi ve kültürel değerleri ile birlikte yaşanabilir çağdaş bir turizm kenti yapmak.*” olarak belirlenmiştir. Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı'nda kentsel tasarıma yönelik hedefler arasında sayılan “*Sürdürülebilir çevre koşullarına uygun, tarihi ve doğal çevreye uyumlu, planlı, sağlıklı ve güvenli bir kent oluşturmak...*” (Bursa/Nilüfer Eko-Kent Projesi, 2011) hedefi, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel planlama anlayışından söz etmektedir. Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kentsel tasarım yaratma hedefi ışığında, insan-çevre-kent olgularının birlikte var olabileceğinin kabulü ile eko-kent planlaması anlayışı hayata geçirilmek istenmektedir.

Eko-kent inşa etme hedefi ile yola çıkılan süreçte, 2012 yılında Kayapa ve Görükle'de yaşanabilir ve ekolojik kent oluşturulması için ortaya konulan Eko-Kent Projesi 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nın onanmasına dair verilen yazılı önerge değerlendirilmeye alınmış, takriben 1.000 hektar alanda yeni kentsel tasarım konsepti inşa edilmesine dair faaliyete girişilmiş ve uygulama imar planı hazırlanmış fakat çalışmalar eksik bulunduğundan yeniden incelenmesi için İmar ve Planlama Komisyonu'na iade edilmiştir (T.C Nilüfer Belediyesi Meclis Kararı, 2012/15).

Uygulama İmar Planı yaşam kalitesinin ve kentsel refah seviyesinin artırıldığı ekolojik kentsel yaşam alanları oluşturmak hedefi ışığında komisyonca yeniden revize edilmiş ve Meclis tarafından 03.04.2013 tarihinde tasdik edilmiştir (T.C Nilüfer Belediyesi Meclis Kararı, 2013/295).

Eko-kent planının Büyükşehir Belediye Meclisi'nce 9 ay süreyle bekletilmesinin siyasi gerekçeleri olduğu ifade edilmiştir (www.nilufer.bel.tr, 2019). Meclis'in 01.04.2015 tarihli toplantısında ekolojik kent oluşturma amacı ışığında kentin gelişme seyri olan 1.300 ha. sahada eko-kent niteliğinde yerleşme alanı planlamak ve yeni kentsel tasarım yapılması için ortaya konulan uygulama imar planı değişikliğinin yeniden gözden geçirilmesi istenmiş ve yapılan araştırmalar sonucunda dosyanın tekrar incelenmesi gerekçesiyle İmar ve Bayındırlık Komisyonu'na iade edilmesine karar verilmiştir (T.C. Nilüfer Belediyesi Meclis Kararı, 01.04.2015/294). Eko-kent karakteristikleri ışığında oluşturulan 1/1.000 Ölçekli Nilüfer Eko-Kent Uygulama İmar Planı Nilüfer Belediye Meclisi'nce 05.11.2014/834 sayılı kararıyla uygun görülerek, onaylanmak üzere Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne gönderilmiştir. Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 20.02.2015/324 sayılı kararıyla "İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün olumsuz görüş bildirmesi, tarımsal araziler yönünde büyüme seyrinde olması ve pozitif plan hükümleriyle çelişmesi" gerekçe gösterilerek onanmamış ve yeniden incelenmesi istenmiştir (T.C. Nilüfer Belediyesi Meclis Kararı, 06.04.2015/388). Yeniden değerlendirmeye alınan plan Nilüfer Belediye Meclisi'nce oy çokluğu ile kabul edilirken planın yalnızca üst gelir düzeyindeki vatandaşlara hitap ettiği, nazım imar planındaki nüfus büyüklüğüne aykırı olduğu gibi konular da uygun bulunmamıştır (T.C. Nilüfer Belediyesi Meclis Kararı, 06.04.2015/388).

Şekil 3.5: Bursa Paftalar

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Atelye 70 Planlama ve Tasarım Grubu.

Bursa kentinde 2020 yılı hedefi olarak yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevre oluşturulmasını öngören, tarihi, kültürel ve doğal kent kimliğinin korunmasını amaçları arasında belirten 1/100.000 ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı çerçevesinde oluşturulan planlama bölgeleri arasında Batı planlama bölgesinde yer alan Nilüfer, Yıldırım ve Osmangazi ilçeleri, Bursa kentinin yeni gelişme yönü olarak ifade edildiğinden (Bursa-Nilüfer Eko-Kent Projesi, 2011) eko-kent projesinin de uygulama alanını oluşturmaktadır. Kentin yeni gelişme seyri olarak belirlenen bölge için eko-kent projesinin tasarlanması isabetli bir seçimin yapıldığını göstermektedir.

Şekil 3.6: 1/25.000 ölçekli Batı Planlama Bölgesi Nazım İmar Planı

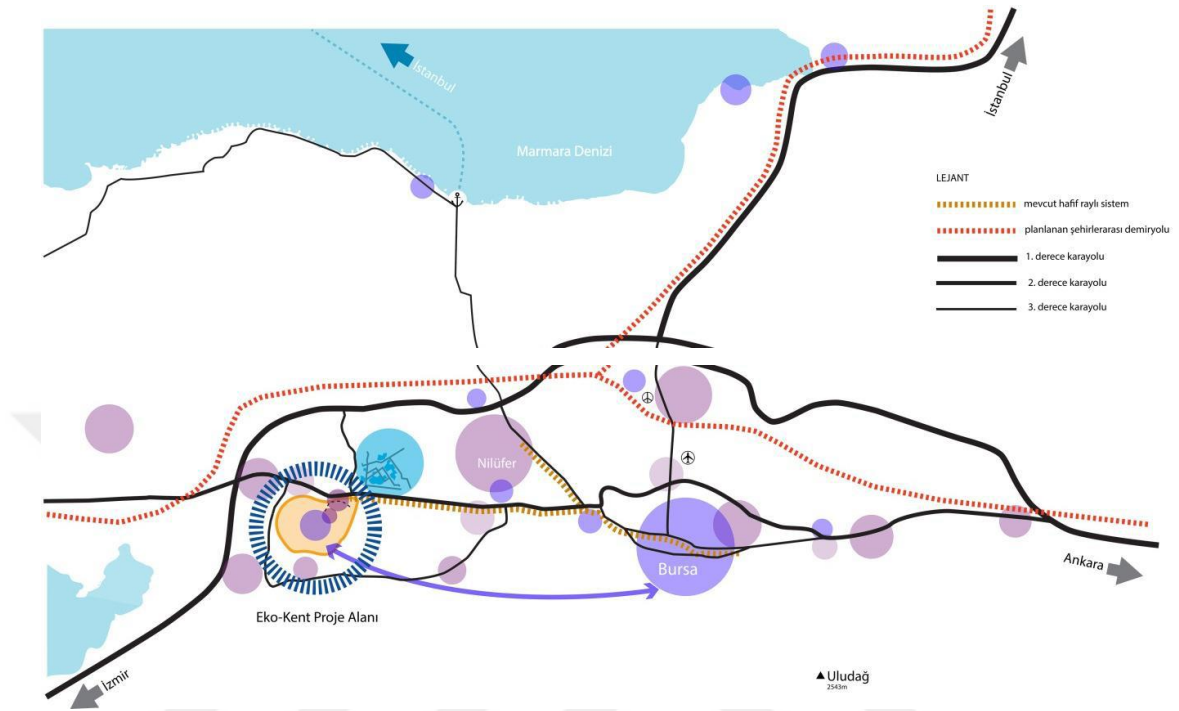
Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Plan Hükümleri, Atelye 70, Planlama ve Tasarım Grubu, 2015: 14.

Çevre Düzeni Planı uyarınca tanımlanan Batı Planlama Bölgesi nazım imar planı 2006 yılında kabul edilmiştir. Bursa'nın gelişme yönü olarak ifade edilen bölgede yeni konut, sanayi ve çalışma alanları inşa edilmiştir (Bursa- Nilüfer Eko-Kent Projesi, 2011: 11).

3.2.1. Eko-Kent Proje Alanı

Eko-Kent proje alanı Bursa'nın Nilüfer ilçesinde Kayapa ve Görükle alanlarını kapsayan, Batı Planlama Bölgesi'nde konumlanan, 2.150 ha. büyüklüğe sahip bir alandır. Proje sahasında, 145 ha. ormanlık alanlar, 258 ha. tarımsal araziler, 8.7 ha. dereler, 1.017 ha. önceden 18. madde uygulaması yapılan ve kısmi olarak yapılaşan alanlar ile 720 ha. nazım imar planına sahip fakat, 18. madde uygulaması yapılmamış konut gelişme alanları bulunmaktadır (Bursa Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi, 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu Hükümleri, 2015: 3).

Şekil 3.7: Eko-Kent Proje Alanı'nın Konumu

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu, 2015: 16.

Eko-kent proje alanı, coğrafi olarak Uludağ'ın Nilüfer'e uzanan eteklerinde, Uludağ'dan Nilüfer ovasına inen 50m-200m yükseklikleri arasında, doğusunda ve batısında mutlak tarım alanları ile sarılmıştır. Mutlak tarım alanları içinden Nilüfer çayına erişen dereler planlama alanının sınırını belirlemektedir (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 6). Eko-kent projesinin yer aldığı coğrafi konum kentsel tasarımın planlanması bakımından önemli olmaktadır.

Şekil 3.8: Bursa Paftalar

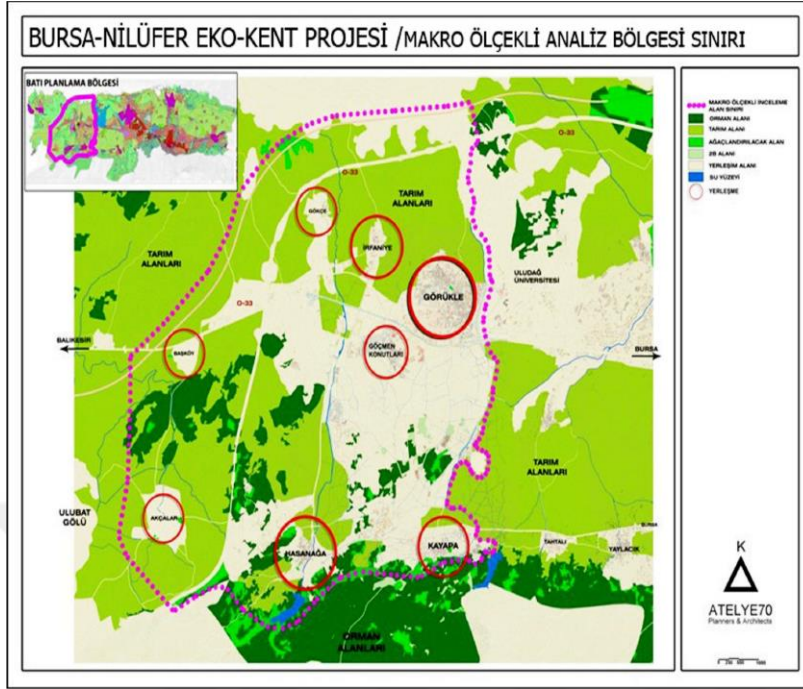

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Atelye 70 Planlama ve Tasarım Grubu.

Nilüfer Eko-Kent proje alanının kuzeyinde, proje alanı ile Bursa kent merkezi arasında ulaşımı sağlayan raylı toplu taşıma sistemi yer almaktadır. Proje alanının ana girişi Bursa- İzmir karayolu üzerindeki kuzey otoyolu kavşağı olarak belirlenmiştir. Ana varyant olarak belirlenen söz konusu yol, raylı toplu taşıma sistemi ile desteklenmiştir. Projenin ön planda tuttuğu alt alanlar olan mahallelere giriş bu yol güzergâhından sağlanmaktadır (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 6).

Yaşanabilir, sürdürülebilir ve ekolojik kent inşa etme amacı ışığında kentsel tasarım üzerine çalışılmaktadır. Bu kapsamda, Nilüfer ilçesinin batısında yer alan Görükle ve Kayapa bölgelerinde 1.300 ha. alanda Nilüfer Eko Kent Planı adı altında prototip bir plan çalışması gerçekleştirilmiştir (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 3).

Şekil 3.9: Makro ölçekli Analiz Bölgesi

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Raporu, 2015: 19.

3.2.2. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nin Amacı

Nilüfer Belediyesi, alışlagelen kentsel planlama yaklaşımlarından farklı şekilde, Bursa'nın ve Nilüfer'in geleceğini dikkate alarak, doğal ve ekolojik değerlerin korunmasına önem veren, yaşam kalitesinin artırıldığı ve toplum refahının düşünüldüğü, insan için yaşanabilir, sürdürülebilir ve ekolojik kentsel tasarım yaklaşımını benimsemiştir. Ekolojik kentsel planlama anlayışı ile daha yaşanabilir ve sürdürülebilir yeni bir konsept olarak eko-kent tasarımını bir model önerisi sunan Nilüfer Belediyesi, Türkiye için önemli bir örnek teşkil etmektedir.

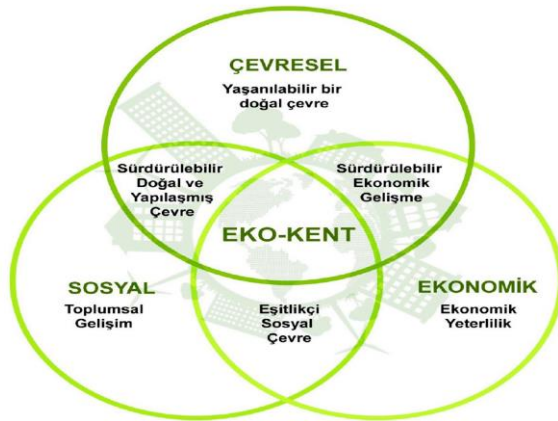
Kentin planlanmasında mevcut planlama ve yönetim kalıplarından sıyrılarak, sığ bakış açısıyla kenti planlamaktan ziyade, derin bir bakış açısıyla kent ile entegre ve bütünsel bir kentsel tasarım, planlama ve yönetim anlayışını benimseyen Nilüfer Belediye'sinin eko-kent projesi ile gerçekleştirmek istediği amaçları şu şekilde ifade edilmektedir (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 5)

- Kent yönetiminde insan-çevre-doğa ilişkilerini göz önünde bulundurarak insan ve çevre sağlığını koruyan, kamusal yaşam kalitesinin artırılmasına önem veren, insanların huzur ve gönencini düşünen, iş alanları ile istihdam yaratan,
- Çevresel tahribat ile mücadele edildiği, ekolojik değerlerin korunduğu,
- Doğal kaynakların, enerjinin, suyun, atıkların etkin ve verimli yönetimi,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının tercih edildiği,
- Kendisine ait merkezi olmakla birlikte, Bursa kent merkezi ile entegre, bütünsel kentsel tasarımın sağlandığı,
- Kentsel ve mekânsal kalitenin artırıldığı, yüksek ulaşım, altyapı ve çevresel standartlara sahip,
- Kent içi ulaşımında yürünebilirliğin ve bisiklet kullanımının teşvik edildiği,
- Açık ve yeşil alanların sürdürülebilirliğinin ve bütünlüğünün oluşturulduğu,
- Kırsal ve kentsel mekânlarda gelişme düzeyleri bakımından bariz bir farklılık yaratmayan kentsel tasarımın sağlandığı,
- Şeffaf, katılımcı ve erişilebilir kent yönetimi anlayışına sahip,
- Kent kimliği ve komşuluk ilişkilerinin güçlendirildiği,
- Yaşanabilir, sürdürülebilir ve ekolojik kent konseptinin hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.

3.2.3. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nin Temel Karakteristikleri

Nilüfer Eko-Kent Projesi; yaşanabilir, sürdürülebilir, çevreye karşı hassas, doğa ile uyum içerisinde ekonomik kalkınmanın ve toplumsal gelişmenin sağlandığı, yaşam kalitesinin ve toplumsal refahın artırıldığı bütüncül bir anlayışa sahip kentsel tasarımı hedeflemektedir.

Şekil 3.10: Eko-Kent Karakteristikleri

Kaynak: Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı, 2015: 10.

3.2.3.1. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Kentsel Tasarım İlkeleri

Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi, yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kentsel çevre inşa etme hedefi doğrultusunda insan-doğa-çevre ilişkilerini odak noktasına alarak kentsel tasarım ilkelerini belirlerken yeni kent kimliği oluşturulması ve komşuluk ilişkileri, sürdürülebilir ulaşım ve yayalaştırma, kentsel açık ve yeşil alanlar, yenilenebilir enerji, sürdürülebilir su ve atık yönetimi ile meydanlar ve yapılarda ekolojik tasarım konularını önemle vurgulamıştır.

3.2.3.1.1. Yeni Kent Kimliği Oluşturulması ve Komşuluk İlişkilerinin Güçlendirilmesi

Eko-kent proje alanında 5.000-10.000 nüfusu barındıran, toplu taşıma sistemlerinden girişi sağlanan ve kent yönetiminde önemli bir data olan mahalleler alt bölge olarak tasarlanmaktadır.

Mahalleler sosyal ve kültürel ilişkilerin kurulduğu, komşuluk ilişkilerinin oluşturulduğu önemli kentsel mekânlar olmaktadır. Mahallelerin iç yolları araç trafiğine kapalı, komşuluk topluluklarına erişen otopark alanlarını düzenlemektedir (Eko-Kent Projesi Tasarım Rehberi, 2015: 6). Yeni bir kent kimliğinin ve komşuluk ilişkilerinin önem kazandığı Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi'nde mahalleler önemli alt bölgeler olmaktadır.

3.2.3.1.2. Sürdürülebilir Ulaşım ve Yayalaştırma

Kentsel mekânlarda, kent merkezinde, mahallelerde, okul alanlarında ve komşuluk gruplarında yayalaştırmanın (Eko-Kent Projesi Tasarım Rehberi, 2015: 6) yaygınlaştırılması ekolojik kentsel tasarımda önemli bir hedef olmaktadır.

Sürdürülebilir ulaşımın sağlanabilmesi için ifade edilen ilkeler şunlardır (Eko-Kent Projesi Tasarım Rehberi, 2015: 9- 12):

- Çevre kirliliğinin minimizasyonunu hedefleyen sürdürülebilir toplu taşıma sistemleri geliştirilmelidir.
- Kent içi ulaşımında yürünebilirlik ve bisiklet kullanımı birincil araçlar olarak tercih edilmelidir.
- Bisiklet kullanımında sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi amacıyla emniyetli bisiklet yolları, dinlenme alanları ve bisiklet otoparkları oluşturulmalı, kiralık bisiklet uygulamaları yürütülmelidir.
- Yaya ve bisiklet yollarına halkın ulaşım kolaylığının sağlanması gerekmektedir.
- Ulaşımında bisiklet kullanımının ve yürünebilirliğin halk nezdinde yaygınlaştırılması karbon ayak izinin minimize edilmesinde önemli etkenler olmaktadır.
- Toplu taşıma araçlarına halkın ulaşımının kolaylığının sağlanması, yaya dolaşımının yoğun olduğu ve yaya yollarına yakın mesafede konumlanan, ısınmasında güneş enerjisinin kullanıldığı toplu taşıma duraklarının oluşturulması gerekmektedir.
- Çevre ile dost, yakıt tüketiminin minimize edildiği toplu taşıma sistemleri, ekolojik ve teknolojik olarak adlandırılan yeşil otobüsler tercih edilmelidir.

3.2.3.1.3. Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar

Merkezde yaya ulaşımı ve yürünebilirliğin yaygınlık kazandığı, açık ve yeşil alanların sürdürülebilirliğinin sağlandığı, rekreasyon ve eğlence mekânları ile meydanların geliştirilmesine önem veren, merkezde yalnızca konut ve ticaret fonksiyonları değil bunlarla birlikte sosyal, kültürel, turizm ve yönetim (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 7) fonksiyonları bakımından da gelişmiş, nüfus ve yapı

yoğunluğu bakımından dengenin ve ahengin sağlandığı, bütünsel ve kent ile entegre olan dizgesel bir kentsel tasarım modeli sunulmaktadır.

3.2.3.1.4. Yenilenebilir Enerji

Nilüfer eko-kent projesinde enerji tüketiminin azaltılarak enerjinin verimli kullanılması ve yenilenebilir enerji kullanımının sağlanması, sürdürülebilir kentsel tasarımın en önemli koşullarından biri olarak kabul görmektedir. Bu bağlamda yapılarda ve kentsel çevrede yenilenebilir enerji kullanımına ilişkin aşağıdaki ilkeler benimsenmektedir (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 17):

- Yapıların iklim şartlarına uygun olarak güneyde ve kuzeyde kalan alanlara uygun malzemelerin kullanıldığı, güneşten ve rüzgâr enerjisinden en iyi şekilde faydalanmanın sağlandığı ve güney cephesinin geniş tutulduğu güneş mimarisi tercih edilmelidir.
- Yapılaşmada yeşil doku muhafaza edilmelidir.
- Yağmur sularının biriktirilip toplanmasını sağlayan sistemler oluşturulmalıdır.
- Ağaçlandırma, güney ve kuzey cephelerine uygun olarak yapılarak güneş ve rüzgâr tesirlerinden optimum faydalanma sağlanabilir.
- Yenilenebilir enerjiden en iyi şekilde yararlanılmasını, ısı yalıtımını ve gürültü kirliliğinin minimizasyonunu sağlayan “yeşil duvarlar” oluşturulmalıdır.
- Binalarda insanların yaşam kalitelerini artırmak için seralar ve güneş odaları oluşturulabilir.
- Kentin ışıklandırılmasında güneş enerjisi ve LED kullanımı, yapılarda güneş enerjisiyle çalışan ve harekete duyarlı sistemler tercih edilmelidir.

3.2.3.1.5. Sürdürülebilir Su Kullanımı ve Yönetimi

Suyun korunmasına ve sürdürülebilir su yönetimine önem veren Nilüfer Belediyesi ekolojik kentsel tasarımda suyun verimli ve ekolojik kullanımına ve sürdürülebilir atık yönetimine ilişkin olarak aşağıdaki ilkeleri benimsemiştir (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 18):

- İçme suyu, kullanılan atık su (gri ve siyah su) ve yağmur suları doğal ve yapay çevrede sürdürülebilir şekilde ekonomik kullanılmalıdır.

- Suyun tasarruflu kullanımına ilaveten tüketim kalıpları da değiştirilmeli, daha az su tüketimi sağlayan teknolojik olanaklardan (az akan duş başlıkları, sensörlü armatürler vb.) yararlanılmalıdır.
- Atık ev sularının ve atık sanayi sularının arıtma yöntemleri ile temizlenerek biriktirilmesi ve geri kazanımının sağlanması mümkündür. Atık içme ve kullanma suları arıtma teknikleri ile sulamada ve tuvaletlerde kullanılmalı, arıtma tesisleri ve arıtma tesisat düzeneklerine (çift tesisat düzeneği) önem verilmelidir.

3.2.3.1.6. Sürdürülebilir Atık Yönetimi

Sürdürülebilir atık yönetimine ilişkin belirlenen kentsel tasarım ilkeleri ise şunlardır (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 19):

- Sürdürülebilir atık toplama sistemi oluşturulmalıdır.
- Kentsel mekânlara uygun olarak tasarlanan ayrıştırma sistemi oluşturularak atıkların özelliklerine göre ayrıştırılması sağlanmalıdır.
- Atıkların ayrıştırılması için cam, çöp, plastik, teknolojik ürünler ve sigara izmariti kategorize edilmeli ve işlek toplumsal mekânlarda konuşlandırılmalıdır.
- Toplumda sürdürülebilir atık yönetimine ilişkin farkındalık oluşturulmalı, bu bağlamda düzenli bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmelidir.

3.2.3.1.7. Meydanlar Yapı ve Yapı Adaları

Ekolojik kent projesinde meydanların, çalışma, eğitim, ticaret ve sanayi alanları, kamusal hizmet sunan alanlar, sosyal ve kültürel alanlar ile konut alanlarının bütünsel ve entegre olarak birlikte bulunduğu bir kent konsepti sunulmaktadır. Ekolojik kent projesinde meydanlar yalnızca iş ve ticaret alanlarının yer aldığı kentin odağındaki noktalar olarak algılanmamakta, meydanların halk için sosyolojik, kültürel, ekonomik ve ekolojik mekânlar olarak tasarlanmasının altı çizilmektedir.

Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde meydanların, yapıların ve yapı adalarının yaşanabilir ve sürdürülebilir tasarımına ilişkin ilkeler şunlardır (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 14):

- Meydanlar insanların dinlenebilmelerine, sosyalleşmelerine ve çeşitli aktiviteler yapabilmelerine elverişli şekilde düzenlenmelidir.

- Meydanlarda işlevsel kent mobilyaları (çöp, aydınlatma, bilgi panoları, banklar vb.) tercih edilmelidir.
- Yaya ve bisiklet yolları ile meydanların kesişme noktaları muntazam şekilde düzenlenmelidir. Meydanlardaki bisiklet otoparkları ve toplu taşıma duraklarının konumları halkın en iyi ulaşabileceği şekilde belirlenmelidir.
- Meydanlarda kültürel ve sanatsal eserler oluşturulmalıdır.

Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Tasarım Rehberi'nde yapıların 5627 sayılı Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği ile 27019 sayılı Binalarda Isı Yalıtım Yönetmeliği'ne uygun olarak inşa edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Yapılaşmaya ilişkin üzerinde durulan önemli noktalar şunlardır (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 15-16):

- Yapılaşmada insan sağlığını tehdit eden malzemeler tercih edilmemelidir.
- Yapılarda PVC barındıran araç gereç kullanılmamalı, ekolojik kereste tercih edilmelidir.
- Yapıların inşasında yeşil dokuyu tahrip etmekten kaçınılmalıdır.
- İnsan gereksinimlerine “yeşil teknoloji” ile yanıt veren ve yaşanabilir mekânlar inşa edilmelidir. Yapılarda ve yapı adalarında enerji ve su tasarrufunun sağlanmasına öncelik verilerek buna uygun malzeme ve araç gereç kullanımı teşvik edilmelidir.
- Yapılar yenilenebilir enerji kaynaklarından en iyi düzeyde faydalanılacak şekilde tasarlanmalıdır. Güneş ve rüzgâr enerjisinden mümkün olan en iyi düzeyde faydalanıldığı takdirde fosil enerji tüketimi minimize edilmiş olacaktır.
- Binalarda en çok kullanılan yaşam alanlarının güney cephesinde tasarlanması ve kuzey cephesinde kış aylarında ısı kaybını önlemek amacıyla pencere boşluklarının küçük olarak tasarlanması insanların yaşam kalitesini artıracaktır.
- Yapılaşmada ısının muhafaza edilmesini sağlayan pencere düzenekleri ile yaz aylarında da sıcaklığı dengeleyebilecek düzenekler kullanılmalıdır. Yeşil çatılar tercih edilerek yağmurlarda biriken suların toplanması ve süzülmesi sağlanabilir.
- Atık suları kirlenme seviyelerine göre ayrıştırarak geri dönüşümünü sağlayan düzenekler oluşturulmalıdır.

- Atıkların türlerine göre (evsel, cam, kâğıt, plastik, bitkisel) kategorize edilmesi ve geri dönüşümü sağlanmalıdır.
- Işık kirliliğini minimize etmek amacıyla binalarda güneşten ya da akıllı teknolojilerden yararlanılarak oluşturulan aydınlatma düzenekleri oluşturulmalı ve kent düzeyinde de tedbirler alınmalıdır.

3.2.3.2. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Biyolojik, Coğrafi ve Fiziki Özellikler

İnsanlar ve doğa için yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar olarak eko-kentlerin tasarlanmasında kabul gören uluslararası ekolojik standartlar (www.ecocitystandards.org, 2018), Nilüfer Belediyesi'nin Eko-Kent Projesi ile benimsenen kentsel tasarım ilkelerinde de yer almaktadır. Sözü edilen ekolojik standartlardan projede benimsenen biyolojik, coğrafi ve fiziksel özellikte olanları şunlardır:

- Temiz hava,
- Temiz ve güvenli su,
- Sağlıklı toprak,
- Doğal kaynakların kullanımında etik açıdan sorumluluk duyulması,
- Doğal kaynakların sürdürülebilir, yenilenebilir ve temiz kullanımı,
- Yenilenebilir enerjinin kullanımı,
- Sağlıklı ve ulaşılabilir gıda.

3.2.3.3. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Sosyal ve Kültürel Özellikler

Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde yer alan ve aynı zamanda ekolojik kentsel tasarımda uluslararası düzeydeki ekolojik standartlardan kabul edilen sosyal ve kültürel özellikler şunlardır:

- Sağlık,
- Kültür,
- Adil ekonomi,
- Halkın katılım kabiliyetinin artırılması,
- Yönetişim,
- Yaşam boyu ulaşılabilir eğitim,

- Yüksek refah düzeyi,
- Yüksek yaşam kalitesi,
- Yüksek çevresel kalite,
- Memnuniyet.

3.2.3.4. Nilüfer Eko-Kent Projesi'nde Ekolojik Özellikler

Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi'nde yer alan ve uluslararası düzeyde eko-kent ilkeleri olarak benimsenen ekolojik standartlardan kabul edilen ekolojik özellikler ise şunlardır:

- Ekosistemin taşıma kapasitesinin aşılmaması,
- Biyolojik çeşitliliğin sağlıklı bir şekilde korunması,
- Sağlıklı ekolojik entegrasyonun sağlanması,
- Karbon emisyonlarının minimize edilmesi,
- Karbon ayak izinin minimize edilmesi,
- Sürdürülebilir ulaşım sistemleri, yayalaştırma ve bisiklet kullanımı,
- Çevre dostu yenilenebilir enerji, sürdürülebilir su ve atık yönetimi,
- İnsan ve doğa için yaşanabilir, sürdürülebilir, ekolojik ve bütünleşik kentsel tasarım.

3.3. NİLÜFER EKO-KENT PROJESİ İLE ÇÖZÜMLENEBİLECEK SORUNLAR

Eko-kent projesi ile toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunlara çözüm önerileri getirilmektedir. Bunları aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015: 7):

Sosyal ve ekonomik açıdan;

- Sosyal ve ekonomik koşullarda eşitliğin ve hakkaniyetin sağlanması,
- Hizmetlerin çoğalması,
- İşletme sayısının artmasıyla birlikte istihdamın artması,
- Enerjinin etkin yönetimi sonucunda ekonomik fayda sağlanması,
- Yaşam kalitesinin artırıldığı sürdürülebilir ekolojik kentlerin inşa edilmesi,
- Kent tarımının geliştirilmesi,

- Toplumsal ilişkilerin güçlendirilmesi,
- Sağlıklı çevre standartları neticesinde sağlık masraflarının azaltılması,
- Katılımın ve şeffaflığın arttığı, kamu sektörü ve özel sektörün eşgüdümü ile yönetim.

Çevresel açıdan;

- Çevre kirliliğinin önlenmesi,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- İklim değişikliği ile mücadele edilmesi,
- Karbon ayak izinin minimize edilmesi,
- Yenilenebilir enerji,
- Sürdürülebilir atık yönetimi,
- Sürdürülebilir ulaşım sistemleri,
- Karbon emisyonlarının minimizasyonu,
- Doğa ile uyumlu, yaşanabilir, sürdürülebilir ve ekolojik hayat stilinin oluşturulması.

Kentsel açıdan;

- Nüfus ve yapı yoğunluğunda denge ve ahengin sağlanması,
- Yenilenebilir enerji ve güneş mimarisi ile yaşam kalitesi azaltılmaksızın enerji kullanımının azaltılması,
- Çevre dostu ulaşım, yayalaştırma ve bisiklet kullanımı, toplu taşıma sistemleri,
- Ulaşım, alt yapı, atık yönetimi hizmetlerinde etkinliğin sağlanması,
- Kentsel açık ve yeşil alanların dizgesel şekilde oluşturulması,
- Yapılaşmada yenilenebilir enerji (güneş ve rüzgâr) kaynaklarından yararlanılması,
- Enerjinin, suyun ve atık yönetiminin entegrasyonu,
- Doğa ile uyumlu, yaşanabilir, sürdürülebilir ve ekolojik kentsel tasarım.

SONUÇ

Günümüzün en önemli problemlerinden biri olan ekolojik kriz, kapitalizmin başat aktörü olan küreselleşme ve kentlerdeki tezahürü olan metropolleşme ve kentsel yığılma olgusu ile birlikte düşünüldüğünde, bugün gelinen noktada kentsel mekânlar insanlar için yaşanabilir ve sürdürülebilir olma özelliğini, doğa ile uyum halini yitirmektedir.

Yaşanabilir kentsel mekânları, insanları yalnızca ekonomik refah düzeyi bakımından tatmin eden mekânlar olarak anlamaktan ziyade, insanların insan onuruna yakışır biçimde esenlik ve huzur içinde yaşayabildiği, öncelikle insan ve çevre sağlığını önemseyen, yaşam kalitesi ve çevresel kalite düzeyi yüksek, insan ile doğa arasında denge ve uyum halini sağlayabilen, ekonomik kalkınma ve büyüme ile birlikte ekolojik ilke ve değerlere de hassasiyet göstererek ekolojik bir bilinç ile insana ve doğaya saygı duyan kentsel planlama ve tasarım anlayışına sahip, sağlık, eğitim, sosyal ve kültürel anlamda insanları tatmin eden yaşanabilir ve sürdürülebilir yaşam alanları olarak ifade etmek mümkündür.

Günümüzün post-endüstriyalist kentlerinin yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar olduğunu söylemek gerçekçi olmamaktadır. Bugün kentlerde biriken nüfus yığılmaları, barınma, konut yetersizliği, işsizlik, eğitim, sosyal ve kültürel sorunlar, suç oranlarında artış, çarpık kentleşme, çevre kirliliği, kimi zaman kentsel dönüşüm uygulaması adı altında yapılan ve rant amacına hizmet eden yanlış uygulamalar, kimi zaman kamusal refahın göz ardı edilmesi, yaşam kalitesi ve çevresel kalite standartlarının düşük düzeylerde seyretmesi vb. birçok sorun yaşanmakta ve her geçen gün artan nüfus ile birlikte sorunlar da artmaya devam etmektedir.

Kentleşme ve çevre sorunlarının öznesi insan olmakla birlikte, tek nedeni insan değildir. Söz konusu sorunların çözümlenebilmesi ya da en azından minimize edilmesi politika ve siyasa süreçlerinin etkili ve verimli şekilde, kamu yararını gözeterek işletilmesiyle mümkün olabilecektir. Sorunun kaynağı olan insan, aynı zamanda sorunu çözecek olandır.

Kamu yönetiminde karar verme süreçlerinde aktörlerin, ki özellikle de yerel yönetimlerin ekonomi ve ekoloji arasındaki dengeyi koruyarak, ekolojik ilke ve değerler ışığında kentsel planlama ve yönetim anlayışlarını benimsemeleri, mevcut planlama ve

tasarım anlayışlarını terk ederek yaşanabilir ve sürdürülebilir kentler inşa etme hedefine yönelmeleri sorunlara çözüm üretilebilmesi için gerekli olmaktadır.

Yaşanabilir kentsel mekânlar olarak insanlar için geleceğin yaşanabilir, sürdürülebilir, doğa ile uyumlu, ekolojik hassasiyete sahip, gelişme ve kalkınmada ekoloji-ekonomi arasında denge ve ahengi sağlayabilen, kente dair bütün bileşenleri bir entegrasyon içerisinde bünyesinde barındırabilen, insanca yaşayabilmek için yaşam kalitesi, çevresel ve kentsel kalite düzeyi ile kamusal refah düzeyi yüksek olan kentler inşa etmek zorunlu olmaktadır.

Ekolojik değerlere saygılı, insanlar için yaşanabilir ve sürdürülebilir kentler oluşturmayı hedefleyen bir kent yönetimi anlayışı benimsenmediği takdirde, çevresel denge hızla yok olacak dolayısıyla insan yaşamı da tehdit altında kalacaktır. Çevresel dengenin hızla bozulması sorunu, insanlık için yaşanabilir kentsel mekânların bozulması, dolayısıyla yaşanabilir bir dünyanın da yok olması sorunlarını beraberinde getireceğinden yaşanabilir kentsel mekânların inşa edilmesi oldukça önemlidir.

Yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlere bir örnek olarak yeni bir kentsel tasarım ve planlama konsepti olarak ekolojik kentler, günümüzde kentsel mekânlarda yaşanan sorunlara bir çözüm önerisi sunmaktadır. Sürdürülebilir kent anlayışında yeni bir paradigma olan eko-kent; geleceğin yaşanabilir ve sürdürülebilir, insan ve doğa ile ahenk içerisinde gelişen, insan ve çevre sağlığına öncelik veren, yaşam kalitesi ve çevresel kalite ve kamusal refah düzeyleri bakımından gelişmiş, ekonomi, ekoloji, eğitim, sosyal ve kültürel özellikler bakımından insanlar için tatmin edici standartlar sunan, kentsel mekânları bütün fonksiyonları ile entegrasyon içerisinde planlayan, sürdürülebilirlik parantezinde ulaşım, altyapı, su ve atık yönetimi, kent yönetimi ve yenilenebilir enerji ilke ve değerlerini benimseyen insan için yaşanabilir kentleri ifade etmektedir.

Eko-kent; doğa ile uyumlu, doğal dengeyi muhafaza eden, çevresel bir bilinçle hareket ederek çevresini kirletmeyen, doğal, tarihi ve kültürel çevrenin muhafaza edilmesine önem veren, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar inşa etmek ve ekolojik bir kentsel planlama hedefi ışığında ekoloji-ekonomi-teknoloji arasındaki dengeyi sağlayabilen insan-doğa ve üretim-tüketim ilişkilerinde ahenk oluşturabilen, düzenli kentsel planlama anlayışına sahip ekolojik bir kent yönetimi konseptidir.

Dünyanın birçok önemli ülkesinde eko-kent uygulamaları ile karşılaşmaktadır. Dünyada kentsel planlama ve tasarım konsepti olarak önemli bir yer edinmiş olan eko-kentlerin Türkiye’de henüz yeni tartışılmaya ve incelenmeye başladığını ifade etmek mümkündür. Eko-kentlere ilişkin olarak Türkiye’de de önemli kentlerde çalışmalar yürütülmektedir. Söz konusu çalışmaların en önemlilerinden biri Bursa kentinin Nilüfer ilçesindeki Eko-Kent Projesi’dir.

Bursa/Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi’nin, Türkiye’nin en büyük dördüncü kenti ve tarih, kültür, ticaret, sanayi ve turizm kenti olan Bursa kentinde ortaya konulması Türkiye’deki diğer önemli kentler için bir referans noktası olmaktadır. Dünyanın birçok gelişmiş ülkesinde örnekleri ile karşılaşılan eko-kent, ütopyik bir kent konsepti olmayıp uygulanabilirliği mümkündür. Türkiye açısından Bursa/Nilüfer Belediyesi eko-kent konseptinin önemli bir örneğini teşkil etmektedir.

Bursa kentinin bulunduğu stratejik konumu, ticaret ağlarının merkezinde olması, Türkiye’nin sanayi bakımından en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi’nde konuşlanması, sanayi ve tarım kenti olması, ekonomik, tarihi, sosyal, kültürel ve çevresel özellikleri ile nüfusu düşünüldüğünde eko-kent konseptinin hayata geçirilmesi için oldukça önemli ve uygun bir kent olduğunun altı çizilmelidir. Bulduğu coğrafyada tarımsal, ekonomik, ekolojik özellikleri ile sanayi ve ticaret bakımından gelişmiş olan ve aynı zaman bir metropol kent olan Bursa kenti, eko-kent tasarımının uygulanabileceği bir örnek teşkil etmektedir.

Bursa/Nilüfer Eko-Kent Projesi’nin Bursa kentinin en önemli ilçelerinden biri olan Nilüfer’de ortaya konulması, Nilüfer’in kentin yeni gelişme yönünde olması, sahip olduğu coğrafi, jeolojik ve topoğrafik özellikler ile sosyal ve kültürel özellikler vb. düşünüldüğünde yerinde bir seçim olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, söz konusu proje bazı siyasi fikir ayrılıkları ve birtakım siyasi kaygılar nedeniyle hayata geçirilememiş ve projenin 1.300 ha. alan gibi bir prototipi oluşturulabilmiş ve gerekçe olarak da tarımsal araziler yönünde gelişme göstermesi, yürürlükteki plan ile çelişen noktalarının olması, sadece üst gelir dilimindeki insanlara uygun olması ve nazım imar planındaki nüfus rakamları ile uyuşmaması gibi sebepler öne sürülmüştür.

Türkiye gibi geniş bir coğrafyaya, verimli ve bereketli topraklara ve dünyada pek az ülkede bulunabilecek ender özelliklere sahip bir ülkede, günümüzde tarım arazilerinde yapılaşmanın birçok olumsuz örneği ile karşılaşmakta, tarım arazileri ve bereketli topraklar kimi zaman yok yere heba edilmekte iken, kamu yönetimi süreçlerindeki aktörlerin yerinde olmayan kararları nedeniyle kentlerin yanlış konumlanması, kentlerin gelişme yönü seyirlerinin yanlış belirlenmesi, kimi zaman siyasi çıkarlar uğruna verilen yerinde olmayan kararlar ve çarpık kentleşme gibi birçok olumsuz durum söz konusu iken en azından insan ve doğa lehinde yaşanabilir kentler inşa etmek için yapılaşma daha kabul edilebilir olmaktadır.

Sonuç olarak eko-kent konseptinin dünyada birçok kentte olduğu gibi Türkiye’de de uygulanabilir olduğu kabul edilmektedir. Nilüfer Belediyesi Eko-Kent Projesi, diğer kentlere de önemli bir referans noktası sunmaktadır.

Günümüzün kentlerinin yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel yaşam alanları olmadığı ve kentsel tasarım ve planlamada alışlagelen yaklaşımlar terk edilerek yeni bir kentsel tasarım konsepti olan ekolojik kentsel tasarım paradigması savunulmaktadır. Geleceğin kentlerinin yaşanabilir, sürdürülebilir, kendine yeterli, ekolojik ilke ve değerlere saygılı olan ve kenti bütün bileşenleriyle tasarlayan ekolojik kentler olmasının gerekliliği ve yaşanabilir ve sürdürülebilir ekolojik kentlerin ideal kentsel tasarım olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- ALPTEKİN, M. Yavuz, (2007), **Medeniyet Havzalarından Küresel Trendlere Şehir ve Toplum**, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994**, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Alt%C4%B1nc%C4%B1-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1990-1994%E2%80%8B.pdf>.12.2017, (24.04.2018).
- ARMAĞAN, Ramazan, Karabıçak, Mevlüt, (2004), “Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkış Süreci, Çevre Yönetiminin Temelleri ve Ekonomik Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C:9, S:2, ss.203- 228.
- AYTAÇ, Ömer, (2018), “Kentleşme ve Normatif Çöküş: Enformelleşme ve İlegaliteye Kayışın Toplumsal Temeli”, **Birey ve Toplum**, Bahar 2018, Cilt: 8, Sayı: 15, ss. 5-29, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/546550>, (27.10.2017).
- BAL, Hüseyin, (2015), **Kent Sosyolojisi**, Sentez Yayıncılık, Bursa.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985-1989**, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf>.12.2017, (24.04.2018).
- BERKES, Fikret ve Mine, KIŞLALIOĞLU, (2010), **Çevre ve Ekoloji**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- BEYAZIT, Eda, (2007), “Kent Yaşanabilirliğini Artıran Yaya Mekânlarının Türlerarası Ulaşım Sistemi İçinde İrdelenmesi: Kabataş Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.
- BEYHAN, Ş. Gülin, Zeynep, PEKER, Erkan, POLAT ve Pervin, ŞENOL, (2013), “Kentsel /Mekânsal Yaşanabilirlik Üzerine Kavramsal Bir Çözümleme”, **Yaşanabilir Kentler “Liveable Cities” 25. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi**, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, 28-30 Mart 2013, Bursa.

Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, (1972), Stockholm, http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminci-yuzyilda/insan_cevresi.htm, (01.11.2018).

The Vancouver Declaration On human Settlements From the Habitat: United Nations Conference on Human settlements, Vancouver, Canada, 31 May to 11 June 1976, https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/HABITAT%20I-The_Vancouver_Declaration_1976.pdf, (01.11.2018).

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Rio Deklarasyonu, Rio de Janeiro, 1992. <http://www.un-documents.net/rio-dec.htm>, (01.11.2017).

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II Kent Zirvesi, Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu, Hedef ve İlkeler, Taahhütler ve Küresel Eylem Planı, 3-14 Haziran 1996, İstanbul. <https://webdosya.csb.gov.tr/csb/dokumanlar/mpgm0029.pdf>, (01.11.2018).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20), Rio de Janeiro, Brezilya, 20-22 Haziran 2012 Konferans Çıktısı. http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/environment_energy/the_future_we_want_june_2012.html, (01.11.2018).

Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi, (2000), <http://www.unicankara.org.tr>, (03.11.2018).

Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı, Johannesburg, (2004), <https://docplayer.biz.tr/2725659-Dunya-surdurulebilir-kalk-nma-zirvesi-johannesburg-uygulama-plan.html>, (03.11.2017).

Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı Habitat III, Quito, Ekvador, Ekim 2016, Yeni Kentsel Gündemin İlk Taslağı, 6 Mayıs 2016, [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tZAIJkUi7oJ:www.cidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/236_1.41-TR-Habitat%2520III%2520New%2520urban%2520Agenda%2520\(Zero%2520Draft\)-Turkce+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tZAIJkUi7oJ:www.cidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/236_1.41-TR-Habitat%2520III%2520New%2520urban%2520Agenda%2520(Zero%2520Draft)-Turkce+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr), (03.11.2018).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963-1967, (Ocak 1963), Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1963-1967%E2%80%8B.pdf>, (27.10.2017)

BOOKCHIN, Murray, (1999), **Kentsiz Kentleşme, Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü**, Özyalçın, Burak, (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

BOZKURT, Yavuz, (2016), **Çevre Sorunları ve Politikaları: Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Çevre Politikalarının Dönüşümü**, Güncellenmiş 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.

BOZKURT, Yavuz, (2015), “Türk Çevre Yönetiminde Karar Verme Süreci” **Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme**, Kırışık, Fatih, Önder, Özgür, (Ed.), Detay Yayıncılık, Ankara.

Bursa/ Nilüfer Belediyesi, Eko-Kent Tasarım Rehberi, 2015.

Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Raporu, 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Plan Hükümleri, Atelye 70 Planlama ve Tasarım Grubu, Hüseyin Kaptan, , Oda Sicil: 1746 İmar Plan Yet: 355, 06.04.2015, Bursa.

Bursa/Nilüfer Belediyesi, Nilüfer Eko-Kent Projesi, 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Raporu, 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Plan Hükümleri, Atelye 70 Planlama ve Tasarım Grubu, Hüseyin Kaptan, Oda Sicil: 1746 İmar Plan Yet: 355, 06.04.2015, Bursa.

Bursa – Nilüfer Eko-Kent Projesi, Kasım- 2011, Atelye 70, Planlama ve Tasarım Grubu, (17.12.2018).

Bursa – Nilüfer Eko-Kent Projesi, Ekim- 2012, Atelye 70, Planlama ve Tasarım Grubu, (17.12.2018).

Bursa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019, https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/180521012109_2015-2019.pdf, (18.12.2018).

Bursa 2020 Yılı 1/100 000 ÖLÇEKLİ Çevre Düzeni Planı Plan Kararları ve Uygulama Hükümleri https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/resimler/meclis_

imar/105_100000_lekli_plan_deBursa_hkmler_tarm_ve_orman_onama_snrl_tm_1003_2014onayl.pdf, (18.12.2018).

Bursa Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (2018), T.C. Bursa Valiliği, <http://www.bursa.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler>, (18.12.2018).

Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı, 2010-2023, Ankara. https://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_7_SF3K52CO_bütünleşik_kentesel_gelişme_stratejisi_ve_eylem_plani_2010-2023.pdf, (24.04.2018).

CALLENBACH, Ernest, (2012), **Ekoloji Cep Rehberi**, Özkan, Egemen, (Çev.), Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul.

CHANG, Catherine, Chun, (2017), “Failure Matters: Reassemblingeco-urbanism in a globalizing China”, **Environment and Planning**, p. 1-24, <http://digitalcommons.maclester.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=geofacpub>, (08.10.2018).

ÇETİNKAYA, Çiğdem, (2013), “Eko-Kentler: Kent ve Doğa İlişkisinde Yeni Bir Sistem Tasarımı”, **Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi**, ss. 12-16.

DAWSON, Jonathan, (2012), **Ekoköyler**, Sinek Sekiz Yayınevi, Dinçer, Deniz, (Çev.), İstanbul.

DİNLER, Zeynel, (2003), **İktisada Giriş**, Ekin Yayınevi, Bursa.

Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf>, (24.04.2018).

DOĞANCI, Kamil, (2003), “Bithynia Tarihi I Bithynia Krallığı (M.Ö 297-M.Ö.74) ”, **Bursa Defteri Üç Aylık Kent Kültürü ve Düşün Dergisi**, https://www.researchgate.net/publication/319234142_Bithynia_Tarihi_I_Bithnia_Kralligi_MO_297-MO_74, (24.02.2019).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, <http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/D%C3%B6rd%C3%BCnc%C3%BC>

C3%BC-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1979-1983%E2%80%8B.pdf1, (24.04.2018).

DURU, Bülent ve Ayten, ALKAN, (2002), **20. Yüzyıl Kenti**, İmge Kitabevi, Ankara.

ERCOŞKUN, Y. Özge, KÜNAL, ÖCALIR, V. Ebru, YENİGÜL, Bahar ve Leyla, ALKAN, (2016), “Kentlilik Bilincini Oluşturan Göstergeler ve Kentlilik Bilincini Geliştirme Yolları”, **Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Sempozyumu Bildiri Kitabı 26-27 Mayıs 2016**, Bursa.

ERDEM, Ümit, Nurdan, ERDOĞAN ve Şeyma, ŞENGÜR, (2009), “Ekolojik Açıdan Belediyeler, Çevre ve Kentlilik Bilinci”, **TMMOB İzmir Kent Sempozyumu**, ss. 281-290.

ERTÜRK, Hasan ve Elif, KARAKURT TOSUN, (2009), “Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği”, **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 10, Sayı: 16, 2009/1ss. 37-53

GÜR, Miray, (2014), **Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği**, Nilüfer Belediyesi, Bursa.

Habitat I, (1976), **United Nations Conference on Human Settlements**, Vancouver, Canada, 31 May-11 June 1976. <https://unhabitat.org/the-vancouver-declaration-on-human-settlements-from-the-report-of-habitat-united-nations-conference-on-human-settlements-vancouver-canada-31-may-to-11-june-1976>, (08.11.2018).

Habitat II, (1996), **United Nations Conference on Human Settlements**, Istanbul, Turkey, 3-14 June, 1996, <https://www.un.org/ruleoflaw/wp-content/uploads/2015/10/istanbul-declaration.pdf>, (08.11.2017).

Habitat II Kent Zirvesi İstanbul '96 Uluslararası Bilimsel Toplantılar 3-12 Haziran 1996, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, Cilt 2, İstanbul.

Habitat III Yeni Kentsel Gündemin İlk Taslağı, 6 Mayıs 2016. [http:// habitat.csb.gov.tr/yeni-kentsel-gundem-new-urban-agenda-i-5733](http://habitat.csb.gov.tr/yeni-kentsel-gundem-new-urban-agenda-i-5733) (27.10.2018).

- HARVEY, David, (2001), **Spaces off Capital: Towards a Critical Geography**, Edinburgh University Press. https://selforganizedseminar.files.wordpress.com/2011/07/harvey-spaces_capital.pdf, (14.10.2018).
- HARVEY, David, (2003), **Sosyal Adalet ve Şehir**, Moralı, Mehmet, (Çev.), Metis Yayınları, İstanbul.
- HASOL, Doğan, (2000), “Mimarlıkta Ütopya”, **Yapı Dergisi**, <http://www.doganhasol.net/mimarlikta-utopya.html> (28.11.2018).
- HOWARD, Ebenezer, (1902), **Garden Cities of To-morrow**, London. Reprinted, edited with a Preface by F. J. Osborn and an Introductory Essay by Lewis Mumford. (London: Faber and Faber, [1946]):50-57, 138- 147. <http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/howard.htm>, (28.11.2017).
- HUNT, Dexter, at all, (2015), “**Liveable Cities and Urban Underground Space**”, <https://www.researchgate.net/publication/287286034>, (29.11.2017).
- IŞILDAR, YÜCEL, Gamze, (2012), “2011 Avrupa Yeşil Başkenti Hamburg: Eko-Kent Kriterleri ve Performans Göstergeleri Açısından İncelenmesi”, **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, ss.241-262.
- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968-1972**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0kinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf>, (24.04.2018).
- İNCEOĞLU, Mehmet ve Ayfer, AYTUĞ, (2009), “Kentsel Mekânda Kalite Kavramı”, **Megaron Dergisi**, Cilt:4, Sayı:3, ss. 131-146.
- KAHYA, Yeliz, (2007), “Kentsel Gelişme Olgusu Bağlamında Gelecek Öngörüler”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.
- KAPLAN, Hülagü, (2005), “Yeni Bir Kentsel Tasarım Paradigması Olarak Ekolojik Kentsel Tasarım: Açımlanması, Temel İlkelerinin Belirlenmesi ve İnsan merkezliliğin Yorumu”, **Şehircilik Çalışmaları Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 20. Yıl Anısı**, Çalgüner, Tahir, (Ed.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

- KAYA, Tülay, (2011), “Chicago Okulu: Chicago’ya Özgü Bir Perspektif”, **Sosyoloji Dergisi**, Dizi: 3, Sayı:22, ss. 367-383.
- KAYIR, Öztunalı, Gülser, (2003), **Doğaya Dönüş: Topluma Ekolojik Bakış**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- KELEŞ, Ruşen ve Can, HAMAMCI, (1993), **Çevrebilim**, İmge Kitabevi, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen, (1997), **İnsan Çevre Toplum**, İmge Kitabevi, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen, (1998), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, İmge Kitabevi, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen, (2015), **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara.
- KESKİN, Enes, Battal, (2012), “Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow)”, **Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, Cilt:8, Sayı:1, ss.81-99.
- KIBERT, J. Charles, (1994), “Establishing Principles And A Model For Sustainable Construction”, **CIB TG 16 Sustainable Construction, Tampa, Florida, USA, November 6-9**. s. 3-12.https://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB_DC24773.pdf, (20.02.2019).
- KİPER, Perihan, (2007), “Küreselleşme Sürecinde Değişen Kentler- Yitirilen Değerler”, **Kent ve Politika Antik Kentten Dünya Kentine**, Mengi, Ayşegül, (Ed.), İmge Kitabevi, Ankara.
- KÖKSAL, Aykut, (2014), “Önsöz”, Le Corbusier, **Şehircilik**, (Çev.), Kotas, Pelin, Daimon Yayınları.
- KRIES, Mateo, (2008), “Le Corbusier The Art of Architecture”, **Temporary Exhibition**, 19.0517.08.https://en.museuberardo.pt/sites/default/files/documents/lecorbusier_folha_sala_en.pdf, (30.11.2017).
- LEE, N, Kai, (2007), “Kentleşen Dünya”, **Dünyanın Durumu 2007 Kentsel Geleğimiz Sürdürülebilir Topluma Doğru İlerleme Konusunda Bir World watch Enstitüsü Raporu**, MANSUR, Raul, (Ed.) Demirakın, Işıl, (Çev.), Tema Vakfı Yayınları, Yayın No: 53, İstanbul.

- LE Corbusier, (2003), "A Contemporary City", City Reader, (Ed.) LEGATES, R., Stout, F., Urban Reader Series, Routledge, London. pp. 317-324 <http://courses.washington.edu/gmforum/Readings/LeCorbusier.pdf>, (05.12.2017).
- JURAN, Joseph, M. (1998), **Quality Control Handbook**, McGraw-Hill, New York, Fifth Edition, https://elsmar.com/Cove_Premium/Juran%20Handbook.Pdf (07.12.2018).
- MCCANN, J.Eugene, (2008), Livable City/ Unequal City: ImaginigSocietyand Space in an American Boom town, **Journal Quebec Political Economy Association**, 37. <https://journals.openedition.org/interventionseconomiques/489>, (07.12.2018).
- MCCANN, J. Eugene, (2016), **Livable City / Unequal City: ThePolitics of Policy-Making in a « Creative » Boomtown», Revue Interventionsé conomiques** [Online], 37 | 2008, Online since 01 February 2008,connection on 02 October 2016. URL: <http://interventionseconomiques.revues.org/489>, (14.10.2018).
- MOOS vonStanislaus, Rüegg Arthur and Kries Mateo, (2008), **Le Corbusier The Art of Architecture**, Temporary Exhabition, http://www.abebooks.com/servlet/SearchResults?an=Le%20Corbusier%3B%20von%20Moos%2C%20Stanislaus%3B%20Ruegg%2C%20Arthur%3B%20Kries%2C%20Mateo%3B%20von%20Vegesak%2C%20Alexander&cm_sp=det_-_bdp_-_author, (05.12.2018).
- MENGI, Ayşegül, (2007), **Kent ve Politika Antik Kentten Dünya Kentine**, İmge Kitabevi, Ankara.
- NEWMAN, Peter, W.G., (1999), "Sustainability and Cities: Extending the Metabolism Model", **Landscapeand Urban Planning**, 44, ss.219-226.https://ac.els-cdn.com/S0169204699000092/1-s2.0-S0169204699000092-main.pdf?_tid=fe438a96-27af-418d-8951-f90736e9f9b6&acdnat=1552487708_e571f1465a844aaaeabc3dd9caa6a2e1, (05.09.2018).
- Onuncu Kalkınma Planı, 2014-2018**, Kalkınma Bakanlığı, Ankara, https://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/10-kalkinma_plani.pdf, (4.12.2017).
- ÖKMEN, Mustafa ve Kemal, GÖRMEZ, (2009) "Türkiye'de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları", **Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları** (Ed.), Görmez, K., Ökmen, M., Beta Yayını, İstanbul.

ÖZDEMİR, Eylem, (2010), “Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekânın Çözümlemesi”, **İdeal Kent**, Sayı:1, ss. 44-77,<http://dergipark.gov.tr/idealkent/issue/36617/416839>, (04.12.2017).

PARK, Ezra, Robert, (1915), “The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior İn the City Environment”, **The American Journal of Sociology**, Number: 5, Volume: XX, p. 577-612, <https://www.jstor.org/stable/pdf/2763406.pdf>, (5.12.2018).

Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future http://mom.gov.af/Content/files/Bruntland_Report.pdf, (27.10.2018).

SCHOMBERG, Yexsy, Kasama, POLAKİT and David, PROSPERITY, (2011), Spatial Partitioning of Livability Indices: South Florida Case Study.Proceedings Real Corp 2011: **Change For Stability: Lifecycles of Cities and Regions**, s. 895-904, Essen.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2001- 2005, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf>, (04.12.2017).

SERTER, Gencay, (2013), “Chicago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram”, **TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi**, 23(2), ss. 67-76.

SEZER, Özcan, (y.y), “Küresel Konferanslar ve Çevre Sorunları: Çevre, Kalkınma ve Etik Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme”, ss. 761-780., <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/SEZER-%C3%96zcan-K%C3%9CRESEL-KONFERANSLAR-VE-%C3%87EVRE-SORUNLARI-%C3%87EVRE-KALKINMA-VE-ET%C4%B0K-A%C3%87ISINDAN-ELE%C5%99ET%C4%B0REL-B%C4%B0R-DE%C4%99EERLEND%C4%B0RME.pdf>, (07.12.2018).

SINMAZ, Serkan, (2013), “Yeni Gelişen Planlama Yaklaşımları Çerçevesinde Akıllı Yerleşme Kavramı ve Temel İlkeleri”, **Megaron Dergisi**, Sayı:2, Cilt:8 ss.76-86

- SUHER, Hande, (1996), **Şehircilik**, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- SÜRÜCÜ, Seda, (2010), “Ankara Bahçelievler 1.Caddesinin Bir Bölümü Üzerindeki Açık ve Yeşil Alanların Yeniden Düzenlenmesine Yönelik Bir Yaklaşım”, Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- SÖZEN, Nur, (1997), “Yeşil Saygısının Evrensel Kuralları”, **İnsan Çevre Toplum**, Keleş, Ruşen, (Ed.), İmge Kitabevi, Ankara.
- ŞAHİN, Ümit, (2004), “Truva Atı Olarak Sürdürülebilir Kalkınma”, **Üç Ekoloji Dergisi**, S:2. ss.1-16.
- ŞEKUR, Teslim, (1997), “Sürdürülebilir Kalkınma ve Kalkınmakta Olan Ülkelerin Şehirleri”, **Habitat II Kent Zirvesi İstanbul '96 Uluslararası Bilimsel Toplantılar 3-12 Haziran 1996**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, Cilt 2, İstanbul.
- ŞENGÜL, H. Tarık, (2012), “Türkiye'nin Kentleşme Deneyiminin Dönemlenmesi”, **1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim**, Alpkaya, Faruk, Duru, Bülent, (Ed.), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- TEKELİ, İlhan, (2001), **Modernite Aşılırken Kent Planlaması**, İmge Kitabevi, Ankara.
- TORLUK, Sülün, Evinç ve Pınar, Savaş, YAVUZÇEHRE, (2008), “Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt: 17, Sayı:2, ss. 23-44.
- TOSUN, KARAKURT, Elif, (2017), “Sürdürülebilirlik Bağlamında Ekolojik Kent Söylemi”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 4, ss:169-189.
- TUNA, Rüksan, (2012), <http://www.ekoyapidergisi.org/4299-avrupanin-yesil-baskentleri.html>, (08.10.2018).
- TURUT, Hatice, (2018), “Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak”, **Ege Coğrafya Dergisi**, 27 (1), 1-19. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/ecd/issue/37915/438068>, (26.10.2017).

TÜRK, Seçil, Mine, (2015), “20. Yüzyıl Kent Kuramları”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:2, Sayı:3, ss.41-59.

United Nations, (1972), **Report of The United Nations Conference on The Human Environment**, United Nations, Stockholm, Sweden, <http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf>, (26.10.2017).

United Nations, (1976), **The Vancouver Declaration On Human Settlements: From the report of Habitat: United Nations Conference on Human Settlements, Vancouver, Canada, 31 May- 11 June 1976.**<https://unhabitat.org/the-vancouver-declaration-on-human-settlements-from-the-report-of-habitat-united-nations-conference-on-human-settlements-vancouver-canada-31-may-to-11-june-1976/>, (26.10.2018).

United Nations, (1992) **Rio Declaration On Environment and Development**, <http://www.un-documents.net/rio-dec.htm>, (30.11.2018)..

United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20), (2012), **The Future We Want, Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June 2012, Outcome on the Conference.** <https://sustainabledevelopment.un.org/futurewewant.html> (01.12.2018).

United Nations Conference on Human Settlements Habitat II, (1996), http://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Habitat_II_report_English.pdf, (01.12.2018).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1977, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C3%9C%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1973-1977%E2%80%8B.pdf>, (30.11.2017).

VITRUVIUS, (1914), **The Ten Books On Architecture**, Translated by Morris Hicky Morgan, with illustrations and original designs prepared under the direction of Herbert Langford Warren, A.M. Nelson, Harvard University Press., http://academics.triton.edu/faculty/fheitzman/Vitruvius__the_Ten_Books_on_Architecture.pdf, (08.10.2018).

- WILLIAMS, Austin, (2009), <http://futurecities.org.uk/2009/08/14/dongtan-the-eco-city-that-never-was/>, (08.10.2018).
- WIRTH, Louis, (1938), “Urbanism as a Way Of Life”, **American Journal of Sociology**, p.190-197, http://www.uc.edu/cdc/oldwevsite/fall03-readings/Urbanism_as_a_way.pdf, (08.10.2018).
- YALÇINER, Özge, (2012), <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi:381&RecID=2999>, (08.10.2018).
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, **1996-2000**, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1996-2000%E2%80%8B.pdf>, (04.12.2018).
- YEĞİN, M. (2002), **Kentsel Gelişme ve Planlama Sürecinde Yerel Yönetimler, Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri 25-26 Ocak 2002**, Adana Kent Konseyi Yerel Gündem 21 Yayınları, No:5.
- YILDIZ MEYDAN, Seçil, (2016), “Çevre Bilinci ve Eko-Kent Planlaması: Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- YILDIZ, Murat, (2005), “Doğal Kaynakların Dengeli Kullanımı ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Bir Model Önerisi: Çevre (Eko)- Kent”, **Şehircilik Çalışmaları Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 20. Yıl Anısı**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- YÖRÜKAN, Ayda, (2006), **Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- ZENCİRKIRAN, Memet, (2014), “Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi”, **Sosyal Politika**, Tokol, Aysel, Alper, Yusuf, (Ed.), Dora Yayıncılık, Bursa.

Elektronik Kaynaklar

http://www.tbb.gov.tr/online/kitaplar/kentsel_gundem_habitat_2017/html5forpc.html
(29.11.2018).

<https://habitat.csb.gov.tr/habitat-iii-turkiye-ulusal-raporu-i-5737>, (27.10.2018).

<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa>,
(08.11.2018).

<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-11--cities-and-communities.html>, (26.10.2018).

http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa, (08.04.2018).

<http://www.eiu.com/Exception.aspx?aspxerrorpath=http%3a%2f%2fwww.eiu.com%2fdownload.aspx%3factivity%3ddownload%26campaignid%3dLiveability17&+of+type+%27System.Web.HttpUnhandledException%27+was+thrown>,
(24.9.2018).

<https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyan%C4%B1n-en-ya%C5%9Fanabilir-kenti-melbourne/a-40112143>, (02.10.2018).

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/2023_%C4%B0l_%C4%B0l_T%C3%BCrkiye_N%C3%BCfusu_Projeksiyonu_-_T%C3%9C%C4%B0K.pdf_b859cb66-68c2-4337-b973-9e7ce2e84867.pdf, (27.03.2019).

<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-11-sustainable-cities-and-communities.html>, (26.10.2018).

<http://www.gehlarchitects.com>, https://gehlpeople.com/talks_article/global-award-for-sustainable-architecture/ (23.10.2018).

<https://tr.sputniknews.com/yasam/201703161027657315-istanbul-dunya-yasam-siralaması/>, (24.09.2018).

<http://www.boyutpedia.com/1553/64108/le-corbusiernin-istanbulu-1911>, (27.10.2018).

http://mimarlikmuzesi.org/?q=le%20corbuiser&asid=ws_gc_v2_4_3&abt=1&mt=b&nw=s&de=c&ap=1s2&kid=kwd-311579169536&aid=53884603131&gclid=EAIaIQobChMI0c_xh_uf4QIVAZztCh1fjAdJEAAYAAAEgKld_D_BwE, (05.12.2018).

<https://www.mercer.com.tr/basin-odasi-haberler/mercer-2018-yasam-kalitesi-arastirmasinin-sonuclari-aciklandi.html>, (24.9.2018).

<http://www.un.org.tr/fao-uyariyor-kuresel-gida-guvenligi-tehdit-altinda/>, (08.10.2018).

<http://www.ekoyapidergisi.org/4299-avrupanin-yesil-baskentleri.html>, (08.10.2018).

<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2010-stockholm/>, (08.10.2018).

<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2011-hamburg/>, (08.10.2018).

<http://www.ekoyapidergisi.org/4299-avrupanin-yesil-baskentleri.html>, (08.10.2018).

<http://muhaz.org/ekokent-kavram-ve-ornek-kentler-uzerine-arastirmalar.html?page=3>, (08.10.2018).

<http://www.designbuild-network.com/projects/dongtan-eco-city/>, (08.10.2018).

<http://www.unenvironment.org/new-and-stories/news/fridayfact-kazakhstans-capital-astana-plans-become-eco-city>, (13.10.2018).

<https://www.helsinki.fi/en/news/sustainability/first-results-from-eco-viikki>, (19.10.2018).

<https://www.world-architects.com/nl/kirsti-siven-and-asko-takala-helsinki/project/eko-viikki-ecological-experimental-housing-helsinki>, (19.10.2018).

<http://www.cardiff.ac.uk/archi/research/cost8/case/holistic/viikki.html>, (19.10.2018).

<http://did.cevreorman.gov.tr/did/Files/ULUSLARARASI%20%C3%87EVRE%20MEVZUATI.pdfStockholm>, (26.10.2018).

<http://www.un.org/en/development/devagenda/sustainable.shtml>, (26.10.2018).

http://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editorosya/file/dokumanlar/Habitat_II_report__English.pdf (27.10.2017).

<http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR-70228/bursa-ili-genel-bilgiler.html>,
(15.01.2019).

<http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR-70228/bursa-ili-genel-bilgiler.html>,
(15.01.2019).

<http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR-70247/kis-turizmi.html>, (15.01.2019).

https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/180521012109_2015-2019.pdf,
(10.03.2019).

<http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR-70228/bursa-ili-genel-bilgiler.html>,
(10.03.2019).

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-turkiyenin-nufusu-aciklandi-2018-tuik-verileri,QzFOktjusUex4xpyjjDRaw>, (01.03.2019).

[http://www.bursainvest.gov.tr/pdf/Yukselen_Deger_Bursa_\(BTSO\).pdf](http://www.bursainvest.gov.tr/pdf/Yukselen_Deger_Bursa_(BTSO).pdf), (10.03.2019).

<http://www.bursamuzesi.gov.tr/MUZEBursa/TR-169742/bursa-hakkinda.html>,
(10.03.2019).

<https://docplayer.biz.tr/3442548-Atelye70-bursa-nilufer-belediyesi-nilufer-ekokent-projesi-1-1000-olcekli-uygulama-imar-plan-raporu-1-1000-olcekli-uygulama-imar-plan-hukumleri.html>, (19.03.2019).

[http://www.nilufer.bel.tr/haber-1371-bozbeypden_ekokent_planini_9_ay_bekletip_iade_eden_buyuksehire_tepki,#PopupGoster\[popup\]/0/](http://www.nilufer.bel.tr/haber-1371-bozbeypden_ekokent_planini_9_ay_bekletip_iade_eden_buyuksehire_tepki,#PopupGoster[popup]/0/), (19.03.2019).

<https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>, (19.03.2019).

<https://www.mercer.com.tr/basin-odasi-haberler/2019-yasam-kalitesi-arastirmasi-sonuclari.html>, (20.03.2019).

<http://www.invest.vic.gov.au/why-melbourne/the-worlds-most-liveable-city>,
(26.10.2017).

https://www.google.com/search?q=suriye+%C5%9Fam+kenti&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjb4sy6s5DhAhXsSBUIHU_SAS0Q_AUIDigB&biw=1920&bih=937#imgrc=mZT1-LlwxAlbXM, (19.03.2019)

- https://www.google.com/search?biw=1920&bih=888&tbm=isch&sa=1&ei=zQ6SXluTLsSAur4P_r23qAs&q=ba%C4%9Fdat+city+gov&oq=ba%C4%9Fdat+city+gov&gs_l=img...0j0i24.m5tB0wLEpfE#imgrc=QxVFfuofoaVMYM:, (19.02.2019).
- https://www.sabah.com.tr/galeri/ekonomi/turkiyenin_en_yasanilir_kentleri/51, (24.09.2017).
- <http://www.arkitera.com/haber/5210/gelecegin-kenti--masdar-city>, (04.04.2018).
- <https://www.ekoyapidergisi.org/4299-avrupanin-yesil-baskentleri.html>, (04.04.2018).
- <http://mu haz.org/ekokent-kavram-ve-ornek-kentler-uzerine-.html?page=3>, (04.04.2018).
- <https://www.turkyurduhaber.org/haber/16032/astana-avrasyanin-en-etkin-sehri-olarak-tanindi.html>, (06.04.2018).
- http://www.bursadakultur.org/bursanin_cografyasi2.htm, (15.01.2019).
- <http://www.btso.org.tr/?page=bursaeconomy/bursaeconomy.asp>, (10.03.2019).
- <http://wwf.panda.org/?204465/Tianjin-Dongtan-Caofeidian>, (08.10.2018).
- https://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/10-kalkinma_plani.pdf, (4.12.2018).
- <http://futurecities.org.uk/2009/08/14/dongtan-the-eco-city-that-never-was/>, (08.10.2018).
- <http://www.kuark.org/teknoloji/2010/04/10/masdar-city-ekolojik-sehir/>, (24.04.2018).
- <https://yesilgazete.org/blog/2012/01/21/yesil-sahaf-40-yilinda-buyumenin-sinirlari/>, (25.04.2018).
- <http://yesilgazete.org/blog/2014/02/08/gerceklesememis-10-utopya-sehir/>, (04.12.2018).
- <https://www.un.org/ruleoflaw/wp-content/uploads/2015/10/istanbul-declaration.pdf>, (26.10.2018).
- <http://astanatimes.com/2018/01/mangistau-region-launches-eco-green-city-project-advances-energy-solutions/>, (13.10.2018).
- <http://habitat.org.tr/ekokent.html?start=20>, (02.02.2018).
- <http://www.habitat.org.tr/ekokent.html>, (05.02.2018).

- <http://www.mimdap.org/wp-content/uploads/13880.jpg>, (04.04.2018).
- http://www.energy-cities.eu/db/helsinki_579_en.pdf, (09.04.2018).
- <http://www.arkitera.com/haber/gelecegin-kenti>, (24.04.2018).
- <http://interventionseconomiques.revues.org/489>, (24.04.2018).
- <https://tr.euronews.com/2018/08/14/en-yasanabilir-sehirler-viyana-birinci-istanbul-ilk-yuze-giremedi>, (19.03.2019).
- <http://www.livablecity.org/about/>, (24.09.2018).
- <http://www.livablecity.org>, (24.09.2018).
- <https://mangystau.gov.kz/en/news/view/135606>, (13.10.2018).
- http://www.energy-cities.eu/db/helsinki_579_en.pdf, (19.10.2018).
- <http://www.gehlarchitects.com>, (23.10.2018).
- http://unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF, (26.10.2018).
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45178741>, (26.10.2018).
- <https://habitat.csb.gov.tr/dokumanlar-i-5752>, (29.11.2018)
- <https://www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=30567>, (09.01.2019).
- <http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR-70230/tarihce.html>, (15.01.2019).
- <http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR-70230/tarihce.html>, (15.01.2019).
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (01.03.2019).
- <https://www.bebka.org.tr/bolgemiz/bursa-14>, (09.03.2019).
- <https://whc.unesco.org/en/list/1452>, (10.03.2019).
- <https://www.e-islem.net/Kurumsal/GetMeclisKarar/8501>, (20.03.2019).
- <https://www.e-islem.net/Kurumsal/GetMeclisKarar/8595>, (20.03.2019).
- <https://www.e-islem.net/Kurumsal/GetMeclisKarar/7102>, (20.03.2019).
- <https://www.e-islem.net/Kurumsal/GetMeclisKarar/6042>, (20.03.2019).
- <http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR-70229/cografya.html>, (15.01.2019).

<https://www.researchgate.net/publication/287286034>, (26.10.2018).

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/mill_decl_turkce.pdf, (27.10.2018).

<http://webdosya.csb.gov.tr/csb/dokumanlar/mpgm0029.pdf>, (29.10.2018).

DİZİN

-B-

Bahçe Kent, 31, 32, 33

-C-

Chicago Okulu, 62, 63, 64

-Ç-

Çağdaş Kent, 33

Çevre, 6, 7, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18,
19, 20, 21, 22, 25, 27, 31, 32, 35, 36,
37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48,
52, 53, 54, 56, 58, 61, 63, 65, 70, 71,
72, 73, 74, 77, 80, 85, 86, 87, 88, 89,
90, 91, 92, 97, 98, 99, 104, 105, 106,
107

Çevre Düzeni Planı, 86, 87, 88, 89, 90,
92, 93

Çevresel Kalite, 1, 3, 17, 23, 56, 60, 65,
104, 106, 107

Çevre Sorunları, 6, 7, 20, 21, 22, 35, 36,
37, 38, 52, 53, 54, 55, 56, 65, 70, 106

-E-

Ekolojik Düşünme, 10, 11

Eko-Kent, 1, 2, 3, 4, 58, 59, 60, 61, 67,
70, 71, 75, 77, 80, 84, 87, 88, 89, 90,
91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 104,
107, 109

Ekolojik Kriz, 1, 8, 36, 28, 42, 58, 59,
106

-İ-

İnsan Ekolojisi, 62, 63

-K-

Kentleşme, 7, 8, 14, 17, 21, 22, 23, 26,
37, 39, 41, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 64,
65, 70, 71, 106, 109

Kentsel Mekân, 1, 2, 7, 8, 11, 12, 13, 14,
16, 17, 19, 24, 26, 30, 31, 34, 46, 50,
56, 58, 59, 60, 61, 65, 82, 97, 98, 99,
101, 103, 106, 107

Kentsel Tasarım, 2, 3, 10, 25, 33, 51,
60, 63, 66, 67, 70, 71, 75, 77, 82, 85,
101, 103, 104, 105, 107, 109

Küreselleşme, 8, 47, 59, 82, 88, 106

-N-

Nazım İmar Planı, 87, 90, 91, 93, 108

-S-

Sanayi Kenti, 31, 32, 33, 80, 84

Stratejik Plan, 83, 85, 89, 90

Sürdürülebilirlik, 1, 2, 3, 6, 9, 10, 11, 20,
21, 22, 23, 24, 25, 26, 36, 41, 59, 70,
71, 76, 107

Sürdürülebilir Atık Yönetimi, 100, 101,
105

Sürdürülebilir Kalkınma, 17, 20, 22, 40,
41, 42, 45, 46, 48, 49, 50, 54, 55, 66,
70, 71

Sürdürülebilir Su, 98, 100, 104

Sürdürülebilir Ulaşım, 60, 66, 67, 98,
99, 104, 105

-U-

Uygulama İmar Planı, 88, 89, 91

-Y-

Yaşam Kalitesi, 1, 3, 6, 10, 13, 14, 18,
19, 20, 26, 27, 37, 38, 39, 46, 50, 56,
61, 62, 65, 67, 68, 74, 86, 96, 97, 102,
104, 105, 106, 107

Yaşanabilirlik, 1, 2, 3, 6, 10, 11, 12, 13,
14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 26,
27, 29, 39, 46, 47

Yaşanabilir Çevre, 17

Yaşanabilir Kent, 1, 2, 7, 8, 9, 10, 11,
12, 13, 14, 17, 21, 23, 24, 25, 26, 27,
28, 29, 30, 31, 32, 39, 41, 46, 51, 53,
56, 58, 59, 60, 69, 89, 107, 109

Yenilenebilir Enerji, 17, 25, 41, 46, 60,
65, 66, 67, 69, 70, 73, 75, 97, 98, 100,
102, 104, 105, 107

